

ధమ్మ పదం

(పా శీ భా ష)

తెలుగులోనికి అనువదించినవారు

శ్రీ మోక్షానంద స్వామి

1952
/ 209

నీలగిరి విహారము (ఆశ్రమము)

తిమ్మాపూర్, జి॥ నిజామాబాదు-503227.

“నమో తస్య భగవతో అరహతో సమ్మా సంబుద్ధస్య”

బుద్ధ భగవానుడు

ఇప్పటికి రెండువేల అయిదువందల సంవత్సరముల క్రిందట
ఈ త్తర బీహారు నందు కపిలవస్తు రాజధానిగా శాక్యుల గణరాజ్య
మొకటి యుండెడిది దానికి శుద్ధోదనుడు రాజు అతనికి మాయాదేవి,
మహాప్రజాపతి గౌతమి అని ఇరువురు భార్యలు కలరు గర్భవతియైన
మాయాదేవి పుట్టింటికి పోవునపుడు మార్గమధ్యమున వైశాఖపూర్ణిమ
నాడు లుంబినీవనములో ప్రసవించెను లేక లేక కల్గిన పుత్ర
సంతానము వలన రాజు, ప్రజలు ఎంతయో సంతోషించి అతనికి
సిద్ధార్థుడని పేరిడిరి సిద్ధార్థుడు జన్మించిన ఏడవరోజున తల్లియగు
మాయాదేవి మరణించుట వలన పినతల్లి గౌతమి అతనిని పెంచి
పెద్ద చేసెను

అన్నివిద్యలయందును ఆరితేరి యవ్వనములో అడుగుపెట్టిన
సిద్ధార్థునికి యశోధర అను కన్యతో వివాహము జరిగెను పది
సంవత్సరముల కాలము అతడు దాంపత్య జీవితము గడిపెను
ధన సంపదలకు, భోగభాగ్యములకు కొదువ లేకుండెను కష్ట
మన్నచో తెలియక, అల్లారుముద్దుగా పెరిగిన సిద్ధార్థుని మనస్సు
అతి కోమలముగా నుండెను పాల్యము నుండియు తరచు అతడు
యెడి ప్రళంబమును మరచి అంతర్ముఖావస్థను పొందెడివాడు,

గిరించిన అయిదు వందల జన్మలుగా అతడు బోధిసత్వుడై (బుద్ధ త్వమును గోరిసాధన చేయు వ్యక్తి) కరుణ, ముదిత, ఉపేక్ష మొదలగు దశ పారమితలను సంపాదించెను యీ జన్మమున అతడు బుద్ధుడై మహా త్తరమైన బోధిజ్ఞానమును లోకమునకు ప్రకటింప వలసి యున్నది అట్టియెడ ఆతడు ఇంటిలో ఎక్కడగలడు !

ఒక దినమున సారథి ఛందకుడు రథమును తోలగా ఉద్యాన విహారమునకని బయలుదేరెను త్రోవతో భూమి పై లడి భరింపలేని వేదనతో కొట్టుకొను రోగిని చూసెను అతని చుట్టు మలమూత్రములు దుర్వాసన గొట్ట చుండెను ఈగలు ముసిరి యుండెను అదిచూసి అతని మనస్సు వికలమై ఉద్యానమునకు పోవక ఇంటికి తిరిగి వచ్చెను రెండవ రోజు ఒక వృద్ధుడు కన్పించెను అతని తల తెల్లగా, ముగ్గుబుట్టవలె నెరసి యుండెను చర్మము ముడుతలు పడి యుండెను నడుమువంగి పోయి, ఈత క్రూరను సహాయముగాగొని నడచుచుండెను పళ్ళాడిపోయి, కళ్ళు కన్పించక, చెవులు విన్పించక పోగా దీనుడై దిక్కులు చూచు ఆ ముదుసలిని చూసి బాధాపూర్ణ హృదయుడై సిద్ధార్థుడు ఇంటికి తిరిగి వచ్చెను మూడవ రోజు నలుగురు వ్యక్తులు పాదెపై మోసికొనిపోవు శవమును చూసెను మృతుని బంధుమిత్రులు దుఃఖార్తులై రోదనము చేయు చుండిరి యీ లోకము అనిత్యమని, సుఖభోగములు, మానాశ్చ ముచ్చటలని అతనికి స్పష్టమయ్యెను నాలుగవ రోజు ప్రశాంతమైన చూపులతో ప్రసన్నవదముతో ఘుండుకుపోవు

కాపాయ వస్త్రధారియైన సన్యాసి కన్పించెను అతని వతి తానును
సన్యాసియై తోలక వస్త్రముల తొలగించుటకు, దుఃఖనివారణము
మార్గము కనుగొన వలెనని నిశ్చయించెను

అనాడే అతనికి కుమారుడు జన్మించెను సకలభోగ
సంపూర్ణమైన రాజ్యము కాని, అనురూపవతియగు భార్య కాని సవ
జాత శిశువు కాని అతనిని వెనుకకు మరలబ్రేలేపోయిరి ఆ రాత్రే
సిద్ధార్థుడు ఇంది నుండి వెడలి పోయెను అప్పటికి అతని వయస్సు
ఇరువది తొమ్మిది సంవత్సరములు

సన్యాసియై సిద్ధార్థుడు మొదట ఆలారకాలాముదను గురువు
వద్దజేరి, అతడు బోధించు "అంతిన్యాయతన సమాధి"ని సాధించెను
అది పూర్ణజ్ఞానము కాదుంటుంటే ఉద్ధతి రామపుత్రునిజేరి నైవసంజ్ఞా
నాసంజ్ఞాయతన సమాధి"ని సాధించెను దానివలన కూడా దుఃఖాం
తమును పొందజాలక మగధ యందలి ఉరువేలమున ఆరు
సంవత్సరములు కఠోరమైన తపస్సు చేసెను అయినను శాంతి
లభింపక శరీరబాధకములగు కఠిన తపశ్చర్యలను వదిలిపెట్టెను

ఉరువేలము నందు సుజాత యను కన్య యుండెను ఆమె
కులశీలము లందు తనకనువైన భర్త లభించి మొదటి కాన్పున
పుత్రుడు జన్మించినచో నైవేద్యము సమర్పింతునని వృక్ష దేవతకు
మ్రొక్కియుండెను ఆమె కోర్కెలు నెరవేరుట వలన ఆ వైశాఖ
పూర్ణిమ నాడు అదే బోధి వృక్షము క్రింద ఆసీనుడై యున్న
సిద్ధార్థునికి మధురమైన పాయసమును నివేదించి వెడలి పోయెను.

సుజాల ఇచ్చిన పాయసమును నేరంజరా నదీ తీరమున
 ధుజించి ల పగలంతయు పూచిన సాల (బేకు) వనములో
 విహరించెను సాయంత్రమున చిరువెన్నెలలు ఊరియువేళ బోధి
 పృథ్విమ క్రిందకు వచ్చి 'యారుపు మొగమై పిడుగులకును జడియని
 అపరాధముకు ఆసక్తమున ఉపవిష్టుడయ్యెను ' తన్ను భంగ
 పరచుటకై నలువైపులనుండి ముట్టడించు మారుని (మాయ,
 యిముడు, మన్మథుడు) మారసైన్యమును పటాపంచలొనర్చి,
 ఆరాత్రి మొదటి జామున అనేక పూర్వ జన్మములను, రెండవ
 జామున దివ్యనేత్రమును, మూడవ జామున ' ప్రతీత్యసముత్పాద '
 జ్ఞానమును పొందెను జీవుల దుఃఖమునకు కారణమును, దానిని
 నివారించు ఉపాదానమును కనుగొనెను, అచంప్రశాంతమగు ఆ
 విముక్తి ఆనందమున నలుబది యొక్క రోజులు గడపెను

'ప్రతీత్యసముత్పాద' మనగా, ' దీనివలన ఇది కలుగు
 చున్నది ' అను కార్య కారణ సంబంధ వివరణము దుఃఖమునకు
 మూలకారణము అవిద్య అవిద్య వలన సంస్కారములు, సంస్కా-
 రముల వలన విజ్ఞానము, విజ్ఞానము వలన నామరూపములు,
 నామరూపముల వలన ఇడాయతనములు (జ్ఞానేంద్రియములైతఁ,
 మనస్సు) ఇడాయతనముల వలన స్పర్శ, స్పర్శవలనవేదన వేదన
 వలనతృప్త, తృప్తవలన ఉపాదానము (రాగము) ఉపాదానము
 వలన భవము, భవము వలన జాతి, జాతి వలన జరా మరణములు
 కలుచున్నవి సంసార చక్ర చిట్లు ప్రవర్తిల్లు చున్నది

యా భవ చక్రమును నిరోధింప గోరువాడు మొదట నాలుగు ఆర్యసత్యములను గమనింపవలెను అవి 1) యీ లోకము దుఃఖ మయము అనగా యీ సకల ప్రపంచము జన్మజరలచే, దుఃఖ దౌర్మనస్యములచే, సంయోగ వియోగములచే అట్టుడికి పోవుచున్నది జన్మ దుఃఖము, వ్యాధి దుఃఖము, జరామరణములు దుఃఖము, ప్రియ వియోగము దుఃఖము, అప్రియ సంయోగము దుఃఖము ఇట్లు లోకమును దుఃఖమయముగా గుర్తించి, విరక్తుడై ముక్తి సాధనము పూనుకొన వలెను 2) ఆ దుఃఖమునకు కారణమున్నది అదియే అవిద్య 3) ఆ అవిద్యను తొలగింప వచ్చును 4) అందుకు మార్గమున్నది అది అష్టాంగమార్గము ఆ ఎనిమిది అంగములు ఇవి 1) సమ్యక్ దృష్టి 2) సమ్యక్ సంకల్పము 3) సమ్యక్ వచనము 4) సమ్యక్ కర్మ 5) సమ్యక్ జీవనము 6) సమ్యక్ వ్యాయామము 7) సమ్యక్ స్మృతి 8) సమ్యక్ సమాధి

ఇప్పుడు సిద్ధార్థుడు బుద్ధుడయ్యెను ఇక ఉరువేలము నుండి బయలుదేరి వారణాసి పురసమీపమున గల ఋషివతన మృగదావమున నున్న అయిదుగురు భిక్షు వులకు (సాధనాకాలములో తనను సేవించిన వారు) తన ధర్మమును బోధింపటాతో ధర్మచక్ర ప్రవర్తనమును ప్రారంభించెను నాటి నుండి 45 సంవత్సరములు ఎడ తెగని ధర్మప్రచార మొనరించెను ఋషివతనము నుండి ఉరువేలమునకు తిరిగివచ్చి వేయిమంది జటిలబ్రాహ్మణులను జొద్ధ ధర్మమువ చేర్చుకొనెను అటనుండి రాజగృహము చేరుకొని

రాజుల వింటిసాయినిచే, అంబి ప్రజలకు ధర్మోపదేశము చేసెను ఇక్కడ అంబి- సారీశ్రుత, మౌద్గల్యాయనులను ప్రతిభావంతులగు విష్ణులు లభించిరి ఆ తరువాత కాశీ, కోసల, వజ్జి మొదలగు ఉపదములందు మూలములను పాదపర్య యొనరించి సరళ ముంగు తన సిద్ధాంతములను ప్రచారము చేసెను ఆయన జీవిత కాలములోనే అత్రు భారతదేశమందంతటను బౌద్ధ ధర్మము వ్యాపించెను

ఆయన పశుబలులను, యజ్ఞయాగాదులను, హేతు విరుద్ధ ముంగు తదితర సంప్రదాయములను చీల్చివెండాడెను అట్లే సంఘముతో బ్రాహ్మణుడు మొదలుకొని చండాలుని వరకు ప్రతి యొక్కనిని జ్ఞానమును సాధించుటకు అర్హత కలదని, అందరు సమానులే యని ఎలుగెత్తి చాటెను ప్రతిభా పూర్వమును, ఉజ్జ్వల ముంగు ఆయన వ్యక్తిత్వము ముందు ఆనాటి బ్రాహ్మణులు, ప్రవ్రాధ కాల్యాయనుడు, నిగంరనాత పుత్రుడు, సంజయ వేలట్టి ఎత్తుడు మొదలగు గురువులు సూర్యుని ముందు మిణుగురు ఎలుగుల వలె వెల వెల బోయిరి

తథాగతుడు (సత్యమార్గమున నడచినవాడు) తన జీవితములోని చివరి సంవత్సరమును రాజగృహ నగరములో గడపెను ఇది నుండి అంతిమ యాత్రను ప్రారంభించి అమ్రయవ్వి, పాటలిగ్రామము, కొటి గ్రామముల మీదుగా వైశాలి నగరమును చేరి అమ్రపాలి వేళ్ళ యొక్క మామిడితోటలో విడిది చేసెను

మరునాడు బుద్ధప్రముఖ భిక్షు సంఘమునకు విందు చేసి ఆమ్రపాలి కన తోటను సంఘమునకు సమర్పించెను ఇంతలో స్వబుటవేతించెను బుద్ధుడు ఆయాచోట్ల వర్షావాసము గడపుటకై భిక్షువులకు అనుజ్ఞయిచ్చి, తాను వెలు గ్రామమున నిలిచి పోయెను ఇచట అస్వస్థుడైనను తిరిగి కోలుకొనెను ఆనందునితో చాపాల చైత్రమున విహరించు నప్పుడు బుద్ధుడు ఆయుఃసంస్కారము (జీవితేచ్ఛ)ను వదలి పెట్టెను అచటినుండి మహావన కూటాగార శాలకు వచ్చి భిక్షువులకు సందేశమిచ్చి ధర్మమును వ్యాఖ్యానించెను తరువాత భండ, ఆశ్రమ, జంబూ గ్రామముల మీదుగా భోగ నగరమును చేరుకొనెను పాపాయందు చుండుడను కమ్మరి యింట భుజించిన పిదప మరల అస్వస్థుడయ్యెను పాపానుంటి కుశీనారము పోవుచుండగా “అనాటి రాత్రి కడజామున కుశీనారములోని మల్లల ఉపవత్తన సాలవనమున ఇంట టేకు చెట్ల మధ్య తాను మహాపరి నిర్వాణము (దేహత్యాగము) చెందగల” నని ప్రకటించెను హిరణ్యవతి నదియొక్క ఆవలి తీరమున కుశీనారములోని సాలవనమున తన అంతిమఘడియలలో సుభద్రునికి భిక్షు దీక్ష నిచ్చెను చివరకు అచట ఆసీనులై యున్నవారిని ఉద్దేశించి “భిక్షు వులారా! సర్వ సంస్కారములు అనిత్యములు సోమరి తనమును వీడి, జీవన లక్ష్యమును సాధింపుడు!” అని పల్కెను ఇవియే తథాగతుని చివరిమాటలు

అది క్రీ పూ 483 వ సంవత్సరమున వైశాఖ పూర్ణిమ ఆ రాత్రి కడజామున తన 80వ ఏట బుద్ధుడు మహాపరి నిర్వాణము

చెందెను భిక్షువు మహాకాశ్యపుడు చితికి నిప్పంటించెను ద్రోణుడను
 బ్రాహ్మణుడు అస్థులను స్థూపనిర్మాణార్థమై, అజాత శత్రువుకు,
 బిచ్చవి, కపిలవస్తు, అల్లకప్పము మొదలగు గణరాజ్యములకు
 పంచి పెట్టెను

లోకోత్తరడైన ఆ మహా పురుషుని జీవితము యొక్క
 సంక్షిప్త పరిచయ మీది

ధ మ్మ ప ద ం

ప్రాచీన కాలమున ఉత్తర భారతదేశము నందు శ్రావస్తీ, రాజగృహము, వైశాలి, కపిలవస్తు మొదలైనవి మహా నగరములు బౌద్ధ ధర్మము వ్యాప్తి నందిన పిమ్మట యీ నగరము లన్నింటను వారి విహారములు (అశ్రమములు) వెలసెను అనాథ పిండకుడు, మహాఉపాసక విశాఖదేవి, బింబిసారుడు ఆదిగాగల ధనవంతులు, రాజులు ధర్మప్రచారోద్యమమునకు చేయూతనిచ్చిరి బుద్ధుని మహనీయ వ్యక్తిత్వముచే ఆకర్షితులై వేలకొలది జనులు ఇండ్లు, వాకిండ్లను వదలి సన్యసించి, జ్ఞాన సాధనకే జీవితముల సంకీర్తము చేసిరి

పరివ్రాజకులు వర్షాకాలము నాలుగునెలలు ఆయా చోట్లగల తమ ఆరామ, విహారములందు గడిపెడివారు తక్కిన ఎనిమిది నెలలు భిక్షాటనము చేయుచూ సగరములందు, నిగమములందు, జనపదములందు ధర్మప్రచార మొనరింుచూ పర్యటించెడి వారు అందువలన వారికి భిక్షువులను పేరు స్థిరపడినది ధమ్మపదము నందలి గాథల (శ్లోకముల)లో చాలా వరకు శ్రావస్తీ యందలి జేతవనము నందే చెప్ప బడినవి ఇవి బుద్ధుడు, బౌద్ధ ధర్మము ననుసరించిన ఉపాసకా ఉపాసకులు (గృహస్థులగు స్త్రీ పురుషులు) భిక్షుజీ భిక్షువులు ఆయా సందర్భములందు చెప్పినవి ఒకటి రెండు

చోట్ల పడు సంప్రదాయమునను చెందిన సాధువులు కూడా కన్పించులు

ధమ్మపదము పరిమాణమున చిన్నదైనను, విస్తారమైన బౌద్ధ వాఙ్మయమున, బౌద్ధ వాఙ్మయముననే కాదు, ప్రపంచ తాత్త్వ సాహిత్యముననే దానినిగల స్థానము మహనీయమైనది బౌద్ధ ధర్మ మూల గ్రంథముగు చిన్నయను త్త, అభిధమ్మ పిటక ములలో ఇది సుత్తపిటకములోని ఖుద్ధకనికాయమున గల రెండవ సంకలన గ్రంథము బుద్ధుని మహాపరి నిర్వాణము తరువాత జరిగిన ప్రథమ సంగీతి (ధర్మమును నిశ్చయించుటకై జరిగిన బౌద్ధ పరి (వాఙ్మయ సమ్మేళనము) నాటికే ధమ్మపదము సంకలితమైనది లంకా నరేశుడైన వట్టగ్రామణి (క్రీ పూ 88-78) కాలము నుండి లిఖితరూపములో లభించు చున్నది నాటినుండినేటి వరకు దానిలో ఎట్టి మార్పులు జరుగ లేదు

ధమ్మ పదమనగా నేమి? ధర్మమును తెలుపు పదములు అని పదమనగా మాట యని, పాటయని రెండర్థములు కలవు 'పదము'ను పాటకు పర్యాయముగా వాడుట యీ నాడు కూడా వల్లెందు కన్పించును ఇందలి గాథలు కూడా పాడు కొనుట కనువైనవి కనుక వీటిని పదములనుటయే సబబుగా నుండును

ఈ అనువాదమునకు సాహిత్య భండార్ 'మీరట్ వారు ప్రకటించిన ప్రొ సత్యప్రకాశ శర్మగారి హిందీ అనువాదముతో గల మూలము ఆధారము శ్రీ శర్మ గారి అనువాదము నాకెంతయో

ఉపకరించుట వలన యీ సందర్భమున వారికి కృతజ్ఞతలు తెలుపు
కొనుట నాకనీస కర్తవ్యము ఇక పాఠకులు 15వ శ్లోకము యొక్క
తాత్పర్యమునకు "ఇదియే సనాతన ధర్మము" అను వాక్యము
చేర్చియు, 40వ తాత్పర్యమును "తుమ్మెద పూలయొక్క రంగు
వాసనలకు హాని కల్గించు చుండా, మరకందమును కొనిపోవు నట్లు
భిక్షువు గ్రామము నందు భిక్షాటనము చేయవలెను" అనియు
పదుపుకొనవలెను

చివరన

యీ గ్రంథముద్రణకై విరాళములిచ్చిన సహృదయులకూ,
ముద్రణ సమయమున సకల షధముల సహకరించిన శ్రీ జె యస్
ప్రభులింగం గారికీ, మరియు వారి శ్రీమతి సుజాత గారికీ,

మిత్రులు శ్రీ అర్జున గౌడు గారికీ,

గ్రంథమును అందముగా ముద్రించిన ప్రిమియర్ ప్రెస్
ఆధిపతి శ్రీ కృష్ణమూర్తిగారికీ, ప్రెస్సు కార్మికులకూ,

హృదయ పూర్వక కృతజ్ఞతలు

28-8-1989
సికిందరాబాద్.

మోక్షానంద స్వామి

వి ష య సూ చి క

విషయము	పుట
1 యమక వర్గము	1
2 అప్రమాద వర్గము	9
3 చిత్త వర్గము	14
4 పుష్ప వర్గము	18
5 బాల వర్గము	28
6 పండిత వర్గము	29
7 అర్హంత వర్గము	34
8 సహస్ర వర్గము	39
9 పాప వర్గము	48
10 దండ వర్గము	53
11 జరా వర్గము	59
12 ఆత్మ వర్గము	64
13 తోక వర్గము	69
14 బుద్ధ వర్గము	74
15 సుఖ వర్గము	81

విషయము	పుట
16 ప్రియ వర్గము	88
17 క్రోధ వర్గము	90
18 మల్ల వర్గము	95
19 ధర్మస్థ వర్గము	102
20 మార్గ వర్గము	108
21 ప్రక్షిరణ వర్గము	114
22 నిరయ వర్గము	121
23 నాగ వర్గము	127
24 తృష్ణా వర్గము	138
25 భిక్ష వర్గము	148
26 బ్రాహ్మణ వర్గము	151

ధమ్మ పదం

యమకవర్గో పరమో

యమకవర్గము ప్రథమాధ్యాయము

స్థానము శ్రావస్తి వ్యక్తి చక్షుపాలభేరుడు

శ్లో॥ మనోపుబ్బుజ్జమా ధమ్మా మనోసెట్థా మనోమయా ।
మనసాచే పదుత్తేన భాసతివా కరోతివా ।
తతోనం దుఃఖమన్వేతి చక్కంవ పహతో పదం॥

తాత్పర్యము - అన్ని ధర్మములను మనస్సేమూలము
మనస్సే శ్రేష్ఠమైనది ధర్మములన్నియు మనోమయమైనవే
అంసువలన ఎవరైనను చెడుమనస్సుతో మాట్లాడినా, పనిచేసినా
ఎద్దును బండి చక్రమనుసరించునట్లు దుఃఖం వారిని వెంటాడును 1

స్థానము శ్రావస్తి వ్యక్తి మట్టకుండలి

శ్లో॥ మనోపుబ్బుజ్జమా ధమ్మా, మనోసెట్థా మనోమయా ।
మనసాచే పసన్నేన భాసతి వా కరోతి వా ।
తతోనం సుఖమన్వేతి ఛాయా వ అనపాయినీ ॥

ధమ్మవదం

తా॥ అన్ని ధర్మములకు మనస్సే మూలము ధర్మము
అన్నియు మనోమయమైనవి మనస్సే శ్రేష్ఠమైనది ఎవరైనా
ప్రసన్నమైన మనస్సుతో మాట్లాడినా, పనిచేసినా కష్టమును తొల
గించు చల్లని వృక్షచ్ఛాయవలె సుఖము అతని ననుసరించును 2

స్థానము జేతవనము (శ్రావస్తి) వ్యక్తి స్థూలతిష్యభేరుడు

శ్లో॥ అక్కోచ్ఛిమం అవధి మం, అజిని మం అహసిమే ।

యే చ తం ఉపసర్హంతి, వేరం తేసం న సమ్మతి॥

తా॥ అతడు నన్ను తిట్టెను, కొట్టెను, ఓడించెను మరియు
నా భోజనము నవహరించెను ఇలా ఆలోచించేవారి మనస్సులో
వైరి మెప్పటికిని శాంతింపదు 3

శ్లో॥ అక్కోచ్ఛిమం అవధిమం, అజినిమం అహసిమే ।

యే తం స ఉపసర్హంతి, వేరం తేసూపసమ్మతి॥

తా॥ అతడు నన్ను తిట్టెను, కొట్టెను, ఓడించెను మరియు
నా భోజనము నవహరించెను ఇటువంటి ఆలోచనలను మానిన
వారి మనస్సులో వైరిం శాంతించును 4

స్థానము శ్రావస్తి జేతవనము వ్యక్తి చాలియాశిని

శ్లో॥ న హి వేరేన వేరాని, సమ్మత్తిమ కుదావనం ।

అచేరే న చ సమ్మంతి, ఎస ధమ్మో సకన్తనో ॥

తా॥ వైరముతో వైరమెప్పుడును శాంతింపదు అది
అవైరముతో (ప్రేమతో) నే శాంతించును 5

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి కోసంబక భిషువు
శ్లో॥ పరే చ నవిజానన్తి మయమేత్య యమామసే ।
యే చ తత్త్వ విజానన్తి, తతో సమ్మన్తి మేధగా ॥

తా॥ యీ లోకమున మనకు మరణము తప్పదని
గ్రహించని వారెందరోగలరు కాని యీ సత్యమును గ్రహించిన
వారు వెంటనే తమ కలహమును శాంతింప జేసుకొందురు 6

స్థానము శ్రావస్తి వృక్షులు చుల్లకాలుడు, మహాకాలుడు
శ్లో॥ సుఖానుపస్సిం విహరన్తం, ఇంద్రియేసు అసంపుతం ।
భోజన్మిహ అమత్తజ్ఞం, కుసీతం హీనవీరియం ।
తంవేపసహతి మారో, వాతో రుభ్యం వ దుబ్బలం॥

తా॥ సంసారమునసర్వము శుభమని తలంచుచూ, ఇంద్రియ
నిగ్రహము లేక భోజనమున పరిమితిని గుర్తింపక, సోమరియై,
వీర్యహీనుడై యున్పవానిని, గాలి దుర్బల వృక్షమును పెకల్చి
వేయునట్లు మారుడు పతనము చేయును 7

శ్లో॥ అసుఖానుపస్సిం విహరన్తం, ఇంద్రియేసుసంపుతం ।
భోజన్మిహ చ మత్తజ్ఞం, సద్దం, ఆరద్ద వీరియం ।
తంవే న పసహతి మారో వాతోసేలం వ పబ్బతం॥

తా॥ లౌకికమైన సర్వము అనిత్యమగుభవమని గ్రహించి,
ఇంద్రియమును చక్కగా నిగ్రహించి, భోజనమున పరిమితిని
గుర్తించి శ్రద్ధతో పరాక్రమించు వానిని, పర్వతమును గారికిదల్చు
జానట్లుగా మారుడు పతనం చేయజూండు 8

స్థానము ' జేతవనము

వ్యక్తి దేవదత్తుడు

శ్లో॥ అనిక్కసావో కాసాపం, యో వత్థం పరిరహేస్సతి ।
అపేతో దమ సచ్చేన, న సో కాసావమరహతి ॥

తా॥ అపరిశుద్ధుడుగా నుండి కాషాయ వస్త్రధారణ చేయు
వాడు ఇంద్రియ నిగ్రహపరుడు కాక పోవటంవల్ల సత్యదూరుడై
కాషాయ వస్త్రధారణకు అర్హుడగుచున్నాడు 9

శ్లో॥ యో చ వస్త్రకాసావస్స, సీలేసు సుసమాహితో ।
అపేతో దమ సచ్చేన, సవే కాసావమరహతి ॥

తా॥ పరిశుద్ధుడు, శీలవంతుడు, ఇంద్రియ నిగ్రహపరుడు
సత్యవంతుడు కాషాయ వస్త్రధారణకు అర్హుడు 10

స్థానము వేణువనము

వ్యక్తి సంజయఅగ్రశ్రావకుడు

శ్లో॥ అసారే సారమతిలో, సారే చాసార దస్సిలో ।
తే సారం నధిగచ్ఛన్తి, మిద్ధాసంకప్పగోచరా ॥

తా॥ అసారమును (లోకమును) సారమని సారమును
(నిర్వాణమును) అసారమని తలంచి మిథ్యా సంకల్పములను
దర్శించు వ్యక్తులు సార వస్తువును పొందజాలరు 11

శ్లో॥ సారం చ సారతో జ్ఞత్వా, అసారంచ అసారతో ।
తే సారం అధిగచ్ఛన్తి సమ్మా సంకప్పగోచరా ॥

తా॥ సారమును సారమని, అసారమును అసారమని
గ్రహించి సమ్మత్ సంకల్పములను దర్శించు వారు సారవస్తువును
పొందగలరు 12

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి నందభేదుడు
శ్లో॥ యథా అగారం దుచ్చన్నం, పుట్టి సమితి విర్లుతి ।
ఎవం ఆభావితం చిత్తం, రాగో సమితివిర్లుతి ॥

తా॥ చక్కగా కప్పబడని ఇంటిలోనికి వాననీరు ప్రవేశించు
నట్లే చక్కగా నిగ్రహింపబడని చిత్తం లోనికి విషయరాగము
ప్రవేశించును 13

శ్లో॥ యథా అగారం సుచ్చన్నం, పుట్టి న సమితివిర్లుతి ।
ఎవం సుభావితం చిత్తం, రాగో న సమితి విర్లుతి ॥

తా॥ చక్కగా కప్పబడిన ఇంటిలోనికి వర్షపునీరు ప్రవే
శింపనట్లు చక్కగా నిగ్రహింప బడిన చిత్తంలో విషయాసక్తి
ప్రవేశింపదు

భమ్మవదం

రాగం చ దోసం చ పహాయ మోహం, సమ్మప్తజానో
సువిముతచిత్రో ।

అనుపాదియానో ఇథ వా హురంవా, సభాగవా
సామజ్ఞస్సహోతి ॥

తా॥ శాస్త్రముల గురించి కొంచెమే మాట్లాడినా వాటిని
అచరించు ధర్మానుసారి రాగ ద్వేషమోహములనుండి ముక్తుడై,
సమ్యక్రజ్ఞాయుక్తుడై, చింతారహిత చిత్తుడగును అట్టివాడే శ్రమణు
డగుటకు యోగ్యుడు

2. అప్పమాదవగ్గో దుతీయో

అప్రమాద వర్గము ద్వితీయాధ్యాయము

స్థానము ఘోషితారామము (కోశాంబీ) వ్యక్తి రాణిసామావతి

శ్లో॥ అప్పమాదో అమతపదం, పమాదో మచ్చునో పదం ।

అప్పమత్తా న మీయన్తి, యే పమత్తా యథా మతా॥

తా॥ జాగరూకతయే అమృత పదము అజాగ్రత్తయే
మృత్యుపదము అప్రమత్తులెన్నడూ మరణించరు ప్రమత్తులు
చీపస్మృతులే 21

శ్లో॥ ఎతం విసేసతో ఒత్వా, అప్పమాదఘ్ని పణ్డితా
అప్పమాదో పమోదన్తి, అరియానం గోచరే రతా॥

తా॥ పండితులీ జాగరూకతను విశేషముగా నెరింగి, అప్ర
మత్తత యందానందించుచూ ఆర్యజ్ఞానాచరణలో నిమగ్ను
లగుదురు 22

శ్లో॥ తే ఝాయినో సాతతికా, నిచ్చం దలూహపరక్కమా ।
ఘనన్తి ధీరా నిద్రాణం, యోగక్షేమం అనుత్తరం॥

తా॥ ఏమరుపాటుగా నుండువారిలో ప్రయత్నశీలురును
నిద్రితులలో జాగృతులునై యుండు బుద్ధిమంతులు, వేగముగా
పరుగెత్తు గుర్రము బంహీనమగు గుర్రమును దాటి పోవునట్లుగా
ముందంజ వేయుదురు 29

స్థానము కూడాగారకాల (వైశాలి) వ్యక్తి మహాలి

శ్లో॥ అప్రమాదేన మఘవా, దేవానం సెట్టతం గతో ।
ఆప్రమాదం పసంసన్తి, పమాదో గరహితో సదా॥

తా॥ అప్రమత్తుడగుట వలన దేవతలలో ఇంద్రుడు శ్రేష్ఠు
డయ్యెను అప్రమత్తతనందరు ప్రశంసించును ఏమరుపాటు
సదా నిందార్హమైనది 30

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి ప్రజ్ఞతర భిక్షు

శ్లో॥ అప్రమాదరతో భిక్షూ, పమాదే భయదస్సివా ।
సంయోజనం అణుంథూలం, ధహం అగ్ని వా గచ్ఛతి॥

తా॥ జాగ్రత్త యందానందించు భిక్షువు, అజాగ్రత్త
యందు భయము నుంచువాడు చిన్నవి మరియు పెద్దవియగు
ఋధమును అగ్నివలె కాల్చుచూ ముందుకు పోవును 31

స్థానము జేతవసము వ్యక్తి తిష్ఠధేరుడు (నిగమవాసి)

శ్లో॥ అప్రమాదరతో భిక్కు, పమాదే భయదస్సి వా ।
అబ్బో పరిహానాయ, నిబ్బాణస్సేవ సంతి కే॥ 12॥

తా॥ జాగ్రత్త యందానందించు భిక్షువు, అజాగ్రత్త
యందు భయము నుంచువాడు పతనం కాకాలడు
నిర్వాణమునకు (ముక్తికి) సమీపమున నున్నాడు 12

తా॥ చిత్తము అస్తవ్యస్తముగా నున్నవాడు, సద్దర్శము
నెరుంగనివాడు మనశ్శాంతి లేనివాడు పూర్వప్రజ్ఞాడు కావాలడు ౪౪

శ్లో॥ అనవస్సుత చిత్తస్స, అన్వాహత చేతసో॥
పుజ్జపాపహీనస్స, నాత్తి జాగరతో భయం॥

తా॥ చిత్తగులములు క్షీణించినవారు, నిశ్చలహృదయులు,
పుజ్జపాప విహీనులు అగు జాగృతులకు భయం లేదు ౪౫

స్థానము - శ్రావస్తి వ్యక్తి - విపస్యక భిక్షు
శ్లో॥ కుంధూపమం తాయమిమం విదిత్వా, నగరూపమం
చిత్తమిదం రపేత్వా॥
యోధేథ మారం పజ్జాయుధేన, టితం చ రత్థే
అనివేసనో సియా॥

తా॥ ఈ దేహము మట్టికుండ వంటిదని గ్రహించి, ప్రాకారా
వర్తమైన నగరమువలె చిత్తమును సురక్షిత మొనరించి ప్రజ్ఞా
(స్మృతి) రూపమగు ఆయుధమును ధరించి మారునిశో యుద్ధము
చెయవలెను ఆ యుద్ధములో గెలచిన తాను ఇల్లువిడిచి స్వరక్ష
ణలో నిమగ్నమై యుండవలెను 40

స్థానము - శ్రావస్తి వ్యక్తి - పూతిగ త్త తిష్యభేరుడు
శ్లో॥ అచిరవత్తయం కాయా, పరవిం అధిసేస్సతి ।
ఛుద్ధో అపేతవిజ్ఞాణో, నిరత్థం వ కలింగరం॥

తా॥ ఎంత దుఃఖం! యీ తుచ్ఛశరీరము, చైతన్య
(విజ్ఞాన) రహితమైన కద్దెవలె త్వరతోనే నేలబడును 41

స్థానము - కోసలజనపదము వ్యక్తి - నందగోపాలుడు

శ్లో॥ దిస్సోదిసం యం తం కాయీరా, వేరో వా ఎన వేరినం ।
మిచ్ఛాపణిహితం చిత్రం, పాపియో నం తతో కరే ॥

తా॥ శత్రువు శత్రువుకూ, వైరి వైరికీ చేయు కీడుకన్న
ఘోర మార్గము ననుసరించు చిత్రము ఎక్కువ కీడు చేయును 42

స్థానము - కోసలజనపదము వ్యక్తి - సోరెయ్యధేరుడు

శ్లో॥ న తం మాతా పితా కయీరా, అజ్ఞో వాపిసోచ జాతకా ।
సమ్మూషణిహితం చిత్రం సెయ్యాసో నం తతో కరే ॥ 11

తా॥ తలిదండ్రులు, జ్ఞాతి సోదరులు చేయు మేలుకన్న
సన్మార్గమున వర్తించు చిత్రము ఎక్కువ మేలు చేయును 43

4 పుష్పవగ్గో చతుష్ఠో

పుష్పవర్గము - నాల్గవ అధ్యాయము

శ్లో ౧౦౦ - యస్మి

వృత్తి - పంచశతభిక్షు

శ్లో॥ సో యోగం పరిచిం విదేస్సరి, యదులోకం చ

ఇమం సదేవకం

ఏ యస్మిన్దం సుదేసితం, ఏనలో పుష్పమివ పచేస్సతి॥

రా॥ ఎవరీ భూమండలమును మరియు దేవతా సమేతముగు
యమ రాజమును జయించగలడు? చతురుడగు వ్యక్తి పూంసు
యొక్కా యాచురట్లు, చక్కగా ఉపదిష్టమైన ధర్మ సూక్తుల నెవరు
అర్థపరము చెందును? 44

శ్లో॥ సేవో పరమం విదేస్సరి, యదులోకం చ ఇమం సదేవకం ।

సేవో యస్మిన్దం సుదేసితం, ఏనలో పుష్పమివ పచేస్సతి

రా॥ విష్ణుడు యీ భూమండలమును మరియు దేవతా
అమలముల యదులోకమును జయించగలడు నిపుణుడగు మూలా
రాజు పూంసు మొక్కా యాచురట్లు విష్ణుడు చక్కగా ఉప
దేశింపవలస సూక్తులను సంకలనము చేయగలడు 45

స్థానము - శ్రావస్తి శ్లోత్రి - మరీచిచి లంబాద్ధుఁ ఛేదియ

శ్లో॥ ఛేదనముం కామయియం విదిత్యా,
మరీచధమ్మం లంబిసంబుధా ౧౦ ।

ఛేదనము మారీచపపుచ్చునాని, లంబసం ముచ్చురా-
స్సగచ్ఛే॥

తా॥ యీ శరీరమును నీటిమిడి నులుగువలె ఛేదింపైనదని
గ్రహించి ఎడమచేయి యొక్క వాస్తవికతను తెలుసుకొని
అది పుష్ప బాణములను విరిచి మృత్యువును ధ్వంసపరచు 46

స్థానము - శ్రావస్తి శ్లోత్రి - విరామి

శ్లో॥ పుష్పాని హేమ పచినన్త, వ్యాసత్త మరసం నరం ।
సుత్తం గామం మహాశోవ ముచ్చ ఆరము గచ్ఛతి॥

తా॥ ఇంద్రియ సుఖములను పూర్వము వాచ్చుచు వానిని,
అప్రవృత్తి మరచుచు, నిర్దిత గ్రామముల ప్రవాహము ముంచి
చేయవట్టు మృత్యువును పరమహంసుడు 17

స్థానము - శ్రావస్తి శ్లోత్రి - పరిపూరిత

శ్లో॥ పుష్పాని హేమ పచినన్తం, వ్యాసత్త మరసం నరం ।
అత్తిత్తం యేవ కామేయ, అన్తతో కురుతే వసం॥

తా॥ విషయ సుఖములను పూర్వము చూర్చుకొను వానిని,
అప్రవృత్తి మరచుచు, కామవాసనలందు పుష్పముల వానిని
మృత్యువు పశపరుడుకొనును, 48

స్థానము - శ్రావస్తి వ్యక్తి - మచ్ఛరియ కోసియ శ్రేష్ఠి

శ్లో॥ యథాపి భమరో పుష్పం వణ్ణగంధం అహారయం ।
పరేతి రసమాదాయ, ఎవం గామే ముని చరే॥

తా॥ తుమ్మెద పూలను గాయపరిచకుండా దాని రంగు, వాసన మరియు మకరందము కౌనిపోవునట్లు భిక్షు గ్రామము నందు భిక్షాటనము చేయవలెను 49

స్థానము - శ్రావస్తి వ్యక్తి - పారిక ఆజీవకసాధు

శ్లో॥ న పరేసం విరోమాని, న పరేసం కలాకతం ।
అత్తనో వ అవేక్సేయ్య, కలాని అకలానిచ॥

తా॥ ఇతరుల యొక్క లోపములకు గాని సాఫల్యమై ఫల్యములను గాని నాడక తానేమి చేయుచున్నాడని గమనించాలి । 50

స్థానము - శ్రావస్తి వ్యక్తి - ఛత్రపాణి ఉపాసకుడు

శ్లో॥ యథాపి రుచిరం పుష్పం, వణ్ణవంతం అగంధకం ।
ఎవం సుఖాసితా వాచా, అఫలాహోతి అబుద్ధితో॥

తా॥ సుందరమైయుండి, చక్కని రంగు కలిగియు వాసన తెని పుష్పమువలె తాను అచరించక పరులకు చెప్పు సూక్తులు నిరర్థకమగును 51

శ్లో॥ యథాపి రుచిరంపుష్పం, వణ్ణవంతం సుగంధకం ।
ఎవం సుభాసితా వాచా, సఫలా హోతి సమబ్బుతో ॥

తా॥ సుందరమై యుండి చక్కని రంగు మరియు వాసన
గుంపుష్పమువలె వ్యక్తి తాను ఆచరించుచూ పరులకు చెప్పు
సూక్తులు సార్థకమగును 52

స్థానము - పూర్వారామము (శ్రావస్తి) వ్యక్తి - విశాఖఉపాసక
శ్లో॥ యథాపి పుష్పరాసిష్ట కయిరా మాలా గుణో బహు ।

తా॥ పుష్పరాశి నుండి అనేక మాలలు కూర్చబడినట్లు
రోకమున జన్మించిన మర్త్యుడు అనేక సత్కర్మలను చేయ
వలెను 53

స్థానము - శ్రావస్తి వ్యక్తి ఆనంద ధేరుడు
శ్లో॥ న పుష్పగంధో పటివాతమేతి, న చందనం తగరం
మల్లికావా ।
సతంచగంధో పటివాతమేతి, సబ్బాదిసా సప్పరిసో పవాతి॥

తా॥ పూల వాసనగాని, చందన, తగర, మల్లికాదుల
వాసనగాని వాయుపును వ్యతిరేక దిశలో పయనింపజాలదు కాని
సజ్జనుల కీర్తిరూపమైన సువాసన గాలికి వ్యతిరేక దిశలో చూడా
పయనించును సత్పురుషులు అన్ని దిక్కులను వ్యాపింతురు 54

శ్లో॥ చందనం తగరం వాచ, ఉప్పలం అభవస్సికి ।
ఎతేసం గంధజాతానం, సీలగంధో అనుత్తరో॥

తా॥ చందన, తగరములనుండిగాని, కమలము, పువ్వు
పుష్పముల నుండి గాని వెలుపడు సువాసనకన్య శీలగంధమే
శ్రేష్ఠమైనది 55

శ్లో॥ అపమతో అక్థగింఛో, త్వాయం తగర చందసి ।
యోచ సీలవరం గంధో, వాతి దేవేసు ఉత్తమో॥

తా॥ తగర చందనాదుల గంధము అల్పమైనది కాని, శీల
వంతుల కిత్తిగంధము దేవలోక పర్యంతము వ్యాపింపజాలి
నట్టిది 56

స్థానము - రాజగ్రహము (వేణువనము) వృత్తి గోధికభేరుడు

శ్లో॥ తేన సంపన్యసీరానం, అప్ప హద విహారిణం ।
సమ్మదజ్ఞావిముత్తానం, మారో మగ్గం న విన్దతి ।

తా॥ శీల సంపన్నులు, అ ప్రమత్తులైనై విహరించువారిని,
సమ్మదజ్ఞానము గున ముప్పులైన వారిని మారుడు వెంబడించడు

స్థానము - జేతవనము వృత్తి గర్వదిన్దుడు

శ్లో॥ యథ సంహరధానస్మిం, ఉర్ఘ్వితస్మిం మహాపయే ।
పదుమం తథ జాయేథ, సువిగంధం మహోరమం॥
ఎవ సహరభూతేసు, అంధభూతే పృథుజ్జనే ।
అతిరోచరి పణ్ణాయి సంధాసంబుద్ధ సావకో॥ 15

తా॥ రాజమార్గము ప్రక్క-నగల మురికి గుంటలో పవిత్ర
వాసనగల సుందర కమలము మొలకెత్తునట్లు మురికితో సమాన
మగు మద్ర అంధకారములో పడి ఉన్న అజ్ఞాన జనుల మధ్య
సమృద్ధిబుద్ధుని శిష్యుడు ప్రజ్ఞా సహాయముతో శోభించును 57, 58,

బాలవగ్గో పంచమో

బాలవర్గము పంచమాధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము (శ్రావస్తి) వ్యక్తి దుర్గతి సేవకుడు

శ్లో॥ దీఘా జాగరతో రత్ని, దీఘం సంతస్స యోజనం ।

దీఘా బాలానం సంసారో, సద్దమ్మ అవిజానం ॥

తా॥ మొదటగా ఉండువానిని రాత్రి దీర్ఘమైయుండును
అసిన వానికి యోజనమే బహు దూరమనిపించును సద్దర్శము
కలుగని వానికి సంసారయాత్ర దీర్ఘమై తోచును 80

స్థానము రాజగృహము వ్యక్తి శ్రద్ధా విహారిక

శ్లో॥ చరంచే నాథి గచ్ఛెయ్య, సైయ్యం సదిసమత్తనో ।

ఎకవరియ దలహం కయిరా, నాత్తి బాలో సహాయతా ॥

తా॥ ఎవరైనా యాత్రికుడు తన సమానుడు సహచరుడు
తోడు దొంగనిచో ఒంటరిగా పనునించులే ఉత్తమము మూఢుల
సహవాసము మందిది కాదు 81

స్థానము శ్రావస్తి వ్యక్తి ఆకంద శ్రేష్ఠి

శ్లో॥ పుత్రా మత్తి ధనం మత్తి, ఇతి దారో విహజ్జతి ।

అత్తా హి అత్తనో నత్తి, సతో పుత్తా మతో ధనం ॥

3. చిత్తవగ్గో తతియో

చిత్తవర్గము మాడవ అధ్యాయము

స్థానము చాలియ పర్వతము వ్యక్తి మేఘము ధేరుడు

శ్లో॥ ఫందనం చవలం చిత్తం, దురక్థం దున్నివారయం ।

డిఱం కరోతి మేధావీ, ఉసుకాకోవ తేజనం ॥

తా॥ విషయ సుఖములవైపు పరుగెత్తునదియు, చంచలమైనదియు, దురక్త్యము దున్నివారమునై స చిత్తమును, బాణములు తయారు చేయువాడు అమ్మును వాడిగా చేయునట్లు, మేధావి ఏకాగ్ర మొనరించును

88

శ్లో॥ వారిజోవ థలే భిత్తో ఓకమోకత ఉబ్బతో ।

పరిఫందదితం చిత్తం, మారధేయ్యం పహతవే ॥

తా॥ నీటి నుండి తీసి గట్టున వేయబడిన చేపవలె యీ చిత్తమును మారుని బంధనముల నుండి తప్పించి నచో పరితపించును

89

స్థానము శ్రావసి

వ్యక్తి అజ్ఞతర భిక్షు

శ్లో॥ దున్నిగ్గహస్స లహానో, యత్కామానిపాతిన్ ।

చిత్తస్స దమతో సాధు, చిత్తం దన్తం సుఖావహం ॥

తా॥ నిగ్రహింప కరినమైనది, తుద్రమైనది, ఇష్టాను
సారము పరుగెత్తునదియగు చిత్తమును అణచివేయుటే ఉత్తమము
అణగిఉన్న చిత్తము సుఖము నిచ్చును 95

స్థానము శ్రావసి వ్యక్తి ఉక్కష్టితజ్జితర భిక్షు
శ్లో॥ సుదుద్దసం సునిపుణం, యత్కామానిపోతినం ।
చిత్తం రక్షేత మేధావీ, చిత్తం గుత్తం సుఖావహం ॥

తా॥ మర పరిశీలక నుండి తప్పించుకొనునది, మహావతుర
మైనది, ఇష్టానుసారము పరుగెత్తునదియగు చిత్తమును బుద్ధి
మంతుడు రక్షించు కొనవలెను సురక్షిత చిత్తము వలన సుఖము
కలుగును 96

స్థానము శ్రావసి వ్యక్తి సంఘరక్షిత భేరుడు
శ్లో॥ దూరగమం ఎకచరం, అసరీరం గుహాసయం ।
యో చిత్తం సంయమేన్సంతి, మోక్షంతి మారబంధనా ॥

తా॥ ఒంటరిగా బహుదూరము పయనించువాడు, అశరీరియై
బుద్ధియం ఏ దాగియున్న చిత్తమును నిగ్రహించినచో మారుని
బంధనముల నుండి ముక్తుడు కాగలడు 97

స్థానము - శ్రావసి వ్యక్తి చిత్రహసి భేరుడు
శ్లో॥ అనపట్టితచిత్తస్స, సద్ధమ్మఅవిజానతో ।
పరిష్లవపసాదస్స పజ్ఞా స పరిపూరతి ॥

తా॥ సదా ధ్యానరతులగువారు నిత్యము దృఢపరాక్రమముతో యత్నించు వారునగు ధీరులు నిత్యమంగళ స్వరూపమగు నిర్వాణమును పొందుదురు 23

స్థావరము రాజగృహము (వేణువనం) వ్యక్తి కుంభ ఘోషకుడు శ్లో॥ ఉట్టినవతో సతిమతో, సుచికమ్మస్స నిసమ్మకారినో ।
సంయతస్సచ ధమ్మజీవినో, అప్పమత్తస్స యగోవభివడ్ధతి

తా॥ ఆత్మన్నతికై ప్రయత్నించువాడు, స్మృతిమంతులు పెద్దల ద్వారా విని మంచిపనులు చేసేవారు, సంయమపరులు ధర్మజీవనం గడిపేవారు అప్రమత్తులు అగు వారి కీర్తి వృద్ధి పొందును 24

చైతన్యము (రాజగృహము) వ్యక్తి చుల్లపంథకభేరుడు

శ్లో॥ ఉహరేనప్పమావేస, సంయమేస దమేకచ ।
చీపం కమరాథ మేధానీ, యం ఓఘా చాభిరోతి ॥

తా॥ ఆత్మన్నతికై ప్రయత్నం చేస్తూ, అప్రమత్తులై, సంయమపరులై, ఇంద్రియములను నిగ్రహించి, బుద్ధిమంతులు తమకు మరల నీరు ముంపకాలని దీప్తవమువలె మూర్ఛ కొందురు 25

శ్లో॥ పహుదిమహుజ్జన్తి, బాలా చుమ్మేధినో జనా ।
అచ్చమారం చ మేధావీ, ధనం సెట్టం చ రక్షతి॥

తా॥ అవివేకులు, దుర్బుద్ధిగలవారు అజాగ్రత్తగా ఉండును
మేధావులు తమ మెలకువను శ్రేష్టమైన ధనమువలె కాపాడు
కొందురు 26

శ్లో॥ మా పమాద మనుయజ్ఞేథ, మా కామరతిసన్ధవం ।
అప్రమత్తో హి రూయన్తో, పప్తోతి విపులం సుఖం ॥

తా॥ అజాగ్రత్తగా ఉండకు! కామవాసనలతో పరిచయం
పెంచుకోకు! అప్రమత్తుడు ధ్యానశీలుడై విపుల సుఖానుభవమును
పొందును 27

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి మహాకాశ్యప భేరుడు

శ్లో॥ పమాద అప్రమాదేన, యదానుదతి వణ్ణితీ॥
పజ్ఞాపాసాదమారుహ్య, అసౌకో సౌమినం పజం ।
పబ్బతట్తో వ భుమ్మట్తో, ధీరో బాలే అవేక్కితి ॥

తా॥ పండితుడు ప్రయత్నశీలుడై, అజాగ్రత్తను పార
ద్రోలి, ప్రజ్ఞా భవనమునధిరోహించి శోకరహితుడగును పర్వతము
పై నున్న వాడు నేలపై ఉర్చవారిని చూచునట్లు ఆ ధీరుడు శోక
యుక్తులగు అజ్ఞాన ప్రజలను చూచును 28

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి ద్వే సహాయక భిక్షువు

శ్లో॥ అప్రమత్తో పమత్రేసు, సుత్రేసు బహుజాగరో ।
అబలస్సం వ సీధస్సో, హిత్యాయాతి స్ఫుమేధస్సో॥

స్థానము వేణువనము(రాజగృహము) వ్యక్తి చందసుకోరిక
శ్లో॥ ఇథ సోచతి పేచ్చ సోచతి, పాపకారీ ఉభయత్థ సోచతి,
సోసోచతి సో విహజ్జతి, దిస్సా కమ్మతిలిప్తిమ త్తనో॥

తా॥ చెడు పనులు చేయువారు యీ లోకంలో దుఃఖితురు
పరలోకంలో దుఃఖితురు రెండు లోకములందును దుఃఖితురు
వారు తమ కర్మల యొక్క దౌష్ట్యమును హుసి దుఃఖితులగుదురు
నశింతురు 15

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి ధర్మిక ఉపాసకుడు
శ్లో॥ ఇథమోదతి పేచ్చమోదతి కతపుజ్ఞో ఉభయత్థ మోదతి,
సోమోదతి సోపమోదతి, దిస్సాకమ్మ విసుద్ధిమ త్తనో॥

తా॥ పుణ్యకర్మలు చేయువారు యీ లోకంలో ప్రసన్న
ముగా ఉందురు పరలోకంలో ప్రసన్నముగా ఉందురు రెండు
లోకములందును ప్రసన్నముగా ఉందురు వాగు తమ పవిత్ర
కర్మలను హుసి ప్రసన్నముగా ఉందురు సుఖింతురు 16

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి దేవదత్తుడు
శ్లో॥ ఇథ తప్పతి పేచ్చ తప్పతి, పాపకారీ ఉభయత్థ తప్పతి,
పాపం మే కతంతి తప్పతి, భియ్యోతప్పతి దుగ్గతింగతో॥

తా॥ పాపకర్మలు చేయువారు యీ లోకములో దుఃఖితురు
పరలోకములో దుఃఖితురు రెండు లోకములందును దుఃఖితురు

1. యమకవర్ణము

4

"నేను పాపము చేసితి"నని తలంచి దుఃఖింతురు దుర్గతిని
పొందిన వారు ఎక్కువగా దుఃఖింతురు

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి సుమనాదేవి

శ్లో॥ ఇథ నన్దతిపేచ్చ నన్దతి, కత పుష్టో ఉభయత నన్దతి ।
పుష్టిం మే కతంతి నన్దతి భియోనన్దతి సుగతింగతో ॥

తా॥ పుష్టికర్మలు చేయువారు యీ లోకములో ఆనందింతురు పరలోకములో ఆనందింతురు "నేను పుష్టిము చేసిన"ని తలంచి ఆనందింతురు సుగతిని పొందిన వారు ఎక్కువగా ఆనందింతురు 18

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి ద్వేషహంక భిక్షువు

శ్లో॥ ఐహుం పి చే సహితం భాసమానో,న తక్కరో హాతినరో
పమతో

గొప్పో వ గావో యం పరేసం,న భాగవా
సామృత్తస్సహాతి ॥

తా॥ శాస్త్రముల గురించి విస్తారముగా మాట్లాడుచూ వాటిని ఆచరింపని ప్రవృత్తుడు, ఇతరుల అవులను తెక్కించు గొల్లని వంటివాడు వాడు శ్రమణుడగుటకు అయోగ్యుడు 19

శ్లో॥ అప్పం పి చే సహితం భాసమానో, ధమ్మస్స హాతి
అనుధమ్మధారి ।

తా॥ నా పుత్రుడు, నా ధనమని యోచించి మూర్ఖుడు
విరాళనమును పొందు కున్నాడు తానే తనవాడు కానప్పుడు ఎవరి
రాధులు? ఎవరి ధనము? 02

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి అంగుళి మాలుడు

శ్లో॥ యో దాలో మజ్జతి బాల్యం, పండితో వాపి తేన సో ।
దాలో చ పండిత మానీ, సవే బాలోతి వుచ్యతి ।

తా॥ తన అజ్ఞానము నంగీకరించు మూర్ఖుడు ఆకారణముననే
పండితుడు యడచి దాని తన్ను పండితుడని తలంచు మూర్ఖుడే
నిజమైగా మూర్ఖుడు 03

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి ఉదాయ భోజుడు

శ్లో॥ మాచర్యం పి చే దాలో, పండితం పయిరూపాసతి ।
కసౌ య్యం విశానాతి, దర్శి సూపరసం యథా ॥

తా॥ మార్పుడు కీవితమంతయు విద్వాంసుని వద్ద గడిపి
పప్పుచిని గుంపె పప్పురుచిని గ్రహింప నట్లే ధర్మమును గ్రహింప
కాలడు 04

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి తింసపావెయ్యక భిక్షుడు

శ్లో॥ యదాత్తమపి చే విజ్ఞా, పండితం పయిరూపాసతి ।
అప్సం ధమ్మం విశానాతి, తిహ్వసూపరసం యథా ॥

తా॥ విజ్ఞుడు విద్వాంసుని యొద్ద షణ్మూత్రమున్నను
నాలుక పప్పుగుచిని గ్రహించు నట్లు ధర్మమును గ్రహించును 65
స్థానము రాజగృహము (వేణువనము) వ్యక్తి సుప్రబుద్ధ కుష్టి

శ్లో॥ చరన్తి బాలా దుమ్మేధా, అమిత్రనేప ఆత్రనా ।
కరోంతా పాపక కమ్మం, యం హోతి కటుకప్పలం ॥

తా॥ దుష్ట బుద్ధియగు మూర్ఖుడు తనకు తానే శత్రువు వలె
ప్రవర్తించును ఎందుకనగా అతడాచరించు దుష్కార్యముల
ఫలితము అతి వేరుగా నుండును 66

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి ఎక కశ్యపుడు

శ్లో॥ న తం కమ్మం కతం సాధు, యం కత్వా అను తప్నతి ।
యస్య అస్సుముఖోరోదం, విపాక పటిసేవతి ॥

తా॥ ఏ కర్మను చేయుట వలన మానవుడు దుఃఖితుడగునో,
దేని ఫలమును ఏడుస్తూ, ఎన్నటితో అనుభవింప పలసి వచ్చునో
ఆ కర్మమంచిది కాదు 67

స్థానము వేణువనము వ్యక్తి సుమనుడు

శ్లో॥ తం చ కమ్మం కతం సాధు, యం కత్వా నాను తప్నతి ।
యస్య పతితో సుమనో, విపాకం పటిసేవతి ॥

రా॥ ఏ కర్మను చేయుట వలన మానవుడు దుఃఖితుడు
కాడో, దేని కుమును పగిలన్చి చిత్తుడై సంతోషముతో అనుభ
వింబునో ఆ కర్మ మంచిది 68

స్థైర్యము సేరవసము వ్యక్తి ఉత్పల పర్ణ భేరి

శ్లో॥ ఎఱు ప ముక్తి బాలో, యావ పాపం నవచ్చలి ।
యదా చ ఎచ్చతి పాపం, అథ బాలో దుఃఖం నిగచ్ఛతి ॥

రా॥ నేసిక పాపము ఫలించ నంత వరకు మూర్ఖుడు దానిని
అమృతము వలె భావించును కాని ఆ పాప కర్మ ఫలించి నపుడు
అతడు దుఃఖమునే పొందును 69

స్థైర్యము రాజ్యహము (వేణువనము) వ్యక్తి జంబుక అణివకుడు

శ్లో॥ మాసే మాసే కుసగ్గేన, బాలో భుజ్జేధాభోజనం ।
స సౌ సంభత ధమ్మానం, కలం అఘ్రితి సోలసిం ॥

రా॥ మూర్ఖుడు ఒక్కొక్క నెల తర్వాత అమిత సంతోష
ముతో భోజనము చేయవచ్చును, కాని అది ధర్మజ్ఞుల యొక్క
లంఛనారంభంలో వెయ్యో వంతునకు కూడా సరికాజాలదు 70

స్థైర్యము రాజ్యహము (వేణువనము) వ్యక్తి అహిపేరుడు

శ్లో॥ క హ పాపం కతం కమ్మం, సజ్జాభీరం వ ముచ్చతి ।
డహంతం దామస్తేతి, భస్మచ్ఛన్నో వ పాపకో ॥

తా॥ చేసిన పాపము అప్పుడే పిడికిన పాలవలె (పెరుగు
రూపములో వెంటనే వ్రధావము చూపగు అది బూడిద కిప్పిన
అగ్నివలె మూర్ఛని వెంబడించుచూ వనిని కాల్చుచుండును 71

స్థానము - రాజగృహము(వేణువనము) వ్యక్తి - సద్దీకూట (పేత)

శ్లో॥ యావదేవ అనన్తాయ, జ త్రం బాలస్య జాయతి ।
హ ని బాలస్య సుక్కు-సం, ముద్దమస్య విపాతయం॥

తా॥ పాపకర్మ చేసినని తెలియుట కూడా మూర్ఛనికీ
లనర్థదాయకమే అచ్చడది వాని శిరస్సును వంచుచూ ప్రసన్న
తను హరించును 72

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సుధర్మధేరుడు

శ్లో॥ అసతం ధావనమిచ్చేయ్య, పురేభ్యారం చ భిక్షుసు ।
ఆవాసేసుచ ఇస్సరియం, పూణం పంకురేసుచ ॥

తా॥ మూర్ఛడు భిక్షువులో సన్మానము, మరములలో
పెద్దరికము, ఇతర పరివారములలో పూజలు మొదలగు
అసంఖ్యావిక విషయమును వాంఛించును 73

శ్లో॥ మమేవ కతమజ్ఞత, గిహీవబృజితా ఉభో ।
మమేవ అతివసా అస్సు, కిచ్చా కిచ్చేసు కిస్మిత ।
ఇతి బాలస్య సంకప్తో, ఇచ్ఛామానో చ వడ్ధతి ॥

తా॥ గృహస్థులు మరియు పరివ్రాజకులు ఇరువురు నన్నే
అనుసరించి వరకు మంచి చెడున్నట్టిలో నన్నే సమర్థించవలెను
ఇది మూర్ఖుని సంస్కృతము ఈ విధముగా వాని కోరికలు
నిలబరచుచున్నది పొందుతుండును 74

స్థానము - తెరవరము పృత్తి - పరవాసిక తెవృధేరుడు

శ్లో॥ ఒడ్డాపా రాఖీపనిసా, అజ్ఞా నిర్బాణ గానినీ ।
ఎవమేరిం రాఖి మణ్ణాయ, భిక్షు బుద్ధస్స సావకో॥
సక్కురిం రాఖినందెయ్య, వివేకమనుభూహయే ॥ 61

తా॥ సంసార సుఖమునిచ్చు మార్గము వేరు, నిర్బాణము
నని కొనిపోవు మార్గము వేరు ఈ విధముగా తెలుసుకొని
బుద్ధుని శిష్యుని సత్కారము మెచ్చుకొనకుండా వివేక వైరాగ్య
మును పెంచుకొనవలెను 75

పశ్చిమ వగ్గో చట్టో

పండిత వర్గము ఆరవఅధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి రాఘవేంద్రుడు

శ్లో॥ నిధీనం వ పవత్రార, యం పన్నే వజ్జిదస్మిన్
నిగ్గర్హవాదిం మేఘావిం, తాదిసం పణ్ణీరం భజే ।
తాదిసం భజమానస్స, సెయ్యో హోతి న పాపియో ॥

తా॥ దాగి ఉన్న నిధులను మోపించు వానివలె మన దోష
మునుమూపు వ్యక్తిని వెదకవలెను గౌరవాట్లు చేయకుండా
నిగ్రహించు వాఁడు, మేఘావియునగు అట్టి పండితునే సేవించ
వలెను అట్టిసేవ వలన మేలేకాని తీడెన్నటికిని జరగదు 76

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అస్సజీవునరభిసూ

శ్లో॥ ఒపదెయ్యానుసాసెయ్య, అ సద్బాచ నివారయే ।
సతం హి సో పియో హోతి, అసతం హోతి అపియో ॥

తా॥ ఇరరులను ఉపదేశించుచూ, వారి పొరపాట్లను సరి
దిద్దుచూ అసభ్యతను మరము చేయువారు సజ్జనులకు ప్రియులు,
దుర్జనులకు అప్రియులు కాగలరు, 77

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - చన్నభేరుడు

శ్లో॥ న భజే పాపకే మిత్రే, న భజే పురిసాధమే ।
భజేథ మిత్రే కల్యాణే, భజేథ పురిసుత్రమే ॥

తా॥ దుష్కర్మలు చేయు మిత్రునితో సహవాసము
కూడదు నీ పులగు వ్యక్తుల సంపర్కములో ఉండకూడదు
మంచిని కోరుమిత్రునితో కలసి ఉండవలెను ఉత్తమ వ్యక్తుల
సన్నిధానమునే కోరవలెను 78

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - మహా కప్పిసభేరుడు

శ్లో॥ దమ్మపీతి సుఖంసోతి, విప్పసన్నేన చేతసా ।
అరియప్పవేదితే ధమ్మే, సదారమతి వణ్ణితో ॥

తా॥ ధర్మప్రేమికులు ప్రవుల్లితమగు మనస్సుతో సుఖ
ముగా నిద్రింతురు విద్వాంసులు శ్రేష్ఠులగు వారిచే ప్రచారిత
మగు ధర్మమునందే ఆనందింతురు 79

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - పండిత శ్రామణేరుడు

శ్లో॥ ఉదకం హి నయన్తి నేత్తికా, ఉసుకార నమయన్తి తేజనం ।
దారుం నమయన్తి తచ్చకా, అత్తానం దమయన్తి పండితా ॥

తా॥ నీటిని కొనిపోవు వాడు కాలువలు త్రవ్వను బాణ
ములు చేయువాడు ములికిని వాడిగా చేయును వృదంగి కర్తను
చక్కగా మలచును పండితుడు తన్నుతాను సరిదేసుకొనును 80

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - లకుంరక భద్రియధేడుడు

శ్లో॥ సేలో యథా ఎక భునో, వాతేన న సమీరతి ।
ఎవం నిందా పసంసాసు, న స పింజన్తి పణ్ణితా ॥

తా॥ పెద్ద రాతిబింద గాలికి చలింపనట్లు పండితులు నిందా
ప్రశంసలకు అతీతులైయుండురు 81

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - కాణమాత్తు

శ్లో॥ యథాపి రహదో గంధీరో, విప్పసన్నో అనావిలో ।
ఎవం ధమ్మాని సుత్వాన, విప్పసీదన్తి పణ్ణితా ॥

తా॥ లోతైన చెరువు స్వచ్ఛమై, త్రిమిరహితమై యున్నట్లు
పండితులు ధర్మశ్రవణముచే పరిశుద్ధులగుదురు 82

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - పంచశత భిక్షు

శ్లో॥ సద్బుత్తవే సప్పరిసా చక్షన్తి న కామ కామా లవయన్తి
సన్తో ,

సుఖేన పుట్టా అథవా, దుఃఖేన, న ఉచ్చావాచం పండితా
దస్సయంతి ॥

తా॥ సజ్జనులు ఎల్ల వేళలను సంతృప్తులై యుండురు
లోక వాంఛల గూర్చి ఎక్కువగా మాట్లాడరు సుఖములయందు
పొంగిరు ముఖములలో కృంగురు 83

స్థానము - జేతవనము

వృత్తి - ధర్మిక ధేరుడు

శ్లో॥ న అత్తహేతు న పరస్స హేతు, నపు త్తమిచ్చే స ధనం
న రట్టం ॥

న ఇచ్చెయ్య అధమ్మేన సమిద్దిమత్తనో, ససీలవా పట్టివా
ధమ్మికో సియా ॥

తా॥ తన కొరకు లేక ఇతరుల కొరకు గాని, సంతానమును,
ధనమును, రాజ సమ్మానమును కోరని వారు, అధర్మముతో తమ
సంపదను పెంచుకొనవలెనని తలచని వారే శీలవంతులు,
ప్రజ్ఞావంతులు, ధార్మికులు కూడా 84

స్థానము - జేతవనము

వృత్తి - ధర్మ శ్రమణుడు

శ్లో॥ అప్పకా తే మనుస్సేసు, యేఱనా పారగామినో ।
అథాయం ఇతర పజా, తీరమేవాచుధావతి ॥

తా॥ సంసార సాగరమును తరించి నిర్వాణమును పొందు
వారు ఏ కొందరో । తక్కిన అనేక ప్రజలు తీరమునందే ఇటనటా
పరుగెత్తుచుందురు 85

శ్లో॥ యే చ భో సమ్మదభ్గాతే, ధమ్మే ధమ్మాను వత్తిన్దో ।
తే జనా పారమేస్సన్తి, మచ్చు ధెయ్యం సుదుత్తరం ॥

తా॥ చక్కగా ఉపదేశింపబడిన ధర్మము ప్రకారము
నడచుకొను వారు, దుస్తరిమగు మృత్యు త్రేత్రమును తరించురు 86

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - పంచశత ఆగమకవిభు

శ్లో॥ కణ్డం ధమ్మం విప్రుహాయ, సుక్కుం భావేఘ పండితో ।
 ౨ కా ఆరోకం అగమ్మ, వివేచి యత్థ దూరకుం ।
 తత్రాభిరతిమిచ్చెయ్య, హిత్వా కామే అపింస నో ।
 పరియోగపెయ్య అత్తానం, చిత్త శ్లేసేహి పండితో ॥

తా॥ విద్వాంసులు చాటి మార్గమును పదలి వెలుగు
 మార్గమును ధ్యానింతురు ఇట్లు చదిలి భిక్షువురై, అన్ని
 విధములగు కోరికలను విడచి, (చి) మంత్రా మందిరముట మిక్కిలి
 కష్టమో అట్టి వైరాగ్యము నుండు అందింతులు వారు తమ
 చిత్తము నందలి అంశములను తొలగించు కొంటారు 87,88

శ్లో॥ యేనం సంబోధి అంగెను, సమ్మా ఎత్తల సుఖావితం ।
 అదానపటినిసగ్గో, అ సుపాగాయ యే రరా ।
 భీణానవా జాతీమంతా, తే లోకే పరినియ్యరా॥ 14

తా॥ 'సంబోధి యొక్క ఏడు అంగములతో ఎవని మేళిస్తూ
 ఉద్బోధింపజేసినాడో, ఎవడు అమరిగైనా మరల ఉండెందునో, ఎవని
 యంగు ఆస్రములు (చిత్తమాలములు) పీఠించినాడో, అట్టి దివ్య
 ప్రకాశ యులులే ఈ తొమ్మిది సర్వాధిక సుఖ సంపన్నులు 89

1 నవ బోధింకములు 1) స్మృతి 2) అర్హతాదారము 3)
 పీఠము 4) వీర్యము 5) కృత్యము 6) సమాధి 7) ఉపేక్ష
 8)

తీరహస్తవగ్గో సత్తమో

అర్హంత వర్గము - వీడవ అభ్యాయము

స్థానము - తీవకుని మామిడి లోట (రాజగృహం) వ్యక్తి - తీవకుడు

శ్లో॥ గతద్దినో విసోకస్స, విప్పము తస్స సబ్బధి ।
సబ్బగ న్నప్ప హీనస్స పరిలాహో న విజ్జతి ॥

తా॥ సంసార యాత్రను పూర్తి చేసుకొను వారు, శోక
రహితులు, అన్ని విధముల ముక్తులును, సర్వ సాంసారిక
బంధనములు తొలగిన వారునగు నపులకుదుఃఖములుండవు 90

స్థానము - వేణువనము (రాజగృహము) వ్యక్తి - మహా కాశ్యపుడు

శ్లో॥ ఉష్మంజన్తి సతీమన్తో, న రికేతే రమన్తి తే ।
హంసా వ పల్లలం హిత్యా, ఒక మోకం జహన్తి తే॥

తా॥ బుద్ధిమంతుడు నిర్వాణ(ముక్తి) పొందితై ప్రయత్నిం
చును అతనికి ఇంటిపై పేర్చిమ ఉండదు వర్ష ఋతువులో హంస
తన రక్షణకు మరియు ఆహారము కొరకు తన గృహమును చెరువును
వదలు నట్లు అట్టివారు తమ ఇంటిని పరిత్యజింతురు 91

స్థానము - జేతవనము

వృత్తి - వేలట్టి సీస

శ్లో॥ యేసం సంనిచయో నత్తి, యే పరిజ్ఞాత భోజనా
సుజ్ఞాతో అనిమిత్తోచ, విమోక్షోక్త యస్యగోచరో ।
ఆకాసేవ సకుంతానం, పదం తరస దురన్నయం ॥

తా॥ ఎవరి వద్ద రెండు విధముల సంచయములు (కర్మ
సంచయము, ప్రత్యయ సంచయము) లేవో, భోజన విషయమున
ఎవరు విజ్ఞులో, ఎవరు శూన్యము, నిరపేక్షము అను రెండు
విధముల ముక్తులో అట్టివారి జాడ ఆకాశమున ఎగిరిపోయిన
పక్షిజాడవలె తెలియుట చాలా కష్టము 92

కర్మ ప్రత్యయ సంచయములు - ఇంకను తాను అను
భవింప వలసిన పురాకృత కర్మను కర్మసంచయము అనగా
మిగిలి ఉన్న కర్మ అని, లోకముతో మనము కూడబెట్టిన ధన
ధాన్యది సంపదను ప్రత్యయ సంచయమని పేర్కొందురు

శూన్యము - సర్వ ధర్మములు, సంస్కారములు నశించిన
నిర్వాణ స్థితియే శూన్యావస్థ

నిరపేక్షము - యీ లోకములో దేనిపైనను ఆసక్తిలేకుండుటే
నిరపేక్షము అనగా ధనధాన్యములు దారాపుత్రాది బంధనములు
లేని చాడగుట,

ధమ్మపదం

స్థానము - వేదవనము (రాజగృహము) వృత్తి - అనిరుద్ధ భేరుడు

శ్లో॥ యస్సాసనవా పరిభ్రేయ, ఆహారే చ అనిస్సతో ।

సుజ్ఞతో లనిస్సతో చ, విమోఘో యస్య గోచరో ।

ఆకాసే వ సహంతారం, పదం తరస దురన్నయం॥

తా॥ ఎవని చిత్రమునందలి దోషములు షీఱించినవో,
విషయ భోగములచెప్పడు ఉదాసీనుడో, శూన్యము- నిరపేక్షము
నను రెండు విధముల మోక్షములెవనికి కరతలామలకమో అట్టి
వాని జాడ ఆరాకమున ఎగిరి పోయిన పక్షిజాడవలె తెలియుట
దాలా కఠినము 93

స్థానము - జేతవనము వృత్తి - సారిపుత్ర భేరుడు

శ్లో॥ పరివీసమో నో విరుద్ధతి, ఇందభీనాపమో తాది సుబ్బతో,

రహదో 'ప' అపేత కట్టమో, సంసార నభవన్తి తాదినో॥

తా॥ భూమివలె సహనశీలుడు, మందర పర్వతమువలె
సర్వాస్థుల నిర్భయముగా నుండువారు, క్రిములు లేని చెరువు
వలె నిర్మలమై సర్వా ముగ్ధుల జన్మింపరు 94

స్థానము - వూర్పారామము వృత్తి - మహాకాత్యాయన భేరుడు

శ్లో॥ యస్సింద్రియాని సముథం గతాని, అస్సాయథా

సారథివా సుదన్తా ।

పహీనమానస్స అనానవస్స, దేవాపి తస్స పిహియన్తి

తాదినో ॥

తా॥ సారథి మన చక్కగా శిక్షణపొందిన గుర్రమువలె
ఎవని ఇంద్రియములు శాంతించినవో, ఎవని గ్రంథులు శిథిలమై
చిత్తవృత్తులు నిరోధింప బడినవో అట్టివానిని దేవతలు కూడా
స్మరింతురు 96

స్థానము - జేతవనము వృత్తి - కౌశాంబి భసిత తివ్య భేరుడు

శ్లో॥ సంతం తరిస మనం హోతి, సంతా వాచా చ కమ్మ వ ।
సమ్మద విముత్తస్స, ఉపసన్నస్స తాదినో ॥

తా॥ పైన పేర్కొనిన నియమము ద్వారా సాధన చేసిన
వారి యొక్కమనో వాక్కర్మలు సర్వము శాంతించి, సమ్యక్
జ్ఞానమును పొంది ముక్తు లగుదురు 96

స్థానము - జేతవనము వృత్తి - సారిపుత్ర భేరుడు

శ్లో॥ అస్సద్ధో అకత్థ్థాన, సంధిచ్ఛేదో చ యో నరో ।
హతావ కాసోవన్తాసో, సరే ఉత్తమ పోరిసో ॥

తా॥ అశ్రద్ధాపరుడు, అకృతజ్ఞుడు, అంటు తెగగొట్టు వాడు,
నిరవకాశుడు నిరాశకుడైన వాడే ఉత్తమ పురుషుడు 97

(యీ శ్లోకార్థమును గమనించిన అది అవిసీతిని సమర్థించి
నట్లు కన్పించును కాని అది నిజము కాదు దీని పారిభాషిక
అర్థము ఇట్లున్నది

అశ్రద్ధా పుడు = అంధ విశ్వాసములులేనివాడు

అకృతజ్ఞుడు = అనగా ఏమీయు చేయకుండుటను తెలసినవాడు
నిర్వాణమును పొందిన సమాధి అవస్థలో సర్వ కర్మలు శాంతించినవి
కావునా అది అప్రతాపస్థ

సంధిచేదకుడు = సంధి, సంయోజనముల తెగగొట్టువాడు

నిరవకాశుడు = చునర్హస్థుకు అవకాశము లేనివాడు

నిరాశకుడు = ఆశాత్పక్షులు నశించిన వాడు

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి భాదిరివనియ రేవత భేరుడు
శ్లో గామోవా యదివారణ్ణే, నిన్నోవా యదివా ధలే ।
యథాహవ్రో విహరన్తి, తం భూమి రమణైర్యుక్తం ॥

తా॥ గ్రామము గాని లేక అరణ్యము గాని, ఎత్తైన దిబ్బ
గాని లేక నేల గాని ఎక్కడ అర్హతులు విహరింతురో ఆ భూమి
రమణీయమైనది

98

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి అరణ్యక భిక్షు
శ్లో॥ ఓమణియాని అరణ్ణాని । యత్త న రహతే జనో ।
వీరరాగా రమిస్సన్తి । న తే కామ గవేసినో ॥ 10

తా॥ ఏ అరణ్యములలో సామాన్య ప్రజలొనందించరో,
అచ్చట కామ సుఖముల నన్వేషింపని విరాగులు అనందింతురు
అట్టి అరణ్యములే రమణీయమైనవి

99

సహస్రవగ్గో శ్చుటమో

సహస్ర వర్గము ఎనిమిదవ అధ్యాయము

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - తంబదారికచోర ఘాతకుడు

శ్లో॥ సహస్రమపి చే వాచా, అనత్థపద సంహితా ।

ఎకం అత్థ పదం సెయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతి ॥

తా॥ నిరర్థకములగు వేలకొలది మాటల కన్న శాంతి నిచ్చు
ఒక్క మాటయే శ్రేష్టమైనది 100

స్థానము వేణువనము వ్యక్తి దారుచీరియధేరుడు

శ్లో॥ సహస్రమపి చే గాథా, అనత్థ పద సంహితా ।

ఎకం ధమ్మపదం సెయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతి ॥

తా॥ వ్యర్థమగు మాటలతో కూడిన వేలకొలది గాథల కన్న
మనస్సుకు శాంతిని కల్గించు ధర్మవాక్యమొక్కటే మేలైనది 101

స్థానము తేతవనము వ్యక్తి కుండలి కేసిధేరుడు

శ్లో॥ యోచ గాథాసతం భాయే, అనత్థ పదసంహితా ।

ఎకం ధమ్మపదం సెయ్యో, యం సుత్వా ఉపసమ్మతి ॥

తా॥ నిరర్థక పదములతో కూడిన వందల కొలది గాథల
కన్న శాంతినిచ్చు ధర్మవాక్యమొక్కటే మేలైనది 102

శ్లో॥ యో సహస్సం సహస్సేన, సంగామే మనుసే జినే ।
ఏకం చ జైయ్యురుత్తానం, సవే సంగామజ్జ తమో ॥

తా॥ యుద్ధములో ఒంటరిగా లక్షల కొలది మనుష్యులను
జయించిన వానికన్న తన్నుతాను జయించినవాడు ఉత్తముడు
యుద్ధపీఠులలో వాడే శ్రేష్ఠుడు 103

స్థానము జేతవనము వ్యక్తి అనత్తపుచ్చక బ్రాహ్మణుడు
శ్లో॥ అత్తా హవే జితం సెయ్యో, యా చాయం ఇతర పజా ।
అత్తద న్తస్స పోసస్స, నిచ్చం సంయతచారినో ॥
నేవదేవో స గంధర్వో, స మారో సహ బ్రహ్మణునా ।
జితం అపజితం కయిరా, తథా రూపస్సపిత్తునో ॥

తా॥ ఇతరులను జయించుట కన్న తన్నుతాను జయించుటే
శ్రేష్ఠము ఆత్మ నిగ్రహము కలిగి, నిత్యసంయుతుడైనట్టి అట్టి
పురుషుని దేవగంధర్వులు గాని బ్రహ్మసహితుడగు మాయుడు గాని
పరాజితుని చేయజాలరు 104, 105

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - సారిపుత్రధేరుని మాత
శ్లో॥ మాసే మాసే సహస్సేన, యో యజ్ఞేథ సతం సుు ।
ఏకం చ భావితత్తాసం, ముహుత్తమపి పూజయే ॥

సా ఎవ పూజనా సెయ్యో, యం చే వస్స సతంహుతం ॥

తా॥ వేలకొలది ధనము వెచ్చించి నూరు సంవత్సరముల
వర్యంతము చేయు యజ్ఞము కన్న ఆత్మనిగ్రహము కల్గిన వ్యక్తికి
చేయు షణ్ణమాత్ర పూజయే శ్రేష్ఠమైనది 106

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - సారిపుత్ర భాగినెయ్య

శ్లో॥ యో చ వస్ససతం జంతు, అగ్నిం పరిచరే వనే ।
ఎకం చ భావితత్తానం, ముహూతమపి పూజయే ।
సా ఎవ పూజనా సెయ్యో, యం చేవస్ససతం హుతం ॥

తా॥ నూరు సంవత్సరముల వరకు చేయు అగ్ని పరి
చర్య కన్న ఆత్మ నిగ్రహ పరుడగు వ్యక్తికి చేయు షణ్ణమాత్ర
పూజయే శ్రేష్ఠమైనది 107

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - సారిపుత్రమిత్ర బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ యం కించి యిత్థం హుతం లోకే,
సంవత్సరం యజేథ పుణ్యపేత్తో ।
సబ్బం పి తం న చతుభాగమేతి ।
అభివాదనా ఉజ్జగలేసు సెయ్యో ॥

తా॥ పుణ్యమును కోరి మానవులు సంవత్సర కాలము
చేయు యజ్ఞము వలన వచ్చు పుణ్యమంతయు మంచి స్వభావము

గృహపాఠశాలనమస్కరించుట వలన వచ్చు పుణ్యములో చాలుగవ
భాగము మాత్రమే 108

స్థానము, అరణ్యకుటీరము, వృత్తి, దీప్త్యాదులు సుఖాదులు

శ్లో॥ అభివాదన శీలస్స నిర్భయం వద్దాపహాయినో ।

నత్రారో ధర్మా వత్సంతి, ఆయువజ్యో సుఖం బలం ॥

తా॥ అభివాదనశీలులు, సదా, విదర్శింజునుల సేవతో నిష్కర్మ
లగు వారియొక్క నాలుగు ధర్మములు ఆయువు, వర్ణము, సుఖము
మరియు బలము పెరిగిపొందును 109

స్థానము, జైతవనము వృత్తి సంక్లిష్ట శ్రావణేరుడు

శ్లో॥ యో చ వస్ససతం జీవే, దుస్సితో అసమాహితో ।

ఏకాహం జీవితం సెయ్యో, సింహంతస్సగ్రహాయినో ॥

తా॥ దుశ్శీలుడు, ఇంద్రియ నిగ్రహము లేనివాడునగు
వృత్తి యొక్క శారేంద్ర జీవితము కన్న, శీలవంతుడు, భ్యాన
పరుడునగువాని ఒక్క రోజు జీవితమే శ్రేష్ఠము 110

స్థానము - జైతవనము వృత్తి - కేంద్రీయధేరుడు

శ్లో॥ యో చ వస్ససతం జీవే, దుష్ప్రజ్ఞో అసమాహితో ।

ఏకాహం జీవితం సెయ్యో, పక్షావంతస్స గ్రహాయినో ॥

తా॥ దుర్బుద్ధి గలవాడు, ఇంద్రియ నిగ్రహము లేనివాడు
నగు వ్యక్తి యొక్క సూరేంద్ర జీవితము కన్న ప్రజ్ఞాపంతుడు
ధాన్యశీలుడునగు వ్యక్తి యొక్క ఒక్కరోజు జీవితమే శ్రేష్ఠము
సానము - జేతనము, వ్యక్తి - సప్రవాసభీషము

శ్లో॥ యో చ వస్ససతంజీవే దుస్థితాహినవీరియో ॥ 111 ॥
ఎకాహం జీవితం సెయ్యో, వీరేయమాగధతాతంతుమ్ ॥

తా॥ సోమరి మరియు వీర్యహీనుడునగు వ్యక్తి యొక్క
సూరేంద్ర జీవితము కన్న వృథాపాపముగా పరాకాష్ఠ
వాని ఒక్కరోజు జీవితమే శ్రేష్ఠము 112

సానము - జేతనము వ్యక్తి - పటాచారధారి

శ్లో॥ యో చ వస్ససతం జీవే, అషస్స ఉదయ వృథం ॥
ఎకాహం జీవితం సెయ్యో, పస్సుళో ఉదయవృథం ॥

తా॥ పంచ స్కంధముల యొక్క ఉత్పత్తి-వినాశముల
తెలియనే వాని సూరేంద్ర జీవితము కన్న ఆ స్కంధముల
ఉత్పత్తి-నాశముల తెలిసినవాని ఒక్క రోజు జీవితమే
శ్రేష్ఠము 113

పంచ స్కంధములు :- 1) కూపము 2) జేదన 3) స్థంజ్ఞా
4) పంస్కారము 5) నిజ్ఞానము

రూపము యీ లోకమును తెలిసికొనుటకు జ్ఞానేంద్రియములైన చెవి, చర్మము, కిన్ను, నాలుక, ముక్కు సాధనములు యీ జ్ఞానేంద్రియ విషయములైన శబ్ద, స్పర్శ, రూప, రస, గంధములైనను రూపభేదములనిబట్టిన కంటితో ఒకరూపమును దర్శించు చున్నాము అది రూపరూపము చెవితో శబ్దమును గ్రహించు చున్నాము అది శబ్ద రూపము చర్మముతో స్పర్శను గ్రహించు చున్నాము అది స్పర్శ రూపము అట్లే నాలుక గ్రహించునది రస (రుచి) రూపమనియు ముక్కు గ్రహించునది గంధరూపమనియు పిలువబడును

వేదన - కంటితో ఒక రూపమును దర్శించినపుడు సుఖానుభూతి గాని, లేదా దుఃఖానుభూతిగాని లేక అసుఖ, అదుఃఖానుభూతి గాని కలుగవచ్చును ఇట్లు జ్ఞానేంద్రియ విషయముల ద్వారా లోకమును స్పర్శించినప్పుడు చిత్తములో కలుగు అనుభూతి నేవేదన అని పేర్కొందురు

సంజ్ఞ - చెవి ద్వారా చక్కని సంగీతము విన్నప్పుడు ఆ ఎరుక మనలో నిలిచి పోవును దానిని శబ్దసంజ్ఞ అందురు అట్లే చర్మము ద్వారా గ్రహింపబడు స్పర్శ సంజ్ఞ, కిన్ను ద్వారా గ్రహింపబడు రూపసంజ్ఞ, నాలుక ద్వారా గ్రహింపబడు రస సంజ్ఞ, ముక్కు ద్వారా గ్రహింపబడు గంధ సంజ్ఞ ఇంద్రియ విషయముల ద్వారా ఆయా వాటిని తెలిసికొనినప్పుడు వాటికి

సంబంధించిన ఎరుక మనలో ముద్రింప బడుచున్నది దానినే సంజ్ఞ అని అందురు

సంస్కారము - ఇంద్రియముల ద్వారా ఒకానొక ఆనుభూతిని మనము పొందినప్పుడు దానికి సంబంధించిన ఎరుక మనలో నిలిచి ఉండుచే గాక అది వృత్తి రూపమును ధరించును వీటినే సంస్కారములందురు

విజ్ఞానము - దేహధారియైన పుద్గలుడు (జీవుడు) ఆయా ఇంద్రియ వేదనల వల్ల సుఖ దుఃఖానుభవమును పొందును ఆయా వేదనలు అతని మనస్సుపై కల్గించిన ప్రతిక్రియ వలన ఒకని వ్యక్తిత్వము రూపు దిద్దుకొనును ఆయా సంవేదనలను, సంఘటనలను విశ్లేషించుకోవటంలో అతని గతజన్మ సంస్కారాలు అతనిదైన ఒక దృష్టిని ఏర్పరుస్తాయని కూడా మరువరాదు అంటే యీ వ్యక్తిత్వము ఇప్పుడే రూపొందటం ప్రారంభం కాలేదని ఇదే ముగింపుకాదనీ లేలుతుంది ఇది నిరంతరం పరిణామం చెందే తత్వం ఇది ఎప్పుడు ప్రారంభమైందీ అప్పు ప్రశ్నకు బుద్ధుడు "అవ్యాకృత మంటాడు" అంటే వివరింప గూడనది అని

నిత్యము, అవినాశము, అయిన ఆత్మ మార్పులేనిదని అది మానవుడు వస్త్రిల్ని ధరించినట్లుగా యీ దేహాన్ని ధరిస్తుందని వేదాంతము చెప్తుంటే, ఏదైతే యీ శరీరాల్ని ధరిస్తుందో అది

మార్పు చెందుతుందని బుద్ధుని ఉవాచ 'ఉదా - పాలు పెరుగుగా మారుతున్నాయి పెరుగు వెన్నగా వెన్న నెయ్యిగా మారుతున్నాయి ఒక్కటే ఇన్ని విధాలుగా మారుతున్నప్పటికీ ఒకటి ఉన్నప్పుడు మరొకటి లేదు ' పాలు పెరుగుగా మారిన తర్వాత పేరుగే ఉంది పాలులేవు అట్లాగే గతజన్మలో ఉన్నతాను ఎంతో మార్పుచెంది యీ దశకు వచ్చాడు ' జీవృడున్న యీ పరిణిత దశలో తాను గతజన్మలో ఉన్నట్టుగా మార్పు లేకుండా అలాగే ఉన్నానని చెప్పాలము యీ రకంగా ఆయా శరీరాల్ని, దరిస్తూ అతని కర్మలను బట్టి ఎరిణితివైపుతో లేవే ఫలస్థం వైపుతో అల్లా మార్పులు చెందుతూపోయే యీ తత్త్వమే విజ్ఞానము.

స్థానము - జీవవరము వ్యక్తి - కృతగామి

అట్లా నియోజ్యే వస్సనతం జీవే, అపస్స అమతం పదం ।

ఎకాహం జీవితం సెయ్యో, పస్సతో అమతం పదం ॥

తా॥ అమృత పదవియగు నిర్వాణమును (మృత్తి) శైలియని వాని సూరేంద్ర జీవితము కస్త, నిర్వాణమును తెలిసి, వాని ఒక్క రోజు జీవితమే శ్రేష్టమైనది

స్థానము - తేతవనము

వృత్తి - బహుపుత్రికధేరి

శ్లో॥ యో చ వస్ససతః శ్రీషే, అపస్సం ధమ్మ ముత్తమం ।
ఎకాహం జీవితం సెయ్యో, పస్సతో ధమ్మ ముత్తమం ॥16

తా॥ ఉత్తమ ధర్మము నెరుంగని వృత్తి యొక్క నూరేంద్ర
జీవితము కన్న, ఉత్తమ ధర్మమును తెలిసినవాని ఒక్కరోజు
జీవితమే శ్రేష్టము 115

పాపవగ్గో నవమో

పాపవర్గము - తొమ్మిదవ అధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - చులేక సాటక బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ అభిధర్మేథ కల్యాణో, పాపాచిత్తం నివారయే ।
దంధం హి కరోంతో పుష్కం, పాపస్మిం రమతోమనో ॥

తా॥ శుభ కర్మలను శీఘ్రమే చేయవలెను పాపకర్మలు
చేయకుండా, చిత్తమును నిగ్రహించవలెను పుణ్య కర్మలు
చేయటంతో ఆలసించినచో మనస్సు పాపము నందానందించును

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సెయ్యసక భేరుడు

శ్లో॥ పాపం చే పురిసా కయిరా, న తం కయిరా పునపునం ।
న తష్ఠి ఛందం కయిరాథ, దుష్కో పాపస్య ఉచ్యయో ॥

తా॥ ఒకచో పొరపాటున పాపకర్మ చేసినచో దానిని
మరల మరల చేయకూడదు ఆ పాప కర్మను వాంఛింపు కూడదు
ఎందుకనగా పాప సంభయమే దుఃఖము

స్థానము - జీతవనము

వ్యక్తి - లాజదేవుని కన్య

శ్లో॥ పుష్కం చే పురిసో కయిరా, కయిరాధేతిం పునప్పనం ।

తప్పి చందం కయిరాథ, సుఖోపుష్కస్స ఉచ్చయో ॥

తా॥ పుష్క కర్మ చేసినవాడు రానిని మరల మరల చేయ
వలెను ఆ పుష్క కర్మనే వాంఛించవలెను ఎందుకనగా పుష్క
సముచ్చయమే సుఖము 118

స్థానము - జీతవనము

వ్యక్తి - అనాథపిండక శ్రేష్ఠి

పాపొపి పస్సతి భద్రం, యావ పాపం న పచ్చతి ।

యథా చ పచ్చతి పాపం, అథపాపో పాపాని పస్సతి ॥

తా॥ పాపకర్మ ఫలించనంతవరకు పాపితి కూడా శుభమే
కన్పించును పాపము ఫలించి నప్పుడు పాపితి తన పాపములు
గోచరించును 119

శ్లో॥ భద్రోపి పస్సతి పాపం, యావభద్రం న పచ్చతి ।

యథా చ పచ్చతి భద్రం, అథ భద్రోభద్రాని పస్సతి ॥

తా॥ శుభ కర్మ ఫలించనంతవరకు మంచివాడు కూడా
పాపకర్మల వైపు చూచుచు కాని శుభ కర్మ ఫలించినపుడు
అతడు మంచి కర్మలవైపే దృష్టిని మళ్ళించును 120

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అసజ్జిత పరిక్లార భిక్షువు

శ్లో॥ మాప్రమజ్జేథపాపస్స, నమంతం ఆగమిస్సతి ।
ఉదబిందునిపాతేన, ఉదమంథోపి పూరతి ।
పూరతి బాలో పాపస్స, థోకథోకంపి ఆచినం ॥

తా॥ పాపము నన్ను చేరదని హేళనగా మాటాడకూడదు
ఁకొక్క సీటి బొట్టుపడి నీటికుండ నిండునట్లుగా, మూర్ఖుడు
క్రమముగా తన పాపసంరయమును పెంచుకొనును 121

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - బిలాలపాద శ్రేష్ఠి

శ్లో॥ మాప్రమజ్జేథ పుజ్జస్స, నమంతం ఆగమిస్సతి ।
ఉదబిందు ని పాతేన, ఉదమంథోపి పూరతి ।
ధీరో పూరతి పుజ్జస్స థోక థోకం పి ఆచినం॥

తా॥ పుణ్యము నన్ను చేరదని హేళనగా మాటాడకూడదు
ఁకొక్క సీటి బిందువు పడి నీటి కుండ నిండునట్లు కొద్దికొద్దిగా
పుణ్యము చేయుచూ ధీరుడు పుణ్య సంరయమును పెంచుకొనును

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - మహాధన వణిజుడు

శ్లో॥ వాణికో వ భయం మగ్గ అప్పసత్తో మహద్ధనో ।
విసం జీవితు కామోవ పాపాని పరివజ్జతే ॥

తా॥ కొద్ది పరివారము గల మహాధనవంతుడగు వ్యాపారి,
దొంగలు, క్షురమృగములతో కూడి భయమును కల్గించు మార్గ

మును వదలి పెట్టునట్లు, జీవించ గోరు వాడు పాపములను పరి
త్యజించ వలెను 128

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - కుక్కుట మిత్రుడు(నిషాదుడు)

శ్లో॥ పాణిచ్చిచే వణో నాస్స, హరేయ్య పాశినా విసం ।
నాబృణం విసమన్నేతి, నాథి పాపం అకుబ్ధతో॥

తా॥ గాయము లేని చేతితో విషమును తాకినను ప్రమా
దము ఉండదు అట్లే చేయని వానిపై పాప ప్రభావము ఉండదు

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - శునకలుద్దకుడు

శ్లో॥ వో అప్పదుట్టస్స నరస్స దుస్సతి,
సుద్దస్స పోసస్స అనల్లణస్స ।
తమేవ టాలం పటియే పాపం,
సుఖమో రతో పటివాతం వ భిత్తో॥

తా॥ దోషరహితుడు, పరిశుద్ధుడు, నిర్లిప్తుడునగు పురుషు
నికి దోషము నాపాదించు మూర్ఖుని, ఎదురుగాలికి పడవేసిన
దుమ్ము వేసిన వానిపైనే పడునట్లు పాపము వెంబడించును 125

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి మణికార తివ్యధేరుడు

శ్లో॥ గమ్మమేకే ఉప్పుజ్జన్తి, నిరయం పాపకమ్మిణో ।
సగ్గం సుగతితోయన్తి, పరినిబ్బన్తి అనాసవా ॥

తా॥ యీ లోకమున జన్మించిన వారిలో పాపకర్ములగు
వారు నరకమునకు పోదురు సన్మార్గమున నడచు వారు స్వర్గ
మునకు పోవుదురు వాసనావిముక్తులగు శూన్యచిత్తులు నిర్వాణ
మును పొందుదురు

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - తిఖిషువులు

శ్లో॥ న అన్తలిఖో న సముద్ధమయ్యై,
న పబ్బతానం వివరం పవిస్స ।
న విజ్జతి సో జగతిప్పదే సో,
యాత్థటితో ముచ్చేయ్య పాపకమ్మా ॥

తా॥ అంతరిక్షమున గాని, సముద్ర మధ్యమునగాని,
పర్వత గుహలయందు గాని ఎక్కడ దాగినను పాపఫలితము
నుండి తప్పించుకొను అవకాశము లేదు 127

స్థానము - న్యగ్రోధారామము

వ్యక్తి - సుప్రబుద్ధశాక్షుడు

శ్లో॥ న అన్తలిఖో న సముద్ధ మయ్యై,
న పబ్బతానం వివరం పవిస్స,
న విజ్జతి సో జగతిప్పదే సో,
యాత్థటితం నాప్పసహేయ్యమచ్చు ॥ 18॥

తా॥ అంతరిక్షములో గాని సముద్రమధ్యమునగాని కొండ
గుహలలోగాని ఎక్కడ దాగినను మృత్యువు బాధింపని చోటు
లేదు 128

దణ్డవగ్గో దసమో

దండవర్గము పదియవ అధ్యాయము

స్థానము జేతవనము

వ్యక్తి - షడ్వర్గీయ భిక్షువు

శ్లో॥ సబ్ధే తసంతి దండస్స, సబ్ధే భయన్తి మచ్చునో ।
అత్తానం ఉపమం కత్వా, న హానెయ్య, న ఘాతయే ॥

తా॥ అన్ని జీవులు దెబ్బలకు భయపడును మృత్యువుకు
వెరచును తన వలెనే ప్రాణులన్నియని తలంచి ఎవరికి హాని
కల్పించకూడదు కొట్టకూడదు 129

శ్లో॥ సబ్ధే తసంతి దండస్స, సబ్ధేసం జీవితం పియం ।
అత్తానం ఉపమం కత్వా, న హానెయ్య, న ఘాతయే ॥

తా॥ జీవులన్నియు దెబ్బలకు భయపడును ప్రాణులన్నిటికి
జీవితము పై ప్రేమ ఉండును కావున తనవలెనే ప్రాణులన్నియని
తలంచి ఎవరికి హాని కల్పించ కూడదు, కొట్టగూడదు 130

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - సంబాహుల కుమారుడు

శ్లో॥ సుఖకామాని భూతాని, యో దండేన విహింసతి ।
అత్తనో సుఖమేసానో, పేచ్చసోనలభతే సుఖం ॥

తా॥ తన సుఖము కొరకై ఇతర ప్రాణులను శస్త్రం తో
హింసించే వానికి ఇక్కడే కాదు, చచ్చిన తర్వాత కూడా సుఖము
దొరుకదు 181

శ్లో॥ సుఖకామాని భూతాని, యో దండేన న హింసతి ।
అత్రనో సుఖమేసానో, పేచ్చసో లభతే సుఖం ॥

తా॥ తన సుఖము కొరకై ఇతర ప్రాణులను హింసించు
ఇక్కడే కాదు, మరణానంతరము కూడా సుఖమును పొందుదురు

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - కుండధాన భేరుడు

శ్లో॥ మావో చ ఫరుసం కర్ష్య, బుత్తా పటివదెయ్యతం ।
దుక్ఖా హి సారంభకథా, పటిదండా పు సెయ్యతం ॥

తా॥ కొంచెమైనను కఠోర పదనము లాడరుము నీవు
కఠినముగా మాటాడినచో పరులును నీపట్ల అట్లే వర్తించురు
అందువలన కోపము, ఆ కోపము వలన దుఃఖము కలుగును నీ
మాటలు కల్గించు ఫలితమును నీవే అనుభవింప వుసి వచ్చును 182

శ్లో॥ స చే నెరెసి అత్తానం, కింసో ఉపహతో యథా ।
ఎన పత్తోసి నిర్బానం, సారమౌప్తే న విజ్ఞతి ॥

తా॥ పగిలి పోయిన గిన్నె వలె నిన్ను నీవు నిశ్శబ్దముగా
చేసికొంటివా నిర్వాణమును పొందుదువు ఇక నీ గురించి శ్రోధ
యు క్రవచనము లేదు 183

స్థానము - పూర్వారాముము వ్యక్తి - విశాఖమొదలగు ఉపాసికలు

శ్లో॥ యథా దండేన గోపాలో, గావో పాచేతి గోచరం ।
ఎవం జరాచ మచ్చుచ, ఆయు పాచేన్తి పాణినాం॥

తా॥ గొల్లవాడు ఆవులను కర్రతో అదలించు చూ మైదానము
లోనికి తోలునట్లే, వృద్ధాప్య మరణములు సర్వ ప్రాణుల ఆయువును
కొని పోవుచున్నవి 135

స్థానము - రాజగృహము(వేణువనము) వ్యక్తి - అజగర పేతుడు

శ్లో॥ అథ పాపాని కమ్మాని, కరం బాలో న బుజ్జతి ।
సో హి కమ్మేహి దుమ్మేథో అగ్గి దధ్ధో వ తప్పతి ॥

తా॥ పాప కర్మలు చేయు నప్పుడు, దాని ఫలితముగా
జ్వలించే అగ్నివలె సంతప్తడ నగుదునని పాపికి తెలియదు 136

స్థానము - రాజగృహము వ్యక్తి - మహాకాత్యాయన భేరుడు

శ్లో॥ యో దండేన అదండేను, అప్పదుద్ధేను దుస్సతి ।
దసన్న మట్టతరం రానం, భిషపేవ నిగచ్ఛతి॥

తా॥ శిక్షార్థులు కాని నిరపరాధ వ్యక్తులకు ద్వేషించు
వానికి త్వరితముగా యీక్షించి పేర్కొనబడిన పది శిక్షలలో
ఏదో ఒకటి కలుగును 137

శ్లో॥ వేదన పరుసం జానిం, సరీరస్సప భేదనం ।
 గరుకం వా పి ఆబాధ, చిత్తభేదం వ పాపుణే ॥
 రాజతోవా ఉపసంగం, అబ్బుత్కానం వ దారుణం
 పరిక్రమ్యవ జతీనం, భగానం వ పబ్బజ్జణం ॥
 అథవస్స అగారని, అగ్గిడహాతి పావకో ।
 కాయస్సభేదా దుప్పజ్జో, నిరయం సోవ పజ్జతి ॥

తా॥ ప్రచండవేదన, ధనహాని, శరీరము కృశించుట, పెద్ద
 వ్యాధి, ఉన్మాదము లేదా రాజు ద్వారా నష్టము, దారుణ నింద, ,
 అన్నదమ్ముల మరణము భోగములు క్షయించుట జరుగవచ్చును
 లేక వారి ఇండ్లు అగ్ని ప్రమాదంలో కాలిపోవును అట్టి దుర్బుద్ధి
 మరణించిన పిదప నరకమునకు పోవును 188,190,140

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - బహుభణ్ణిక భిక్షు

శ్లో॥ న నగ్గచరియా న జటా న పకా,
 నానాసవా భణ్ణీల సాయికా వా ।
 రణో చ జల్లం ఉక్కుటికప్పధానం
 సోధన్తి మచ్చం అవితిణ్ణక కజ్జం ॥

తా॥ కోరికలను వదలని వాడు నగ్నముగా ఉండుటవలన
 గాని, శరీరముపై క్రిముల సుంచుకొనుటతోగాని, ఉపవాసము
 వలనగాని లేక నేలపై శయనించుట వలనగాని ఋరద పూసి

కొనుటతోగాని, హరయోగాదికముల వలనగాని పవిత్రుడు కాజాలడు . 141

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి సంతతి మహామతుడు

శ్లో॥ అంకతో చేపి సమం చరెయ్యి, సన్తో దన్తోనియతో
బ్రహ్మచారి ।

సబ్బేసు భూతేసు నిధాయ దండం, సోబ్రాహ్మణో
సోసమణో సభిక్కు ॥

తా॥ సంపదలతో అలంకృతుడైనప్పటికి, సర్వ ప్రాణుల పట్ల దయతో వ్యవహరించువాడు, సమభావము కలవాడు, శాంతుడు, మనోనిగ్రహము కలవాడు, జితేంద్రియుడునగు వాడే బ్రాహ్మణుడు, శ్రమణుడు మరియు భిక్షువు కూడా 142

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - పిలోతిక ధేరుడు

శ్లో॥ హిరినిసేథో పురిసో, కోచి లోకస్మిం విజ్ఞతి ।
యోనిందం అప్పబోధతి, అసోస్ భద్రో కసామివ ॥

తా॥ ఉత్తమాశ్రమము కొరడాను సహింపనట్లుగా యీ లోకములో నిందను సహింపని అబిమాన పురుషులెవ్వరు ? 143

శ్లో॥ అసోస్ యథా భద్రో కసానివిజ్ఞో,
ఆతాపినో సంవేగినో భవాథ ।

సద్దాయ సోలేన చ వెరియేన
చ సమాధినా ధమ్మవినివృత్తేన చ ॥
సమృన్న విజ్ఞచరణ పతిస్సతా,
పహస్సథ దుఃఖమిదం అనప్పకం ॥

తా॥ కొరడా చెబ్బితిన్న గుర్రమువలె నీవుకూడా పశ్చాత్త
ప్తుడవు, ప్రయత్నశీలుడవు కమ్ము! శ్రద్ధా శీల వీర్య సమాధులతో
కూడిన ధర్మ నిశ్చయమును కలిగి, విద్యా సదాచార యుక్తుడవై
స్మృతిమంతుడ వై నప్పుడే యీ మహా దుఃఖమును దాటిపోగలవు

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సుఖశామశేరుడు

శ్లో॥ ఉదకం హి నయన్తి నేత్తికా, ఉసుకార నమయన్తి తేజనం ।
దారుం నమయన్తి తచ్చకా, అత్తానం దమయన్తి సుఖితా ॥ 17

తా॥ నీటిని కొనిపోవువాడు చాలువలు త్రవ్వను బాణ
ములు తయారు చేయువాడు ములికిని వాడిగానొనర్చును వదంగి
కర్రకు సక్రిమముగా మలచును దీక్ష గలవాడు తమ్ములామే సరి
చేసుకుంటురు

జరావగ్గో ఎకాదశ మో

జరా వర్గము పదకొండవ అధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - విశాఖ సహాయక

శ్లో॥ కో ను హాసో కిమానందో, నిచ్చం పజ్జలితో సతి ।

అంధకారేన ఉనద్ధా, పక్షిప చ గవేసథ ॥

తా॥ యీ సంసారాగ్నిలో పడి నిత్యము కాలుతూ ఉంటే ఎక్కడి నవ్వు ? ఎక్కడి ఆనందము ? అంధకారముతో చిక్కుక పోయిన నీవు దీపముకై ఏల వెదకవు ? 146

స్థానము - రాజగృహము (వేణువనము)

వ్యక్తి - నరమా

శ్లో॥ పస్స చిత్తకతం బింబం, అరుకాయ సముస్సితం ।

ఆతురం బహుసంకప్పం, యస్స నాత్థి ధువంరితి ॥

తా॥ వస్త్రాది అలంకారములతో శోభించునదియు, అనేక గాయములతో కూడినదియు, మాంసాది ధాతువులతో వికసించినదియు, అనేక దుఃఖములతో పీడింప బడునదియు, అనేక సంకల్పములతో కూడినదియగు ఈ దేహమునకు స్థాయీ స్థిరత్వములేవు 14

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ఉత్తరి ధేరి.

శ్లో॥ పరిజిణ్ణమిదం రూపం, రోగనీలం పథంగురం ।

ద్విజ్జతి పూతినన్తో, మరణంతం హి జీవితం ॥

తా॥ యీ శరీరము జీర్ణవిదీర్ణమగునది, రోగ నిలయమును
క్షణభంగురమునైనట్టిది దుర్గంధ పూరితమగు యీ శరీరము
నశించి పోవును ఏలనన జీవితము మరణించు వరతేకదా ! 148

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అభిమాన భిక్షు

శ్లో॥ యాని మాని అపత్థాని, అలామూనేవ సారదే ।

కాపోత కాని అర్హిని, తాని దిస్వాని కారతి ॥

తా॥ శరత్కాలమున ఎండిన సొరకాయవలె పావురము
యొక్క రంగుగల యీ ఎముకలను చూసిన, వానిపై ప్రేమ ఎట్లు
కలుగు ? 149

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - రూపనంద ధేరి

శ్లో॥ అర్హీనం నగరం కతం, మసలోహిత లేపనం ।

యత్థ జరా చ మచ్చుచ, మానో మఖోచ ఒహితో ॥

తా॥ ఎముకలతో ఒక నగరము(దేహము)నిర్మింప బడినది
దానిపై రక్తమాంసములు పూయబడినవి దానిలో వృద్ధాప్యము,
మృత్యువు, అజ్ఞానము, అభిమానము ధాగియున్నవి 150

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - మర్రికాదేవి

శ్లో॥ జీరంతి వే రాజరథాసుచిత్రా, అథో శరీరం పి జరంతపేతి,
సతం చ ధమ్మో, న జరం ఉపేతి, సన్తో హవే సఖి
పవేదయన్తి ॥

తా॥ చక్కగా ఆలంకరింపబడిన రాజు యొక్క రథము
జీర్ణ శీర్షమగునట్లు యీ శరీరము కూడా వృద్ధావస్థను పొందును
కాని సంతులగు మహాత్ముల ధర్మమెన్నడును వృద్ధావస్థను
పొందదని సత్పురుషులు సజ్జనులతో చెప్పుదురు 151

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ఉదాయ భేరుడు

శ్లో॥ అప్పుషుతాయం పురిసో, బలిబద్ధో వ జీరతి ।
మాంసాని తస్య వద్ధంతి, పజ్జతస్య న వద్ధతి॥

తా॥ అల్పజ్ఞుడగు మానవుడు, ఎద్దువలె వృద్ధుడగుచు వాని
మాంసాదులు పెరుగును, కాని బుద్ధి మాత్రం పెరగదు 152

స్థానము - బోధి వృక్షమూలము

ఆనందభేరుడు విన్నది

శ్లో॥ ఆనేక జాతి సంసారం, సంఘావిస్సం అనిబ్బిసం ।
గహకారం గజేసంతో, దుక్ఖజాతి పునప్పునం ॥

తా॥ యీ అజ్ఞాన రూపములలో నున్న గృహము యొక్క
నిర్మాతను వెదక్కుచూ, జ్ఞాన ప్రాప్తి కానంత వరకు ఆనేక

జన్మముల నెత్తుచూ సంసారములో పడుగెత్తితిని మరల మరల
దుఃఖముల ననుభవించితిని 153

శ్లో॥ గహకారక దిట్టేను, పున గేహం న కాహసి ।
సబ్బా లే ఘోషూ భగ్నా, గహకూటం వినంభతం ॥
విసంభారగతం చిత్తం, తత్త్వానం, ఖయమక్షుగా ॥

తా॥ ఓ గృహనిర్మాతా ! నిన్ను కనుగొంటిని ఇక నీవు
ఇంటిని నిర్మింప లేవు నీ ఇంటి యొక్క వాసములన్నియు విరిగి
పోయినవి గృహ శిఖరము కూలి పోయినది చిత్తము సంస్కార
ముల నుండి ముక్తి పొందినది తృప్త నశించినది 154

స్థానము ఋషిపతనమృగదావము వ్యక్తి మహాధన శ్రేష్టిపుత్రుడు

శ్లో॥ అచరిత్వా బ్రహ్మచరియం, అలద్ధా యోబ్ధనే ధనం ।
జిణ్ణ కోజ్జా, వ గూయన్తి భీణ మచ్చే చ పల్లలే ॥

తా॥ బ్రహ్మచర్యా చరణ లేక యవ్వనములో ధన సంపాదన
చేయని నరుడు, చేపలు లేని చెరువులో ముసలి కొంగవలె వృద్ధా
వ్యములో చింతించును 155

శ్లో॥ అచరిత్వా బ్రహ్మచరియం, అలద్ధా యోబ్ధనే ధనం ।
సేన్తి దాపాతిభీణావ, పురాణాని అతుత్థనం ॥11॥

తా|| బ్రహ్మ చర్యమును పొందింపక, యవ్వనములో ధన సంపాదన చేయనివాడు వృద్ధావస్థలో అత్యంత బలహీనమగు ధను సుక్రవలె గత విషయముల గురించి ఆలోచించుచూ పడి ఉండును

అత్తవగ్గో ద్దాదనమో

అత్తవగ్గము పండ్లెదవ అధ్యాయము

స్థానము :- సుంసుమారగిరి వ్యక్తి - బోధిరాజకుమారుడు

శ్లో॥ అత్తానం చే పియం జజ్ఞా, రథేయ్య నం సురభి-తం ।
తిజ్ఞమజ్ఞతరం యామం, పటిజగ్గెయ్య పండితో ॥

తా॥ అత్తను ప్రియమను కొంటివా దానిని సురక్షితముగా
నుంచుము విద్యజ్ఞునుడు రాత్రి మూడు జాములలో కిరిదాని
యందవశ్యము మేలు కొని యుండును 157

రాత్రికి మూడు జాములు రాత్రిలోని చివరి మూడు
గంటలలో అనగా తెల్లవారు జామున మూడు గంటల నుండి ఆరు
గంటల వరకు ధ్యానముతో గడపవలెను

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - శాత్యపుత్ర ఉపనంద భేరుడు

శ్లో॥ అత్తాగమేవ పరమం, పతిరూపే నివేసయే ।
అథజ్ఞమనుసాసెయ్య, న కిలిసెయ్య పండ్డితో ॥

తా॥ మొదట తాను సన్మార్గమున నడచి పిదప పరులకు ఉప
దేశింప వలెను ఇట్లు చేసినచో కష్టములు కలుగవు 158

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - పథానిక తిష్య భేరుడు

శ్లో॥ అత్రాన చే తథా కరియా, యథజ్ఞమనుసతి ॥

సుదన్తో వత దమేధ, అత్రాహి కిరదుద్దమో ॥

తా॥ ఇతరులకు ఉపదేశించువాడు ఆ ఉపదేశ ప్రకారము మొదట తాను నడవవలెను మొదట తన మనస్సును జయించవలెను ఇతరులకు ఉపదేశించుట కన్న తనను జయించుటే కఠినము 159

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - కుమారకశ్యపమాత భేరి

శ్లో॥ అత్రాహి అత్తనో నాథో, కో హి నాథో పరో సియా ।

అత్తనా హి సుదన్తేన, నాథం లభతి దుల్లభం ॥

తా॥ మానవుడు తనకు తానే యజమానుడు పరులెవ్వరాతని యజమానుడు కాగలరు ? తనను చక్కగా నిగ్రహించుకొన్నవాడు దుర్లభమగు అట్టి స్వామిత్వమును పొందుచున్నాడు 160

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - మహాకాల ఉపాసకుడు

శ్లో॥ అత్తనా హి కతం పాపం, అత్తజం అత్తసంభవం ।

అభిమన్తధి దుష్కేధం, వజిరం వస్మయం మణిం ॥

తా॥ రాతి నుండి పుట్టిన వజ్రము రాతినుండే పుట్టిన మణిని
కోసినట్లు, తాను చేయగా, తన నుండే పుట్టిన పాపముచే దుర్బుద్ధి
గలవాడు నశించును 181

స్థానము - వేణువనము

వ్యక్తి - దేవదత్తుడు

శ్లో॥ యస్య అచ్చస్త దుస్సీల్యం, మాలువా సాలమివే తతం ।
కరోతి సో తథతానం, యథా నం ఇచ్చతి దిసో ॥

తా॥ ఎవని ఫార దురాచారము మాలువా లత వ్యాపించిన
దీకు చెట్టు వలె బాగుగా పెరిగినదో, వాడు తనకు తానే శత్రువు
వలె వర్తించి నశించును 182

మాలువాళత - ఇది గిన్నెల వంటి ఆకులు గల ఒక
రకమైన తీగ వర్షపునీరుదాని ఆకులలో నిండినపుడు ఎంత పెద్ద
వృక్షమైనను సులభముగా కూలి పోవును

స్థానము - రాజగృహము

వ్యక్తి - బుద్ధభగవానుడు

శ్లో॥ సురరాని అసాధూని, అత్రనో అహితానిచ ।
యంచే హితంచ సాధుంచ తంచే పరమదుష్కరం ॥

తా॥ క్షూరములును, తనకు తీడును కల్గింపు నవియునగు
పసులు చేయుట చాలా సులభము మేలును కల్గించు నవియు,
మంచివియు నగు పనులు చేయుట చాలా కఠినము 183

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - కాంధేరుడు

శ్లో॥ యో సాసనం అరహతం, ఆరియానం ధమ్మ జీవినం ।
పటిక్కోసతి రుమ్మేఢో, దిట్టిం నిస్సాయ పాపికం ।
ఫలాని కట్టకస్సేవ, అత్త ఘాతాయ ఫల్లతి ॥

తా॥ వెదురును ఫలములు నశింపజేయు నట్లు, పాపమయ
దృష్టి గలవాడై ధర్మజీవుఁగు శ్రేష్ఠ అర్హతుల బోధను నిందించు
గుర్బుద్ధిని ఆ దుష్కర్మ నశింపజేయును 164

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - చుల్లకాం ఉపాసకుఁడు

శ్లో॥ అత్తనా హి కతం పాపం, అత్తనా సకిలిస్సతి ।
అత్తనా అకతం పాపం, అత్తనా వ విసుక్కుతి ।
సుద్ధి అసుద్ధి పర్చంత, నాజ్ఞో ఆజ్ఞ విసోధయే ॥

తా॥ పాపము చేయుట వలన మనము కష్టపడుదుము
పాపము చేయనిచో పరిశుద్ధుఁ మగుదుము పరిశుద్ధుఁమగుట, కాక
పోవుట మనమీదనే ఆధారపడిఉండును ఎవ్వరూ ఇతరులను పరి
శుద్ధులుగా చేయ జాలరు 165

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అత్మదంత భేరుడు

శ్లో॥ ఆత్మ దత్తం పరత్తేన, బహునా పి న హాపయే ।
అత్తదత్తమభిజ్ఞాయ, సదత్తపసుతో సియా ॥

తా॥ ఇతరులకు ఎక్కువ మేలు జరుగు నట్లున్నను మన
హితమును వదలి గూడను మనహితమును కాపాడు కొనుచూ,
ఇతరుల మేలుకై శ్రమించ వలెను

168

లోకవర్గో తేరసమో

లోకవర్గము : పదమూడవ అధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అజ్ఞతర దహర భిక్షు

శ్లో॥ హీనం ధమ్మం న సేవేయ్య, పమాదేన న సంవసే ।

మిచ్చాదిట్ఠం న సేవేయ్య, న సియా లోకవద్ధనో ॥

తా॥ నీచధర్మమును సేవింప గూడదు ఏమరు పాటుగా
ఉండ కూడదు మిథ్యా దృష్టిని ఆశ్రయింప గూడదు సంసార
యాత్రను పెంచుకో కూడదు 187

స్థానము - న్యగ్రోధారామము వ్యక్తి - శుద్ధోదనుడు

శ్లో॥ ఉత్తిట్ఠో నప్పమజ్జేయ్య, ధమ్మ సుచరితం చరే ।

ధమ్మ చారీ సుఖం సోతి, అస్మిం లోకే పరమ్మిచ ॥

తా॥ లెమ్ము ! పొరపాటు చేయకుము ! సదాచార యుక్త
మగు ధర్మము నాచరింపుము ధర్మము నాచరింపు వాడు ఇహ-
పరము లిందును సుఖముగా నిద్రించును 188

శ్లో॥ ధమ్మం చరే సుచరితం, న నం దుచ్చరిత చరే ।

ధమ్మచారీ సుఖసోతి, అస్మిం లోకే పరమ్మిచ ॥

తా॥ సదాచార యుక్తమగు ధర్మమును ఆచరింప వలెను
దురాచార యుక్తమగు ధర్మమును అచరింప గూడదు ధర్మము
నాచరించు వాడు ఇహ-పరములందును సుఖముగా నిద్రించును

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - పంచశత విపస్యక భిక్షు

శ్లో॥ యథా బుద్ధులకం పసేన్, యథా పసే మరీచికం ।

ఎవం లోకం అవెక్షంతం, మచ్ఛరాజా న పస్సతి ॥

తా॥ యీ లోకమును నీటిమీది బుడగ వలె, ఎడారిలో
ఎండమావి వలె భావించు వ్యక్తిని యమరాజు సమీపింపడు 170

స్థానము - రాజగృహము వ్యక్తి - అథయ రాజకుమారుడు.

శ్లో॥ ఎథ పస్సథిమ లోకం, చిత్తం రాజరథూపమం ।

యత్థ జాలా విసోదన్తి, రాత్తి సంగో విజానతం ॥

తా॥ రమ్ము ! రాజయొక్క రథము వలె విచిత్రమగు
యీ సంసారమును చూడుము మూర్ఖుడు దీనియందు దుఃఖించు
చున్నాడు విజ్ఞుడు అనాసక్తుడగు చున్నాడు 171

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సమ్యక్ జ్ఞాని భేరి

శ్లో॥ యో చ పుట్టే పమజ్జితా, పచ్చాసో నప్పమజ్జతి ।

సో ఇమం లోకం పభాసేతి, అత్థాముత్తో న చ్చందమా॥

తా॥ ఒకసారి పొరపాటు చేసినప్పటికిని, దానిని గ్రహించి
అప్రమత్తుడై యుండు వాడు, మేఘముల నుండి వెడలు చంద్రుని
వలె లోకమును ప్రకాశింప జేయును 172

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అంగుళిమాల భేరుడు

శ్లో॥ యస్య పాపం కతం కమ్మం, కుసలేన పిథీయతి ।
సోఽమం లోకం పథాసేతి, అబ్బా ముత్తైవ చన్దమా ॥

తా॥ ఎవని పుణ్య కర్మల ముందు పాపకర్మలు పీగి పోయి
నవో, వాడు మేఘముత్తుడగు చంద్రుని వలె లోకమును వెల్గించును

స్థానము - అగ్రాలవ చైత్యము వ్యక్తి - పేసకార ధీత

శ్లో॥ అంధభూతే అయం లోకే, తనుకేథ విపస్యతి ।
సకుణో జాలముత్తై వ, అప్సో సగ్గాయ గచ్ఛతి ॥

తా॥ యీ లోకము గ్రుడ్డిది ఇక్కడ కొద్దిమంది మాత్రమే
చూడగలరు వల నుండి తప్పిన పక్షివలె ఏ ఒక్కరో స్వర్గమునకు
పోవుదురు 174

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - తింస భిక్షు

శ్లో॥ హంసాదిచ్చ పథేయన్తి, ఆకాసో యన్తి ఇద్ధియా ।
నీయన్తి ధీరా లోకమ్నా, జేత్వా మార సవాహినిం ॥

తా॥ హంస ఆకాశమున ఎగిరి పోవును సిద్ధి ప్రాప్తుడు
కూడా ఆకాశములో ఎగర గలడు ధైర్యశాలురు సేనాసహాయుడగు
మారుని జయించి సంసారమునుండి వెడలి పోవుదురు 175

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - చించామాణవిక

శ్లో॥ ఎకం భక్త్యం అతీతస్స, ముసావాదిస్స జంతునో ।
వితిష్ఠ పరలోకస్స, నాత్థిపాపం ఆకారియం ॥

తా॥ సత్యమును అతిక్రమించు వారు, మృషావాదులు,
పరలోక విషయమున ఉదాసీనులును అగు వారికి చేయరాని పాప
మనునది లేదు 176

స్థానము - జేతవనము

అసదిస దాన సంబంధమున

శ్లో॥ న వే కరరియ దేవలోకం వజ్జన్తి,
బాలా హవే నప్పసంసన్తి దానం ।

ధీరో చ దానం అనుమోద మానో,
తేనేవ సో హోతి సుఖీ పరత్థ ॥

తా॥ పిసినారులు దేవలోకమునకు పోజొందరు మూర్ఖులు
దానమును ప్రశంసించరు కాని ధీదులు దానము నంగీకరించి,
దాని వలన పరలోకమున కూడా సుఖించురు 177

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అనాథపిండక పుత్రకాలుడు

శ్లో॥ పథవ్యా ఎకరజ్జేన, సగ్గస్స గమనేనవా ।

సబ్బలోకాధిపచ్చేన, సోతాపత్తి ఫలం వరం ॥ 12

తా॥ పృథివి యొక్క ఏకచ్ఛత్రాధిపత్యము కన్న, స్వర్గమునకు పోవుట కన్న, సమస్త లోకము అధిపత్యము కన్న, స్రోతాపత్తి ఫలము గొప్పది 178

స్రోతాపత్తి ఫలము - ముముక్షుత్వము ముక్తి సాధనకై ఉద్యమించి ఎట్టి పరిస్థితులైనను దానినుండి తొలిపొని దీక్ష గల వాడగుట

బుద్ధవగ్గో చుద్ధసమో

బుద్ధ వర్గము - పదునాలుగవ అధ్యాయము

స్థానము - బోధి మండపము

వ్యక్తి - మారుడు

శ్లో॥ యస్స జితం నావతేయతి, జిత్రం యస్స నోయాతి కోవిలోకే,
తం బుద్ధమనన్త గోచరం, అపదంకేన పదేన నేస్యథ ॥

తా॥ అనంత జ్ఞాన సంపన్నుడైన బుద్ధుని అపమార్గమునకు
ఎవరు మల్లించ గలరు ? అతడు అపరాజితుడు 179

శ్లో॥ యస్స జాలినీ విసత్తికా, తణ్హానాత్తి కుహిచ్చనేతవే ।
తం బుద్ధమనన్త గోచరం, అపదం, కేనపదేన నేస్యథ ॥

తా॥ బంధనకారము, విషరూపియు నగు తృప్త ఎవరిని
ఽలింపజేయ జాందో ఆట్టి అనంత గోచరుడు పదరహితుడు నగు
బుద్ధుని ఏ ఉపాయముచే పడగొట్టగలరు ? 180

స్థానము - సంకాశ్యప నగర ద్వారము వ్యక్తి - బహుదేవమనుష్యులు

శ్లో॥ యే జాను పసుతాధీరా, నేక్ఖమ్మాప సమే రతా ।
దేవాపి తేసం పిహియన్తి, సమ్ముద్ధానం సతోవురా ॥

తా॥ ధ్యానమగుటలు, ధీరులు, ప్రవ్రజ్య ద్వారా ఉపశాంతిని
పొందిన వారు నగు స్మృతిమంతులగు జ్ఞానులగు దేవతలు కూడా
స్మరింతురు 181

స్థానము - వారణాసి వ్యక్తి - ఎరిక పట్టణాగరాజు
శ్లో॥ కిచ్చో మనుస్సపటిలాభో, కిచ్చ మచ్చాన తీవితం ।
కిచ్చం సద్దమ్మస్సవనం, కిచ్చోబుద్ధానముప్పదో ॥

తా॥ మానవ జన్మ లభించుట కఠినము లభించినను మాన
వుడుగా జీవించుట కఠినము తీవించినను సద్దమ్మమును వినుట
కఠినము బుద్ధులగుట ఇంకను కఠినము 182

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - ఆరంభ ధేవుడు,
శ్లో॥ సబ్బపాపస్స ఆకరణం, కుసలస్స ఉపసంపదాం ।
సచిత్త పరియోదపనం, ఎతం బుద్ధాను సాసనం ॥

తా॥ ఏ పాపము చేయరుండుట, పుణ్యార్థము చేయుటలో
దీక్షితుడగుట, చిత్తమును పరిశుభముగా నుండు కౌసుట ఇదియే
బుద్ధుల శిక్షావిధి 183

శ్లో॥ ఇన్తి పరమం తపోరిత్థి,
నిబ్బాణం పరమ వదన్తి బుద్ధా ।
న హి పబ్బతితో పరూప ఘాతో,
నమణో హోతి పరం విశేషయన్తో ॥

తా॥ ఓమా సహన శీలతలే పరమ తపము నిర్వాణమే
పరమ పదమని బుద్ధులు వక్కాణింతురు ఇతరుల కష్ట పెట్టు వాడు
ప్రవ్రజితుడు కాలేడు పరుల అసహ్యించుకొను వాడు శ్రమణుడు
కాజాలడు 184

శ్లో॥ అనూపవాదో అనూప ఘాతో, పాతిమోక్షేచ సంవరో ।
మథజ్జలా చ భ్రతస్మిం, పంచంచ శయరాసనం ॥
అధిచిత్త చ ఆయోగో, ఎరిం బుద్ధానం సాసనం ॥

తా॥ నిందింపకుండుట, హాని కల్గింప కుండుట, ప్రాతిమోక్ష
నియమాధీన సంయమము, మిరాహారము తీసికొనుట, ఏకాంత
మున శయనించుట, కూర్చుండుట, చిత్తవృత్తుల నిరోధించుట
ఇవి బుద్ధుల శిక్షావిధులు 185

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అనభిరత భిక్షు

శ్లో॥ న కహాపణ వరసేన, తిత్తికామేసు విజ్జతి ।
అప్పసాదా దుఖాణామా, ఇతి విజ్ఞాయ పండితో ॥
అపిదిబ్బేసు కామేసు, రతిం సో నాధిగచ్ఛతి ।
తన్హాకల్య రతో హోతి, సమ్మా సంబుద్ధ సావకో ॥

తా॥ కార్షాపణముల వర్షము కురిసినను భోగము లందు
తృప్తి కలుగదు సకల భోగము లందును సుఖము తక్కువ,

దుఃఖమెక్కువ అని గ్రహించి విదర్శిజ్ఞులు స్వర్గ భోగము లందు
సహితము ఆసక్తులు కారు సమ్యక్ సంబుద్ధుని అనుయాయు
లగు వారు తృప్తాక్షయమున నిమగ్నులై యుందురు 186, 187

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అగ్నిర త్ర బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ బహుం వే సరణం యన్తి, పల్బితాని బనాని చ ।

ఆరామ రుక్ష్త చేత్యాని, మనుస్సా భయతజ్జితా ॥

తా॥ భయ భీతులగు మానవులు, పర్వతములు, వనోప
వనములు, వృక్షములు, చైత్యములు మొదలగు వాటిని శరణు పొందు
దురు 188

శ్లో॥ నేతం భో సరణం భేమ నేతం సరణముత్తమం ।

నేతం సరణ మాగమ్మ, సల్పాదుఃఖాపముచ్ఛతి ॥

తా॥ ఇట్టి శరణము శుభప్రదము కాదు ఉత్తమమైనది కాదు
ఇట్టి శరణము వలన ఎవ్వరును సకల దుఃఖముల నుండి ముక్తులు
కాకాలరు

శ్లో॥ యో చ బుద్ధం చ ధమ్మంచ, సంఘం చ సరణంగతో ।

చత్తారి అరియ సచ్చాని, సమ్మప్పత్తాయ వస్సతి ॥

దుక్ఖం, దుక్ఖ సముప్పాద, దుక్ఖస్స చ అతిక్ఖమం ।

అరియంచట్టాజ్ఞకం మగ్గం, దుక్ఖ ప సమగమినం ॥

తా॥ ఋద్ధుని, ఆతని ధర్మమును మరియు ఆతని సంఘమును శరణుజొచ్చిన వారు, చతురార్య సత్యములగు 1) దుఃఖము, 2) దుఃఖకారణము 3) దుఃఖనిరోధగామిని ప్రతి పదమగు ఆర్య అష్టాంగిక మార్గమును సమ్యక్ ప్రజ్ఞతో దర్శింతురు 190, 191

1) చతురార్య సత్యములు - దుఃఖము యీలోకము దుఃఖమయము

2) దుఃఖసముదయము - యీ దుఃఖమునకు కారణము న్నది అదియే తృప్త

3) దుఃఖనిరోధము - ఆ తృప్తను నిరోధింప వచ్చును

4) దుఃఖ నిరోధగామిని ప్రతిపదము - దుఃఖమును నిరోధించటకు అనుసరింపదగు మార్గము అది 1) సమ్యక్ దృష్టి 2) సమ్యక్ సంకల్పము 3) సమ్యక్ వచనము 4) సమ్యక్ కర్మ 5) సమ్యక్ ఆజీవము 6) సమ్యక్ వ్యాయామము 7) సమ్యక్ స్మృతి 8) సమ్యక్ సమాధి అను ఎనిమిది నియమములతో కూడి ఉండుట వలన అష్టాంగ మార్గమని పిలువ బడినది

శ్లో॥ ఎతం భో సరణం భేషం, ఎతం సరణము త్రమం ।

ఎతం సరణ మౌగమ్మ, సన్యా దుక్ఖపముచ్చతి ॥

తా॥ ఈ శరణము నిశ్చయముగా శుభప్రదమైనది ఇది ఈ త్రమ శరణము దీనిని ఆశ్రయించిన వారు సర్వ దుఃఖములనుండి ముక్తులు కాగలరు

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ఆనంద భేరుడు

శ్లో॥ దుల్లమో పురిసాజిజ్ఞో, న సో సబ్బత్థ జాయతి ।
యత్థసో జాయతి ధీరో, తం కుల సుఖమేదతి ॥

తా॥ యీ జన్మలోనే ముత్తిని పొందు మహా పురుషులు
అరుదుగా జన్మింతురు అట్టి ధీరులు జన్మించిన వంశమున సుఖ
సంపదలు పెరుగును 193

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - సంబాహుల భిక్షు

శ్లో॥ సుఖో బుద్ధానముప్పాదో, సుఖా సద్దమ్మ దేసనా ।
సుఖా సంఘస్స సామగ్గీ, సమగ్గానం తపో సుఖో ॥

తా॥ బుద్ధుల జన్మము సుఖకారిణి సద్దర్శనపదేశము సుఖ
కారిణి సంఘములో ఐకమత్యము సుఖదాయని ఏకీకృతులగు
వ్యక్తుల యొక్క తపము సుఖ ప్రదాయని 194

స్థానము - సువర్ణ చైత్యము వ్యక్తి - దశబలుడు (బుద్ధుడు)

శ్లో॥ పూజారహే పూజయతో, బుద్ధో యది వ సావశే
పపబ్బ సమతిర్కంతో, తిణ్ణ సోక పరిధ్వే ॥

తే లాదిసో పూజయతో, నిబ్బుతో అకుశోభయే ।
నసక్కా పుట్టం సంఖాతుం, ఓమే త్తమపి కేనపి ॥ 195

తా॥ పూజార్థులగు వ్యక్తులు, బుద్ధుని అనుయాయులు,
 సకల సాంసారిక విషయదూకులు, శోకనదమును తరించు వారు
 నగు ముక్తులు గురియు నిర్భీకులను పూజించు వ్యక్తి యొక్క
 పుణ్యము ఇంతింత యనరానిది

195, 196

సుఖవగ్గో పున్నరస మో

సుఖ వర్గము • పదిహేనవ అధ్యాయము

స్థానము - శాక్యదేశము

వ్యక్తి - జాతకుడు.

శ్లో॥ సుసుఖం వతజీవామ, వేరినేసు అవేరినో ।

వేరినేసు మనుస్సేసు, విహరామ అవేరినో ॥

తా॥ శత్రువుల పట్ల అశత్రుతతో వ్యవహరించు వారు నిజమునకు సుఖముగా జీవించురు శత్రుమనుష్య మధ్యమున మనము అశత్రుతతో విహరింతుము ।

197

శ్లో॥ సుసుఖం వతజీవామ, అతురేసు అనాతురా ।

అతురేసు మనుస్సేసు, విహరామ అనాతురా ॥

తా॥ అభిమానము, కర్షణ మొదలగు వానిచే ఆతురులగు వ్యక్తుల మధ్యమున అనాతురులమైనచో మనము సుఖముగా జీవించుము ఆతురులగు వ్యక్తుల మధ్య అనాతురులమై విహరింతుము

శ్లో॥ సుసుఖం వతజీవామ, ఉస్సుకేసు అనుస్సుకా ।

ఉస్సుకేసు మనుస్సేసు, విహరామ అనుస్సుకా ॥

11)

తా॥ లాలసతో కూడిన వ్యక్తుల మధ్యమున లాలసారహితుల
మైనవో సుఖముగా జీవించుము లాలసాహర్షులగు వ్యక్తుల మధ్య
మున లాలసారహితులమై విహరించుము 109

స్థానము - పంచశాలా బ్రాహ్మణగ్రామము వ్యక్తి - మారుడు

శ్లో॥ సుసుఖం వతజీవామ, యేసం నో నత్తి కిచ్చన ।
పీతి భక్తా భవిస్సామ, దేవా ఆభస్సర యథా ॥

తా॥ ఏమియు లేనివారే వాస్తవమున సుఖముగా జీవించుగు
వారు తేజస్వరూపులగు దేవతల వలె ఆనంద భోజులగుదురు 200

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - బుద్ధ భగవానుడు

శ్లో॥ జయం వేర పససతి, దుక్ఖం సోతి పరాజితో ।
ఉపసంతో సుఖం సోతి, హిల్వాజయ పరాజయ ॥

తా॥ విజయము నైరమును కలుగ జేయును పరాజితుడు
దుఃఖితుడై నిద్రించును జయ-పరాజయముల వదలిన పూర్ణ
జ్ఞాంతుడు సుఖముగా నిద్రించును 201

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అజ్ఞాతర కుల కన్య

శ్లో॥ నాత్తి రాగ సమో అగ్ని, నాత్తి దోస సమో కలి ।
నాత్తి ఖంధ సమా దుష్టా, నాత్తిసన్ని పరంసుఖ ॥

తా॥ రాగము వంటి అగ్నిలేదు ద్వేషము వంటి పాపము
లేదు లోకము (పునర్జన్మ) వంటి దుఃఖము లేదు శాంతి వంటి
సుఖము లేదు 202

స్థానము - ఆలవి

వ్యక్తి - ఏక ఉపాసకుడు

శ్లో॥ జిఘ్రిచ్చా పరమారోగా, సంభార పరమాదుభా ।

ఎతం జిత్వా యథాభూతం, నిజ్ఞానం పరమంసుఖ ॥

తా॥ కోరికను మించిన రోగము లేదు పునర్జన్మను మించిన
దుఃఖము లేదు దీనిని గ్రహించి నిర్వాణమే పరమ సుఖమని
తెలియుము 203

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - కోసలరాజు ప్రసేనజిత్తు

శ్లో॥ ఆరోగ్య పరమా లాభా, సంతృప్తి పరమం ధనం ।

విస్వాస పరమ జాతి, నిజ్ఞానం పరమం సుఖం ॥

తా॥ ఆరోగ్యమే పరమ లాభము సంతృప్తి యే పరమ
ధనము విశ్వాసమే పరమబంధువు నిర్వాణమే పరమ
సుఖము 204

స్థానము - వైశాలి

వ్యక్తి - తివ్య భేరుడు

శ్లో॥ పవిత్రేక రసం పితౄ, రసం ఉపసమస్సవ ।

నిర్దురో హోతి నిష్పాపో, ధన్యుః పీతి రసం పిబం ॥

తా॥ వివేక శాంతి రసముల త్రాగి (శాంతి వివేకములను
పొంది) ధర్మానంద రసమును ఆస్వాదించువారు పాప రహితులు
నిర్భయులు కాగలరు 206

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - సక్క
శ్లో॥ సాధు దస్సన మరియానం, సన్నివాసో సదా సుఖో ।
అదస్సనేన బాలానం, నిచ్చమే వ సఖీసియా ॥

తా॥ ఆద్యుల దర్శనము శుభప్రదము సాధువుల సహా
చర్యము సుఖదాయని మూర్ఖుల అదర్శనము సదా సుఖకారిణి 208

శ్లో॥ బాలసంగత చారీ హి, దీప్త మద్దాన సోచతి ।
దుఃఖో బాలేహి సంవాసో, అమిత్రనేప సబ్బదా ।
ధీరోచ సుఖ సంవాసో, జాతీనం వ సమాగమో ॥

తా॥ మూర్ఖసహవాసము చేయువాడు చాలావరకు దుఃఖమునే
పొందును శత్రువులతో నివాసము వలె మూర్ఖులతో నివాసము
దుఃఖమును కల్గించును ధీరుల సన్నివాసము, బంధువుల సమా
గమమువలె సుఖమును కల్గించును 207

శ్లో॥ ధీరం చ పజ్జంచ వహస్సుతం చ, ధోరేయ్య సిలం వత
వంత మారియం ।

తం తాదిసం సప్పరిసం సుమేధం, భజేథ నకత్తదథం వ
చన్దమా ॥12

తా॥ చంద్రుడు నక్షత్ర మార్గము ననుసరించు నట్లు, ధీర
ప్రాజ్ఞుడు, విద్వాంసుడు, శీలవంతుడు, నిష్టాపరుడు, శ్రేష్ఠుడు
మరియు మేధావియగు పురుషుని అనుసరింప వలెను 208

పియవగ్గో సోలసమో

ప్రియ వర్గము వదహారవ అధ్యాయము

స్థానము :- శేతవనము

వ్యక్తి - తయోప్రవ్రక్షిత

శ్లో॥ ఆయోగో ముష్ణమత్తానం, యోగస్మింఽ అయోజయ ।
అత్థం హి త్యా పియగ్గాహీ, పియేతత్తాను యోగినం ॥

తా॥ చేయగూడని పనులు చేయునూ, నేయ వలసిన పనులు చేయక, ప్రియముగా తోచు శబ్దాది సుఖముల మరగింపాడు ధ్యాన మగున్నదగు యోగిని చూచి నేర్పు కొనవలెను 209

శ్లో॥ మా పియేహి సమాగించి, అప్పియేహి ఉదాచనం ।
పియానం అదస్సనం దుఃఖం, అప్పియానంఽ దస్సనం ॥

తా॥ ప్రియా ప్రియముల రెంటిని వదలుము! ఎందుకనగా ప్రియుల అదర్శనము, అప్రియుల దర్శనము దుఃఖమును కలిగించును 210

శ్లో॥ తరమా పియం న కయిరాథి, పియా పాయేహి పాపకో ।
గన్ధాతేసం న విజ్ఞన్తి, యేసం నాత్థి పియాప్పియం ॥

తా॥ ఎవరిపైనను ప్రేమను కల్గిఉండకుము ప్రియ
వియోగము కష్టకారినీ కదా ! ఎవనికీ ప్రియా ప్రియములు లేవో
వానికీ బంధనము లేదు 211

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అజ్ఞతర కుటుంబిక

శ్లో॥ పియతో జాయతీ సోకో, పియతో జాయతీ భయం ।
పియతో విప్రము త్రస్స, నాత్థి సోకో కుతో భయం ॥

తా॥ ప్రియము నుండి శోకము కలుగును ప్రియము
నుండి భయము జనించును ప్రియము నుండి విముక్తుడగు వ్యక్తికి
భయశోకము లెక్కడివి ? 212

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - విశాఖ ఉపాసిక

శ్లో॥ పేమతో జాయతీ సోకో, పేమతో జాయతీ భయం ।
పేమతో విప్రము త్రస్స, నాత్థి సోకోకుతో భయం ॥

తా॥ ప్రేమ నుండి శోకము ఉత్పన్నమగును ప్రేమ నుండి
భయము జనించును ప్రేమ నుండి విముక్తుడగు వ్యక్తికి భయ
శోకము లెక్కడివి ? 213

స్థానము - కూడాగారశాల వ్యక్తి - లిచ్చవి

శ్లో॥ రతియా జాయతీ సోకో, రతియా జాయతీ భయం ।
రతియా విప్రము త్రస్స, నాత్థి సోకో కుతోభయం ॥

తా॥ రతి నుండి శోకము కలుగును రతినుండి భయము
జనించును రతి నుండి విముక్తుడగు వానికి భయశోకము
లెక్కడివి ? 214

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అనిత్థిగంధ కుమారుడు

శ్లో॥ కామతో జాయతి సోకో, కామతో జాయతి భయం ।
కామతో విప్రము తస్య, నాత్థి సోకో కుతో భయం ॥

తా॥ కామము నుండి శోకము కలుగును కామము నుండి
భయము జనించును కామ విముక్తుడగు వానికి భయశోకము
లెక్కడివి ? 215

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అజ్ఞతరి బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ తజ్ఞాయ జాయతి సోకో, తజ్ఞాయ జాయతి భయం ।
తజ్ఞాయ విప్రము తస్య, నాత్థి సోకో కుతో భయం ॥

తా॥ తృప్త నుండి శోకము కలుగును తృప్త నుండి భయము
జనించును తృప్తా విముక్తుడగు వానికి భయశోకము లెక్కడివి? 216

స్థానము - రాజగృహము వ్యక్తి - పంచశత దాధకుడు

శ్లో॥ శీల దస్సన సమ్మన్నం, ధమ్మట్టం సర్వ వాదినం ।
అ త్తనో కమ్మ కుఱ్ఱానం, తం జనో కురుతే పియం ॥

తా॥ శీల వంతులు, సమ్యక్దర్శన సంపన్నులు, ధార్మికులు
సత్యవాదులు ఇతరుల జోలికి పోనివారు జనులకు ప్రయులగుదురు

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అనాగామి భేరుడు:

శ్లో॥ ఛందజాతో అనన్తాతే, మనసాచ పుటోసియా ।
కామేసు చ అప్పటి బద్ధ చిత్తో, ఉద్ధం సోతోఽతి పుచ్చతి ॥

తా॥ నిర్వాణము నందు ఇచ్చగలవారు, నిర్మల మనస్కులు,
కామవాసనలచే బంధితులు కాని వారిని ఉద్ధర్ణస్సోతులందురు 218

స్థానము - ఋషిపతనము వ్యక్తి - నంది పుత్రుడు
శ్లో॥ చిరప్రవాసిం, పురసిం దూరతో సోత్థి మాగతం ।
జాతి మిథ్యా సుహుజ్ఞాచ, అభినందన్తి ఆగతం ॥

తా॥ చాలా కాలము దేశాంతరమునకు పోయి ఇంటికి తిరిగి
వచ్చిన వ్యక్తిని బంధు మిత్రులు, సహృదయులు ఎదురేగి అభినం
దింతురు 219

శ్లో॥ తథేవ కత పుజ్జంపి, అస్మాతోకా పరం గతం ।
పుజ్ఞాని పటి గణహన్తి, పియం జాతీవ ఆగతం ॥12॥

తా॥ అటులే ఈ లోకము నుండి పరలోకమునకు పోవు
పుణ్యాత్ముని, బంధు మిత్రులవలె అతని పుణ్యకర్మ స్వాగ
తించును 220

కోధవగ్గో సత్తరసమో

కోధవగ్గము . పదిహేడవ అధ్యాయము

స్థానము - న్యగ్రోధారామము వ్యక్తి - రోహిణిక్షత్రియ కన్య

శ్లో॥ కోధం జహే విప్రహేయ్య మానం, సంయోజనం సబ్బ
మతిక్కు మేయ్యం

తం నామరూపస్మిం అసజ్జమానం, అకించనం నాను
పతన్తి దుష్టా ॥

తా॥ కోధమును విడువ వలెను అభిమానమును విడువ
వలెను సర్వ బంధములను అతిక్రమించ వలెను నామ రూపము
లందు అనాసక్తుడగు అట్టి అకించనునికి దుఃఖము కలుగదు 221

స్థానము - అగ్రాలవ చైత్యము వ్యక్తి - అజ్ఞాతర భిక్షు

శ్లో॥ యోవే ఉప్పతితం కోధం, రథభన్తం వధారయే ।
తమహం సారథిం బ్రూహి, రస్మిగ్గాహో ఇతరో జనో ॥

తా॥ పెట్టుబిడి వచ్చు కోపమును, నిలిపివేయ బడిన రథము
వలె ఎవడు నిగ్రహించునో వానిని నేను సారథి అందును ఇతరులు
కేవలము పగములు పట్టుకొనెడి వారే 222

స్థానము - రాజగృహము వ్యక్తి - ఉత్తర ఉపాసిక

శ్లో॥ అక్రోధేన తినే కోధం, అసాధుం సాధునా తినే ।

తినే కదారియం దానేన, సచ్చేనాతిక వాదినం ॥

తా॥ శాంతితో క్రోధమును జయించ వలెను సాధుత్వముతో
కూరత్వమును జయించ వలెను దానముతో లోభత్వమును, సత్య
ముతో అసత్యమును జయించ వలెను 223

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - మహామౌద్గల్యాయన భేరుడు

శ్లో॥ సచ్చం భజేన కుద్ధైర్య, దక్షా అప్సంపి యాచితో ।

ఎతేహ తీహి రానేహి, గచ్ఛే దేవాన సన్తికే ॥

తా॥ సత్యమును చెప్పము క్రోధమును రాసీయకుము
అడిగి నపుడు కొంచెమైనను ఇమ్ము ఈమూడిటి వలన దేవతల
సాన్నిధ్యమును పొంద గలవు 224

స్థానము - అంజన వనము వ్యక్తి - —

శ్లో అహింసకా యో మునయో, నిచ్చం కామేన సంపుతా ।

తే యన్తి అచ్చుతం తానం, యత్త గన్ధ్వా న సోచరే ॥

తా॥ అహింసకుడును, సదా శరీరమును అధీనముతో నుంచు
కొను వాడు నగు వ్యక్తి చ్యుతి లేని స్థానమునను జొండి దుఃఖ
రహితుడై యుండును, 225

స్థానము - గృధ్రకూట పర్వతము వ్యక్తి - చాసిపుణ్య

శ్లో॥ సదా జాగరమానాయ, అహేరత్రాను నిశ్చనం ।

నిద్రానం అధిముత్రానం, అత్థం గచ్ఛన్తి ఆసవా ॥

రా॥ సదా జాగృతులై యుండు వారు, రాత్రింబవళ్ళు
శిక్షితులగు వారు మరియు నిర్వాణప్రాప్తికై యత్నించు వారునగు
వ్యక్తుల యొక్క చిత్త మలములు నశించును 226

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అతుల ఉపాసకుడు

శ్లో॥ పౌరణమేతం అతుల, నేతం అజ్ఞతనామివ ।

నీన్దన్తి తుణ్ణీహాసీనం, నిన్దన్తి బహు భాణినం ।

మితభాణిం పిం నిన్దన్తి, నాత్థి లోకే అనిన్దతో ॥

రా॥ ఓ అతులా ! ఇది నేడే కాదు, పూర్వము నుండియు
ఉన్నదే! ప్రజలు మౌనముగా నుండు వానిని నిందింతురు అతి
భాషిని నిందింతురు మితభాషిని కూడా నిందింతురు యీ లోక
మున నిందింప బడని వ్యక్తులే లేరు 227

శ్లో॥ న చాహు న చ భవిస్సతి, న చేతరహి నిజ్జతి ।

ఎకంతం నిందితో పోసో, ఎకంతం వా వసంసి తో ॥

రా॥ పూర్తిగా నిందితులు గాని, పూర్తిగా ప్రశంసితులు గాని
యీ లోకమున ఇంతకు ముందు లేరు ఇక ముందు ఉండ జాలరు
నేడు కన్పింపరు 228

శ్లో॥ యం చే విజ్ఞా పసంసన్తి, అనువిద్య సువే సువే ।
అచ్చిదదవృత్తిం మేధావిం, పజ్జసిల సమాహితం ॥

శ్లో॥ నిక్థా జంబోన దస్సేన, కోతం నిందితు మర్తతి ।
దేవా పి తుం పసంసన్తి, బ్రహ్మనునాపి పసంసిత్ ॥

తా॥ నిర్దోషమగు ఆచరణ కలవాడును, మేధావియు,
ప్రాజ్ఞుడును, శీలవంతుడునగు వ్యక్తిని విజ్ఞులు ప్రశంసించుదు
సువర్ణనాణెము వలె నిష్కళంకుడగు అట్టి వ్యక్తిని ఎవరు నిందిం
తుడు! అతనిని దేవతలు మరియు బ్రహ్మకూడా ప్రశంసించుదు 2299

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - షడ్వర్గీయ భిక్షు

శ్లో॥ కాయప్రకోపం రత్నైయ్య, కాయేన సంవుతోసియా ।
కాయ దుచ్ఛరితం హిత్యా, కాయేన సుచరిత చరే ॥

తా॥ శరీరమును క్రోధము మండి రక్షింపుము శరీరమును
అధీనములో ఉంచుకొనుము శారీరక దుశ్చర్యలను త్యజించి సదా
చారమునే పాటింపుము 2300

శ్లో॥ చరీపకోపం రత్నైయ్య, వాచాయ సంవుతోసియా ।
వగీ దుచ్ఛరితం హిత్యా, వాచాయ సుచరితం చరే ॥

తా॥ నీ మాటలలో క్రోధమును రాసీయకుము వచో
నిగ్రహము కలిగియుండుము వాచసిక దురాచరమును త్యజించి
సదాచారమునే అనుసరింపుము 2301

శ్లో॥ మనోపకోపం రత్నైయ్య, మనసాసంపుతో సియా ।

మనో దుశ్చరితం హిర్యా, మనసా సుచరితం చరే ॥

తా॥ మనస్సులో క్రోధమును ప్రవేశింపనీయకుము మనో
నిగ్రహమును కలిగియుండుము మానసిక దుశ్చర్యలను వదలి
సదాచారమునే అను సరింపుము 232

శ్లో॥ కాయేన సంపుతా ధీరా, అథోవాచాయ సంపుతా ।

మనసా సంపుతాధీరా, తే వే సుపరిసంపుతా ॥ 14

తా॥ ధీరులు మనోవాక్యముల ద్వారా సంయతులై
యుండురు వాస్తవమున అట్టి వారే సుసంయుతులు 234

మల్ల వగ్గో అట్టరసమో

మల్ల వర్గము - పదునెనిమిదవ అధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - గోమాతక పుత్రుడు

శ్లో॥ పండూ పలాసో వ దానిసి, యమపురిసా పిచతం ఉపట్టితా ।
ఉయ్యోగ ముభేచ నిట్టసి, పాథేయ్యం పిచతే నవిజ్ఞతి ॥

తా॥ ఇప్పుడు నీవు రాలిపోవుటకు సిద్ధముగా నున్న
పండుటాటు వలె నున్నావు నీ వద్దకు యమదూతలు కూడా
చేరియున్నారు మృత్యు ముఖమున నిలిచి యున్నప్పటికిని నీ వద్ద
కుశల కర్మలను దారి బత్రము లేదు 295

శ్లో స్తో కరోహి దీపమత్తనో, భిష్పం వా యమ పణ్డితో భవ ।
నిద్దంకమతో అనల్లణో, దిబ్బం అరియభూమిం ఉపేహేసి॥

తా॥ అందు వలన యీ సంసార రూప సాగర మధ్యమున
నీ రక్షణకై ఒక దీపమును నిర్మించు కొనుము శీఘ్రముగా
ప్రయత్నింపుము పండితుడవు, మలరహితుడవు, నిష్కలంకుడవు
కమ్ము । ఇట్లు చేయుట వలన తిరిగి జనన మరణముల నొందర
దివ్యమగు ఆర్యభూమికిలను చేరగలవు 296

శ్లో॥ ఉపసిత వయో చ దానిసి, సమ్యయాతోసి యమస్స సన్తితే
వాసో తే నాత్తి అన్తరా, పాథెయ్యం పి చలే న విజ్జరి ॥

తా॥ నీ ఆయువు గడిచి పోయినది యమరాజును సమీ-
పించు చున్నావు మధ్యలో నీ యిల్లు లేదు నీ వద్ద దారి బలైము
కూడా లేదు 287

శ్లో॥ సో కరోహి దీపమత్తనో, భిష్పం వాయమ పణ్ణితో భవ ।
నిద్దంతమలో అనన్లజో, న పున జాతి జరం ఉపేహేసి ॥

తా॥ అందువలన నీ రక్షణ కొరకై దీపమును నిర్మించు
కొనుము శీఘ్ర ప్రయత్నమొనరించుము పండితుడవు, మలకహతు-
డవు, నిష్కళంకుడవు గమ్ము ? అట్లు చేయుట వలన తిరిగి
జనన మరణములను పొందవు 288

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అజ్ఞాతర బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ అణుపుట్టేన మేధావీ, భోకభోకం ఖణే ఖణే ।
కమ్మారో రజతస్సేవ, నిద్దమే మల మత్తనో ॥

తా॥ కంసారి వెండి యొక్క మలినమును క్రమముగా
తగ్గించి నష్టమొనరించు నట్లు, బుద్ధి మంతుడు క్రమముగా తన
మలినములను నశింపజేయ వలెను, 289

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - తిష్యధేరుడు

శ్లో॥ అయసావ మలం సముద్ధితం, తదుత్థాయ తమేవ ఖాదతి ।
ఎవం అతిథోన చారిణం సాని కమ్మాని నయన్తి దుగ్గతిం ॥

తా॥ ఇనుము నుండి పుట్టిన త్రుప్పు ఇనుమునే తినివేయు
నట్లు, పవిత్రాచరణను అతిక్రమించిన వానిని వాని కర్మలే దుర్గతికి
కొనిపోవును 240

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - లాలాడాయి ధేరుడు

శ్లో॥ అసద్భూయ మలా మనా, అనుత్థాన మలా ఘరా ।
మలం వణ్ణస్స కోసజ్జం, పమాదోరక్ఖతో మలం ॥

తా॥ సాధ్యాయము చేయకుండుట మంత్రిముల మలినము
మరమ్మత్తులు చేయకుండుట కళ్ళ యొక్క మలినము సోమరి
తనము అందము యొక్క మలినము అజాగ్రత్త రక్షక భటుని
మలినము 241

స్థానము - రాజగృహము

వ్యక్తి - అజ్ఞాతర కుంభుత్రుడు

శ్లో॥ ముత్తియా దుశ్చరితం, మచ్ఛేరం దదతో మలం ।
మలావే పాపకా ధమ్మా, ఆస్మింఠోతే పరహ్ని చ ॥
తతో మలామలతరం, అవిజ్ఞా పరమం ముం ।
ఎతం మలం పహత్వాన, నిమ్మలా హోథ భిక్ఖవో ॥

తా॥ దురాచరణము స్త్రీ యొక్క- మలినము కారిన్యము
దాత యొక్క మలినము, పాపకర్మలు ఇహ-పరము లందును
మలినము ఆ మలినము లన్నిటి కన్న అధిక మలినము అవిద్య
యా మలినమును త్యజించి ఓ భిక్షువులారా । నిర్మలులు
కండి । 242-48

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - చుల్లసారి

శ్లో॥ సుక్షీపం అహరితేన, కాకాసూరేన ఘంసినా ।

పక్వందినా పగజ్జేన, సంకిలిధేన జీవితం ॥

తా॥ లఙ్కారహితుడు, కాకివలె స్వార్థముతో కూడుడు పరు
లకు చెరుపు చేయువాడు, పతితుడు మరియు పాపియగు వాడు
జీవించుట చాలా సులభము 244

శ్లో॥ హిరీమతాచ దుక్షీపం, నిచ్ఛం సుచిగవేసినా ।

అలీనేనాప్సగజ్జేన, సుద్ధాజీవేన పస్సతా ॥

తా॥ లఙ్కావంతుడు, పవిత్రతాన్వేషకుడు, అప్రగల్భుడు,
కుద్ధుడునగు జ్ఞాని జీవించుట చాలా కఠినము 242

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - పంశ శత ఉపాసకుడు

శ్లో॥ యో పాణమతి పాతేతి, ముసావారంచ భాసతి ।

లోకే అదిన్న మాదియతి, పర దారంచ గచ్ఛతి ॥

శ్లో॥ సురామేరయ పానం చ, యోనరో అణుయజ్ఞతి ।

ఇధేవమేసో లోకస్మిం, మూలంభణతి అత్రనో ॥

తా॥ ప్రాణుల వధించువాడు, అబద్ధము లాడువాడు,
పరశ్రీని పొందువాడు దొంగతనము చేయు వాడు, సురాపానము
చేయువాడు యీ లోకములో తన గోతిని తానే త్రవ్వకొను
చున్నాడు 247-48

శ్లో॥ ఎవం భో పురిస జానాహి, పాపాధమ్మా అసజ్జతా ।

మాతం లోభో అధమ్మో వ, చిరం దుక్ఖమ్మి రంధయం ॥

తా॥ ఓ పురుషా ! నిగ్రహ రహితుడు, యీ విధముగా
పాపము చేయువాడగును దీనిని తెలిసికొమ్ము । లోభము,
అధర్మము నిన్ను దుఃఖములో ఎక్కువ కాలము దహింప కుండు
గాక । 248

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - తిష్య దశ పుడు

శ్లో॥ దధాతి వే యథా సద్దం, యథా పసాదనం జనో ।

తత్త యోముజ్ఞకు భవతి, పరీసం పానభోజనం ॥

తా॥ మనుష్యులు తను శ్రద్ధా ప్రసన్నతానుసారము దానము
చేయుదురు ఇతరుల భోజన పానీయములందు శ్రద్ధవహించని
వానికి దివా-రాత్రము లంఘను శాంతి లభింపదు, 249

శ్లో॥ యస్య చేతం సముచ్చిన్నం, మూలఘచ్చం సమాహతం ।
సవే దివావ ర త్తింవా, సమాధి మధిగచ్ఛతి ॥

తా॥ నశింప జేయవలసిన గుర్విచారముల యొక్క మూలము
ఎవనిలో పెకలింప బడినదో, వారు దివా-రాత్రముందురు శాంతిని
పొందుదురు 250

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - పంచ ఉపాసకుడు

శ్లో॥ నాత్తిరాగసమో అగ్ని, నాత్తిదోస సమో గహా ।
నాత్తిమోహ సమంజలం, నాత్తి తజ్ఞా సమానదీ ॥

తా॥ రాగము వంటి అగ్నిలేదు, ద్వేషము వంటి మొసలి
లేదు మోహము వంటి జలము లేదు తృష్ణ వంటి శుధిలేదు 251

స్థానము - భద్రియనగరము వ్యక్తి - మేండక శ్రేష్ఠి

శ్లో॥ సుదస్సం వజ్రమజ్ఞేసం, అత్తనో పనదుద్దసం ।
పరేసం హి సో వజ్రాని, ఒపునాతి యథాభుసం ॥

తా॥ ఇతరుల లోపములను గమనించుట సుఖము కాని
తన దోషములను గమనించుట కఠినము పరుల దోషములను కర్క
షాడివలె వ్యాపింప జేతురు తమ దోషమును మాత్రము లోభి
వజ్రమును దాచి నట్లు దాచికొందురు, 252

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ఉర్జూనస్మి ధేరుడు

శ్లో॥ పరవజ్ఞాను పస్సిస్స, నిచ్చం ఉజ్ఞాను సక్రినో ;
ఆసవా తస్స వద్ధంతి, ఆరసో ఆసవక్ఖయా ॥

తా॥ ఇతరుల దోషముల గమనించు వారికి మరియు చెడు
విచారములు చేయు వారికి చిత్తమలములు పెరుగును చిత్తదోష
వినాశనము వారికి బహుదూరము 253

స్థానము - కుశీనారము

వ్యక్తి - సుభద్రపరివ్రాజకుడు

శ్లో॥ ఆకాసేవ పదం నాత్తి, సమణో నాత్తి బాహిరే ।
పపబ్బాభిరతాపజా, నిప్పపజ్జాతథాగతా ॥

తా॥ ఆకాశమున త్రోవ లేనట్లే బౌద్ధ సంఘమున కావల
ప్రమణుడు లేడు ప్రజలు ప్రపంచము నందానందింతురు బుద్ధుడు
తోకాతీతుడు 254

శ్లో॥ ఆకాసేవ పదం నాత్తి, సమణో నాత్తి బాహిరే ।
సంఖార సస్సతా నాత్తి, నాత్తి బుద్ధాన మిజ్జతం ॥ 12

తా॥ ఆకాశమున త్రోవ లేనట్లే, బౌద్ధ సంఘమున కావల
ప్రమణుడు లేడు సంస్కారములు శాశ్వతములు కావు బుద్ధులతో
అస్థిరత ఉండదు 255

ధమ్మాత్థవగ్గో ఎకునవీసతి మో

ధర్మస్థ వర్గము - పందొమ్మిదవ అధ్యాయము.

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - వినిశ్చయ మహామాత్యుడు

శ్లో॥ న తేన హోతి ధమ్మట్టో, యేసత్థం సాహసానయే ।

యో చ అథ అనత్థంచ, ఉభోనిచ్చెయ్య పండితో ॥

తా॥ క్షూరత్వముతో అర్థమును (వాస్తవికతను) ముంఁగుట
తెచ్చువాడు ధర్మాత్ముడు కాదు ఎవడు అర్థానర్థములను నిశ్చయించు
చునో వాడే పండితుడు 256

శ్లో॥ ఆసాహసేన ధమ్మేన, సమేన నయతి పరే ।

ధమ్మస్స గుత్తో మేధావీ, ధమ్మట్టో హి పపుచ్చతి ॥

తా॥ దుస్సాహసమును వదలి సమాన భావముతో ఇతరులను
బాధా సన్మార్గమున నడిపించు వాడే ధర్మ రక్షకుడు, మేధావి,
మరియు ధర్మస్థుడు కూడా 257

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - షడ్వర్గీయ భిక్షు

శ్లో॥ న తేన పణ్ణితో హోతి । యావలా బహు భాసతి ।

భేషి అవేరి అభయో, పణ్ణితోతి పపుచ్చతి ॥

తా॥ ఎక్కువగా మాట్లాడినంతనే ఒక వ్యక్తి పండితు డన
బడ జాలడు అందరి షేమము నందు ఆసక్తి కలవాడు, వైరము
లేనివాడు, నిర్భయుడునగు వాడే పండితుడన బడును 258

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ఎకధాన భేరుడు

శ్లో॥ న తావతా ధమ్మధరో, యావతా బహు భాసతి ।

యో చ అప్యం పి సుత్వాన, ధమ్మం కాయేన వస్సతి ।

సవే ధమ్మధరో హోతి, యోధమ్మం నప్పమజ్జతి ॥

తా॥ ఎక్కువగా మాట్లాడినంతనే ఒక వ్యక్తి ధర్మ ధరుడని
పిలువ బడజాలడు కొంచెమే విన్నప్పటికీ, ఆ విన్న దానిని శరీర
ములో ఆచరించువాడుతో, ధర్మ విషయమున పొరపాటుచేయని
వాడే ధర్మధరుడు 259

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - లకుష్టక భద్రియ భేరుడు

శ్లో॥ న తేన భేరో సో హోతి, యేనస్స పలితం సిరో ।

పరిపక్కో వయోతస్స, మోఘ తిజ్ఞో తి వువృతి ॥

తా॥ వృద్ధాప్యము వలన ఒకని శిరస్సు తెల్లబడి నంతనే
వాడు భేరుడు కాజాలడు వాని అయిదు పరిపక్వమైనను వ్యర్థము
గనే వృద్ధుడని పిలువ బడును. 260

శ్లో॥ యష్టి సచ్చం చ ధమ్మోచ, అహింసా సంయమోదమో ।
సవే వస్తమలో ధీరో, థేరో ఇతి పవుచ్చతి ॥

తా॥ ఎవనిలో సత్యము, ధర్మము, అహింస, శమదమములు
న్నవో అట్టి మలరహితుడగు ధీరుడే థేరుడు (వృద్ధుడు) అనబడును

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సంఖాహుల భిక్షు

శ్లో॥ న వాక్కరణ మత్తేన, వణ్ణపోక్ఖరతాయ వా ।
సాధురూపో నరో హోతి, ఇస్సుకీ మచ్చరీ సరో ॥

తా॥ ఈర్ష్యాకుపు, మత్సర గ్రస్తుడు, శతుడు నగు వాడు
నేర్చుగా మాట్లాడి నంతనే, చక్కని రంగు కలిగినంతనే సాధువు
కాజాలడు 202

శ్లో॥ యస్స చేతం సముచ్చిన్నం, మూలభుచ్చం సమాహతం ।
స వస్త చోషో మేధావీ, సాధు రూపో 'తి' పుచ్చతి ॥

తా॥ ఎవనిలో యీ దోషములు సమూలముగా నశించినవో
దోషరహితుడగు అట్టి మేధావియే సాధువు అనబడును 203

స్థానము - శ్రావస్తి వ్యక్తి - హత్థక భిక్షు

శ్లో॥ న ముణ్ణకేన సమణో, అబ్బతో అలికం భణం ।
ఇచ్ఛాలోభ సమాపన్నో, సమణో కిం భవిస్సతి ।

తా॥ వ్రతరహితుడు, అసత్యవాదియునగు వ్యక్తి తలగొరి
గిండు కున్నంతనే శ్రమణుడు కాజాలడు ఇచ్చాలోభ యుక్తుడగు
నరుడు శ్రమణుడెట్లగును ? 284

శ్లో॥ యో చ సమేతి పాపాని, అణుం ధూలాని సబ్బసో ।
సమితత్తాహి పాపానం, సమణాతి పవుచ్చతి ॥

తా॥ చిన్నివి మరియు పెద్దవియునగు పాపములను ఎప్పటి
కప్పుడు శమింప జేయు వాడు, పాప శమన కారణమున శ్రమణు
డనబడును 285

స్థానము - కేతకనము వ్యక్తి - అజ్ఞతరత్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ స తేన భిక్కు సో పశోతి, యావతా ఫిక్ఖరే పరే ।
విస్సం ధమ్మం సమాదాయ, భిక్ఖా హోతి న తావతా ॥

తా॥ కేవలము ఇతరుల యావించి నంతనే ఒకడు భిక్షువు
కాజాలడు సమస్త ధర్మముల గ్రహించియు నరుడు భిక్షువు కాలేడు

శ్లో॥ యోధ పుజ్జించ పాపంచ, దాహేత్వా బ్రహ్మచారివా ।
సంధాయతోకే చరతి, సవే భిక్షాం తి పుచ్చతి ॥

తా॥ ఎవడిక్కడ పుణ్యపాపముల విసర్జించి, బ్రహ్మచారియై
లోకమునజ్ఞాన పూర్వకముగా చరించునోవాడే భిక్షు వన బడును 287

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - చిత్తియుడు.

శ్లో॥ న మోనేన మునీహాతి, మూర్ఖరూపో అవిద్యను ।

యో చ తులం వ పగ్గయ, వరమాదాయ పణ్ణితో ॥

తా॥ మూర్ఖుడు, అవిద్యాంసుడునగువాడు మౌనము
వహించినంతనే ముని కాకాలడు త్రాసువలె మంచి చెడులను
తూచి, మంచిని గ్రహించువాడే పండితు డనబడును 208

శ్లో॥ పాపాని పరివజ్జేతి, సమునీ లేన సోమునీ ।

యోసునాతి ఉభౌలోకే, మునిలే న పవుచ్చతి॥

తా॥ పాపమును పరివ్రజించిన వాడు ఆ కారణము చేతనే
మునియగుటను ఎవడీ లోకమున పాపపుణ్య విచారణ కలిగి
యిందునో వాడే ముని యనబడును 209

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ఆర్యబ్రాహ్మిణిక

శ్లో॥ న లేన అరియో హోతి, యేన పాణాని హింసతి ।

అహింసా సబ్బపాణానం, అరియోతి వపుచ్చతి ॥

తా॥ ప్రాణి హింస చేయువాడు ఆర్యుడు కాకాలడు సర్వ
ప్రాణుల పట్ల అహింసను పాటించువాడే ఆర్యుడనబడును 270

స్నానము - తేతవనము వ్యక్తి - సంబాహుల శీలాది భిక్షువు

శ్లో॥ న సిలబ్ధును తైన, బాచ్చనచ్చేన వా పన ।

అథవాసమాధి లాభేన, వివిత్త సయనేనవా ॥

శ్లో॥ పుసాని నేక్ష్మస్మ సుఖం, అపుత్యజ్ఞన సేవితం ।

భిక్షువిస్స సమాపాది, అప్పత్తో ఆసవక్ఖయం ॥17॥

తా॥ కేవల శీలవ్రత ధారణ మాత్రమున కాని, ఎక్కువ
చదవటం వలనగాని, సమాధి లాభమున గాని, ఏకాంత శయన
మున గాని బుద్ధులనుభవించు నైష్కర్మ్య సుఖమును స్పృశించ
జాలవు పో భిక్షూ! చిత్తమలములు నశింపనిదే అట్టి సుఖము
లభింపనను ఆశ విడుపుము

271,212

మగ్గవగ్గో వీనతిమో

మార్గ వర్గము ఇరువదియవ అధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - పంచశత భిక్షు

శ్లో॥ మగ్గాట్ఠాణ్ణికో సెట్టో, సవ్వానం చతురో పదా ।
విరాగో సెట్టో ధమ్మానం, ద్విపదానంద చక్ఖమా ॥

లా॥ మార్గములలో అష్టాంగమార్గము శ్రేష్ఠమైనది సత్య
ములలో చతురార్య సత్యములు శ్రేష్ఠమైనవి మనుష్యులలో జ్ఞాని
శ్రేష్ఠుడు 273

శ్లో॥ ఎసోచ మగ్గో సత్తత్తో, దస్సనస్స విసుద్ధియా ।
ఎతం హి తుమ్హే పరిపఞ్చథ, మారస్సేసం పమోహనం ॥

లా॥ విశుద్ధ దర్శనమునకై ఇదియే ఏకైక మార్గము వేరు
లేదు నీవు యీ మార్గమునే అనుసరింపుము ఇది మారుని
మోహింప జేయ గలదు 274

శ్లో॥ ఎతం హి తుమ్హే తటిపన్నా, దుక్కాస్సంతం కరిస్సథ ।
అక్ఖాతో వో మయా మగ్గో, అజ్ఞాయ సల్ల సంథనం ॥

తా॥ నీవీ మార్గము ననుసరించినచో దుఃఖమును అంత
మొందింప గలవు దుఃఖనాశనమును తెలిసిన నాద్యారా యీ
మార్గము ప్రతిపాదించబడినది 275

శ్లో॥ తుష్టేహి కిచ్చమాతస్తం, అక్ఖతారో తథాగతా ।
పటిపన్నా పమోక్ఖంతి, ఝాయినో మారబంధనా ॥

తా॥ తపస్సు నీవే చేయవలెను తథాగతుడు ఉపదేశ్య
మాత్రమే ఇంకకుముందు చెప్పబడిన మార్గము ననుసరించి
ధ్యానశీలుడగువాడు మారుని బంధనముల నుండి ముక్తుడు
కాగలడు 276

శ్లో॥ సబ్బే సంఖార అనిచ్ఛాతి, యదా పజ్ఞాయ పస్సతి ।
అథ నిబ్బిన్దతి దుత్థే, ఎసమగ్గో విసుద్ధియా॥

తా॥ సర్వ సంస్కారము లనిత్యములని ప్రజ్ఞతో గమనించి
నప్పుడే దుఃఖవిముక్తి కలుగును ఇదియే విశుద్ధికి మార్గము 277

శ్లో॥ సబ్బే సంఖార దుక్ఖాతి యదా పజ్ఞాయ పస్సతి ।
అథ నిబ్బిన్దతి దుత్థే, ఎసమగ్గో విసుద్ధియా ॥

తా॥ సకల సంస్కారములు దుఃఖ మయములని ప్రజ్ఞతో
గుర్తెరిగినప్పుడే దుఃఖవిముక్తి కలుగును, ఇదియే విశుద్ధికి
మార్గము 278

శ్లో॥ సబ్దే ధమ్మా అనిచ్ఛతి, యదా పజ్ఞాయ పస్సతి ।

అథ నిర్విన్దతి దుత్థే, ఎసమగ్గో విసుద్ధియా ॥

తా॥ సర్వ ధర్మము లనిత్యములని, ప్రజ్ఞతో గమనించి
నప్పుడే దుఃఖము తొలగి పోవును ఇదియే విశుద్ధికి మార్గము 279

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - ప్రధాన కర్మికతిష్యథేరుడు

శ్లో॥ ఉట్థానకాలస్మి అనుట్టహానో,

యువా బలీ ఆలసియం ఉపేతో ।

సంసన్న సంకప్పమనో కుసీతో ।

పజ్ఞాయ మగ్గం అలసో న విన్దని ॥

తా॥ యువకుడు బలవంతుడు అయి ఉండియు మేల్కొన
వలసినపుడు మేల్కొనక సోమరియగువాడు, బలహీనమైన మన
స్సంకల్పములు గలవాడు, దీర్ఘసూత్రి, ఆలసియగు వాడు ప్రజ్ఞా
మార్గము ననుసరింప జాలడు 280

స్థానము - వేణువనము

వ్యక్తి - సూకరపేరు

శ్లో॥ వాచానురక్తే మనసా సుసంపుతో,

కాయేన చ అకుసల న కాయీరా ।

ఎతే తయో కమ్మపథే విసోధయే,

ఆరాధయే మగ్గ విసిప్పవేదితం ॥

తా॥ వాక్కును రక్షించు కొనువాడు, మనోనిగ్రహము
కలవాడు, శరీరముచే అకుశల కర్మలు చేయని వాడు, యీ మూడు
కర్మపథమును పరిశుభ్రముగా నుంచును అట్టివాడు పూజనీయు
లచే ప్రవర్తింపబడిన మార్గమును సేవించును 281

స్థానము - శేతవనము

వ్యక్తి - పోరి ధేరుడు

శ్లో॥ యోగా వే జాయతి భూరి, అయోగా భూరి సంఖయో ।
ఎతం ద్వేధ పథం క్రత్వా, భవాయ విభవాయచ ॥

తా॥ యోగము వలన అగాధమగు జ్ఞానము తృప్తి
మగును యోగాచరణ లేనిచో జ్ఞానము నశించును వృద్ధి
క్షయముల కల్గించు యీ ద్వివిధ భిన్న మార్గముల తెలిసి మాన
వుడు జ్ఞానాభివృద్ధి యగు మార్గము ననుసరింపవలెను 282

స్థానము - శేతవనము

వ్యక్తి - సంబాహుల భిక్షు

శ్లో॥ యావహి వమథో న చిజ్జతి, అణుమత్తోపి నరస్స నారిసు ।
పటి బద్ధ మనో రావసో, వచ్చో భీర పకో వ మాతరి ॥

తా॥ నరునకు శ్రీ పట్ట లేశమాత్ర సంభోగేచ్ఛ యన్నను
పాలు త్రాగు బాలుడు తల్లిపట్ట బద్ధుడై యన్నట్లు శ్రీ గత
మనస్కుడై యుండును 283

శ్లో॥ వనం చిదభ మా రుక్ష్ణం, వనతో జాయతే భయం ।
చేత్వా వనంచ వనంశంచ, నిబ్బనా హోథ భిక్ష్వావో ॥

తా॥ వాసనలను అడవిని నరికి వేయండి ! వృక్షములను కాదు! వనము (కామేచ్ఛ) వలన భయము కల్గును వనమును మరియు వృక్షములను నరికివేసి ఓ భిక్షువులారా ? వనరహితులు (వాసనా శూన్యులు) కండి ! 284

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సువర్ణకారపుత్ర భేరుడు

శ్లో॥ ఉచ్చిన్న సినేహమత్రనో, కుముద సారదికం వ పాణినా ।
సన్తిమగ్గమేవ బ్రాహ్మయ, నిబ్బానం సుగతేన దేసితం ॥

తా॥ శరత్కాలము నందలి కలువ పుష్పమును చేయితో పెరికి వేసినట్లుగా ఆత్మస్నేహమును (అహంభావమును) పెరికి వేయుము సుగత బుద్ధునిచే ఉపదేశింప బడిన శాంతి మార్గ నిర్వాణమునే పెంపొందించుము 285

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - మహాధన వణిజుడు

శ్లో॥ ఇథ వస్సం బసిస్సామి, ఇథ పేమన్త గిమ్హిసు ।
ఇతి బాలో వినింతేతి, అంతరాయ న బుజ్జతి ॥

తా॥ “ఇచట వర్షరుతువు గడుపుదును ఇచట పేమంక గ్రీష్మములు గడుపుదు నని మూర్ఖుడు అలోచించును కాని మృత్యు వెప్పుడు కలగించునో వానికేమి తెలియును ? 286

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - కిసగౌతమి థేరి

శ్లో॥ తం పుత్ర పసు సంమత్ర, వ్యాసత్ర మనసం నరం ।
సుత్రం గామ మహోథోవ, మచ్చు ఆదాయ గచ్ఛతి ॥

తా॥ పుత్రులు, పశువులయందు నిమగ్నులై వాటియందే
ఆసక్తి గల మనుజులను, నిద్రితగ్రామమును ప్రవాహము కొని
పోవునట్లు మృత్యువు తీసికొని పోవును 287

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - పటాచార థేరి

శ్లో॥ న సన్తి పుత్రా తాణాయ, న పితా నపి బాంధవా ।
అన్తతేనాధి పన్నస్స నాత్థి జ్ఞతీసు తాణతా ॥

తా॥ మృత్యుగ్రస్తుడైన మానవుని పుత్రుడుగాని, తండ్రి
గాని, బంధువులు గాని రక్షింప లేరు పంశీకులతో కూడా రక్షణ
సాధ్యము గాదు 288

శ్లో॥ ఎతమత్థవసం జత్వా, పణ్ణితో సీల సంవుతో ।
నిబ్బాన గమనం మగ్గం, ఖప్పమేవ వీసోధయే ॥ 17

తా॥ ఈ విషయమును చక్కగా గుర్తెరింగి పండితుడు,
శీలవంతుడు నగు మనుష్యుడు శీఘ్రమే నిర్వాణ మార్గమును
శుభ్రము చేయవలెను 289

పాకిష్టాక వగ్గో ఎకవీసతి మో

ప్రకీర్ణక వర్గము . ఇరువది యొకటవ అధ్యాయము

స్థానము - వేణువనము

శ్లో॥ మత్తా సుఖ పరిచ్ఛాగా, పస్సే చే విపులం సుఖం ।

చజే మత్తా సుఖం ధీరో, సమృస్సం విపులం సుఖం ॥

తా॥ అల్పసుఖ పరిత్యాగము వలన అధిక సుఖము లభించు నేని ధీరుడు ఆ అధిక సుఖము కొరకు అల్పసుఖమును పరిత్యజింప వలెను (లోకిక సుఖము అల్పమైనది, నిర్వాణము అధికమైనది) 290

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - కుక్కుట అండభాది

శ్లో॥ పరదుక్ఖాపధానేన, అత్తనో సుఖమిచ్ఛతి ।

వేరస సగ్గస సత్తో, వేరా సో న పరిముచ్ఛతి ॥

తా॥ పరులకు దుఃఖమును కల్గించుచూ తన సుఖమును వాంఛించువాడు వైర సంసర్గమున నిమగ్నుడౌట వలన వైరి భావము నుండి తప్పించుకోలేడు 291

స్థానము - జాతియావనము

భద్దియ భిక్షు

శ్లో॥ యం హి కిచ్చం అపవిద్ధం, అకిచ్చం పనవయిరతి ।

ఉన్నతానం పమత్తానం, తేసం వడ్ధంతి ఆసవా ॥

తా॥ మూర్ధ్ధుడు చేయ వలసిన దానిని చేయక చేయగూడని దానిని చేయను మలినయుతులు, ప్రమత్తులునగు ఇట్టివారే ఆస్స వములు పెరుగుమానే ఉండును 292

శ్లో॥ యేసం చ సుసమారద్ధా, నిచ్చం కాయ గతా సతి ।
అకిచ్చం తే న సేవన్తి, కిచ్చే సాశచ్చ కారినో ॥
సతానం సమృజ్ఞానానం, అత్థ గధన్తి ఆసవా ॥

తా॥ ఎవ్వరు చక్కగా కాయము నందు కాయాను పశ్యకులై యుందురో (శరీరమును నానామల సంపూర్ణముగా యధార్థముగా స్మృతి కలిగి యుందురో) అట్టివారు చేయవలసిన పనిని చేయుచూ చేయగూడని దానిని పరిత్యజింతురు స్మృతి మంతులు సంప్రజ్ఞాయుక్తులునగు అట్టివారే చిత్తమలములు క్షీణించును 293

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - లకుజ్ఞక భద్రియ భేరుడు

శ్లో॥ మాతరం పితరం మాన్త్రా, వాణానోద్దేవ భిత్తియే ॥
రట్టం సామచర మాన్త్రా, అనీషా యాతి బ్రాహ్మణో ॥

తా॥ తలి దండ్రులను చంపి, ఇరువురు క్షత్రియ రాజులను, అనుచర సహితముగా రాష్ట్రమును నష్టమొనరించియు బ్రాహ్మణుడు పాపరహితుడగును 294

తల్లి=తృప్తి, తండ్రి=అహంకారము

ఇరువురు శ్రితియరాజులు=శాశ్వత దృష్టి, ఉచ్చేద దృష్టి

రాష్ట్రము - పన్నెండు ఆయతనములు 1) చెవి 2) చర్మము
3) కన్ను 4) నాలుక 5) ముక్కు 6) మనస్సు ఇవి అంతరాయ
తనములు 7) శబ్దము 8) స్పర్శము 9) రూపము 10) రసనము
11) గంధము 12) ధర్మము ఇవి బాహ్య ఆయతనములు

శ్లో॥ మాతరం పితరం హస్తా రాజానోద్దేవ సే త్రిమో ।

వెయ్యగ్ధ పంచమం హస్తా, అసీ ఘో యాతి బ్రాహ్మణో ॥

తా॥ మాతాపితరులను, ఇరువురు శ్రితియ రాజులను అయిదు
వ్యాఘ్రముల (పెద్దపులుల) ను చంపియు బ్రాహ్మణుడు పాపరహి
తుడగును

295

అయిదు వ్యాఘ్రములు - సంధ్యాసమయములో అరణ్యమున
వృక్షాదులు కూడా పెద్దపులుల వలె భ్రాంతిని కల్గించును అందు
వలన బౌద్ధ శాస్త్రములందు సంశయములను వెయ్యగ్ధములందురు
ఇవి 1) కామచ్ఛందము 2) వ్యాపాదము (ద్రోహము) 3) అలస్యము
(సోమరి తనము) 4) శౌద్ధత్యము (గర్వము) 5) విచికిత్స (సంశ
యము) యీ పంచసీ వరణములలో విచికిత్స చివరిది అందు
పలన పై అయిదు సీ వరణములను ఇటు పంచ వ్యాఘ్రములని
పేర్కొనిరి;

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - దామసాకటి కన్యపుత్రుడు

శ్లో॥ సుప్తబుద్ధం పబుజ్జన్తి, సదాగోతమ సావకా ।
యేసం దివా చ రత్నోచ, నిచ్చం బుద్ధ గతాసతి ॥

తా॥ ఎవని చిత్తము దివారాత్రములు బుద్ధ విషయకమై
యుండునో గౌతముని శిష్యుడగు వాడు ప్రబుద్ధుడై బుద్ధుడగును

శ్లో॥ సుప్తబుద్ధం పబుజ్జన్తి, సదా గోతమ సావకా ।
యేసం దివాచ రత్నోచ, నిచ్చంధమ్మగతా సతి ॥

తా॥ ఎవని స్మృతి దివారాత్రములు ధర్మ విషయకమై
యుండునో బుద్ధుని శిష్యుడగు అట్టివాడు ప్రబుద్ధుడై (జాగృతుడై)
బుద్ధుడగును 297

శ్లో॥ సుప్తబుద్ధం పబుజ్జన్తి, సదాగోతమ సావకా ।
యేసం దివా చ రత్నోచ, నిచ్చసంఘ గతా సతి ॥

తా॥ ఎవని స్మృతి దివా రాత్రములు సంఘ విషయకమై
యుండునో గౌతముని శిష్యుడగు అట్టివాడు జాగృతుడై బుద్ధు
డగును 298

శ్లో॥ సుప్తబుద్ధం పబుజ్జన్తి, సదాగోతమ సావకా ।
యేసం దివాచ రత్నోచ, నిచ్చసంఘ గతాసతి ॥

తా॥ ఎవనిస్మృతిదివారాత్రములు కాయానువశ్య సంబంధియై
యందునో, బుద్ధుని శిష్యుడగు వాడు ప్రబుద్ధుడై బుద్ధుడగును 200

శ్లో॥ సుప్తబుద్ధం పబుజ్జన్తి, సదాగోతమ సావకా ।
యేసందివాచ రత్తోచ, అహింసాయ రతోమనో ॥

తా॥ ఎవని మనస్సు దివా రాత్రములు అహింసయందా
నందించునో బుద్ధుని శిష్యుడగు వాడు జాగ్రతుడై బుద్ధు
డగును 200

శ్లో॥ సుప్తబుద్ధం పబుజ్జన్తి, సదాగోతమ సావకా ।
యేసం దివాచ రత్తోచ, భావనాయ రతోమనో ॥

తా॥ ఎవని మనస్సు దివా రాత్రములు భావన (ధ్యానము)
యందానందించునో బుద్ధుని శిష్యుడగు వాడు జాగ్రతుడై బుద్ధు
డగును 301

స్థానము - మహావనము (వైశాలి) వ్యక్తి - వజ్జ పుత్రు ధిళు

శ్లో॥ దుప్పబ్బుజ్జం దురభిరమం, దురావాసా ఘరా దుభా ।
దుక్ఖోసమాన సంవాసో, దుక్ఖాను పతితర్థగు ॥
తస్మాన్ చద్ధగు సేయా, న చ దుక్ఖాపు పతితోసియా ॥

తా॥ దుష్ప్ర, ప్రజ్ఞ ఆనందింప దగనిది, వాస యోగ్యము
కాని ఇంట నివసింపుట కూడా దుఃఖదాయకమే తన సమాచులు
కాని వారి సహవాసము దుఃఖకారకము సంసార మార్గమున పడిన

పథికుడు దుఃఖితుడగును అందుకని సంసార మార్గమున పయ
నింపగూడదు దుఃఖితులు కాగూడదు 802

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - చిత్ర గృహపతి

శ్లో॥ సుద్దోసిలేన సంపన్నో, యసో భోగ సమప్నోతో ।
యం యం పదేసంభజతి, తత్త తత్తే పహుణిలో ॥

తా॥ శ్రద్ధా శీల సంపన్నులు, తీర్తియుతులు నగు వ్యక్తులు
ఎచ్చట ఉన్నను ఉన్నచోటనే పూజింప బడుదురు 803

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అనాథ పిండిక దుభిత

శ్లో॥ దూరే సంన్తో పకాసేన్తి, హిమవంతో వ పబ్ధతో ।
అస నైత్త న దిస్సన్తి, రత్తిం భిత్తా యథా సరా ॥

తా॥ హిమవత్పర్వతము వలె సంతలు దూరము నుండియే
ప్రకాశింతురు రాత్రిచీకటిలో వదలిన బాణము వలె అసంతలు
దగ్గర నుండియు కన్పింపరు 804

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ఏకవిహారిక భేరుడు

శ్లో॥ ఎకాసవం ఎక సెయ్యం, ఎకోచరమతన్దితమ్ ।
ఎకోదమయకత్తానం, వన నై రమితో సియా ॥

తా॥ ఏకానన, ఏకశయ్యలు గలవాడు, సోమరితనమును
 విడిచి ఏకాకియై చరించువాడు తన్నులాను నిగ్రహిండుకొనుచూ
 వనమునం దానందిండును

805

నిరయవర్గో వాచీసతిమో

నిరయ వర్గము ఇరువది రెండవ అధ్యాయము

స్థానము - జీతవనము

వ్యక్తి - సుందరి పరివాళిక

శ్లో॥ అభూత వాచీ నిరయం ఉపేతి,

యోవాపి కత్వా న కరోమిదాహ ।

ఉభోపి తే పేచ్చ సఖా భవన్తి,

నిహీన కిమ్మా మనుజా పరత ॥

తా॥ జరగని దానిని జరిగినట్లు చెప్పవారును, వేయుదునని చెప్పి చేయని వారును నరకముగకు పోవుదురు హీనకర్ముగకు వారిరువురును పరలోకములో సమానులే యగుదురు 306

స్థానము - వేణువనము విషయము - దుచ్ఛరిత ఫలానుభవ పీడిత

శ్లో॥ కాసావ కణ్ఠా బహవో, పాపాధమ్నా అసజ్జితా ॥

పాపా పాపేహి కమ్మేహి, నిరయం తే ఉప్పజ్జతే ॥

తా॥కంఠమున కాషాయ వస్త్రము దాల్చువారిలోను అనేకులు పాపులు, నిగ్రహరహితులు ఉందురు వారు తమ పాపకర్మల ఫలితముగా నరకమునకు పోవుదురు 307

స్థానము - మహావనము (వైశాలి) వ్యక్తి - వగ్గముదా తీరభితు

శ్లో॥ సెయ్యో అయోగులో భుత్తే, తత్తే అగ్గి సిఖాపమో ।
యం చే భుజ్జేయ దుస్సీలో, రదరపిణ్ణమ సంజ్ఞతో ॥

తా॥ దురాచారుడు, నిగ్రహరహితుడునగువాడు రాష్ట్రాన్ని
న్నమును దినుట కంటె జ్వలించే లోహగోళమును దినుట
మంచిది 808

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - భీమికుడు

శ్లో॥ చత్తారిరానాని నరో పమత్తో,
ఆపజ్జతి పరదారూప సేవీ ।
అపుజ్జలాభం సనికామ సెయ్యం,
నింద తతీయం నిరయ చరకుత్తో ॥

తా॥ పరశ్రీని పొందు ప్రమత్తుడు, 1) పాపమును సంపాదించుకొనుట 2) మనస్సు స్థిమితముగా లేక పోవుటచే నిద్రలేమి 3) జన నింద 4) నరకము అను నాలుగుగతులను పొందును 809

శ్లో॥ అపుజ్జలాభోచ గతీచ పాపికా
భీతస్స భీతాయ రతీచ భోకినా ।
రాజా చ దణ్డం గురీకం పణేతి,
తస్మానరో పరదారా నసేవే ॥

తా॥ ఇట్టివానికి పాపము, దుర్గతి, చెడిరిన గుండెలతో
 తిరిగిన కలయికలో అల్ప సుఖము లభించును కాని రాజు వలన
 మాత్రము దారుణ శిక్ష విధింప బడును కావుగా ఎవ్వరును పర
 శ్రీ గమకము చేయగూడదు 810

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అజ్ఞాతర దుబ్బచ భిక్షు

శ్లో॥ కుసో యథా దుగ్గహితో, హతమేవాను కన్తతి ।
 సామన్ణం దుప్రరామట్టం, నిరయ్యాయ ఉపకడ్డతి ॥

తా॥ అజాగ్రత్తగా పట్టుకొనినచో దర్బ చేతిని గాయ పరచు
 నట్లు అజాగ్రత్తగా తీసికొనిన సన్యాసము నరకమునకు కౌని
 పోవును 811

శ్లో॥ యం కించి కమ్మం, సంకిలిట్టం, చ యం వతం ।
 సంకిస్సరం బ్రహ్మ ఛరియం, నత హోతి మహాప్పలం ॥

తా॥ ఏ కర్మ శిథిలమైనదో, ఏ వ్రతము క్లేశ ధర్మ యుక్త
 మైనదో, ఎవ్వరు బ్రహ్మచర్యము శంకాకులితమైనదో, నామమాత్ర
 మైనదో, ఆ కర్మ మంచిది కాదు మహా ఫల దాయకమైనది కాదు

శ్లో॥ కయిరంచే కయిరాధేనం, దతాహమేనం పరక్కమే ।
 సిథిలో హి పరిబృతో, భియో ఆకింతే రజం ॥

తా॥ ప్రవ్రజ్యను స్వీకరింప దలతువా దానిని స్వీకరింపుము
దానియందు దృఢ పూర్వకముగా యత్నించుము నీలనన శిథిలమగు
ప్రవ్రజ్య ధూళినే వెదజల్లును 813

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అణ్ణతర ఇస్సాపకత చట్టి

శ్లో॥ అకతం దుక్ఖతం సెయ్యో, పఠ్ఠతప్పతి దుక్ఖతం ।
కతం చ సుకతం సెయ్యో, యం కత్వా నానుతప్పతి ॥

తా॥ పాపము చేయక పోవుటమే శ్రేష్ఠము పాపము
చేసినచో అది తరువాత దుఃఖమును కలిగించును సుకృతము
చేయుట మంచిది దాని వలన తరువాత దుఃఖము కలుగదు 814

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సంబాహుల ఆగంతుక భిక్షు

శ్లో॥ నగరం యథా పచ్చంతం, గుత్తం సంతర బాహిరం ।
ఎవం గోపేథ అత్తానం, భిక్షోవేమా ఉపచ్చగా ॥
భిజాతీతాహి సోచంతి, నిరయమ్మి సమప్పితా ॥

తా॥ సీమాంత నగరము బాహ్యంతరముల నుండి చక్కగా
రక్షింపబడునట్లు, తనను బాహ్యంతరముల నుండి చక్కగా
రక్షించు కొనవలెను ఒక ఉజ్జయిని ను వృధాసేయగూడదు ఇప్పటి
కెట్లో తప్పు కొందఱును ఆలోచనల వలన నరక దుఃఖము సంభ
వింపును 815

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - నిగింద నాథ పుత్రుఁ

అలజ్జతాయే లజ్జన్తి, లజ్జతాయే నలజ్జరే ।

మిచ్చాదిట్టి సమాదానా, సత్తా గచ్ఛంతి దుగ్గతిం ॥

తా॥ సిగ్గు పడగూదని విషయములందు సిగ్గు పడుట ,
సిగ్గుపడ దగిన విషయములందు సిగ్గు పడని మిథ్యా దృష్టిగల
ప్రాణి దుర్గతిని పొందును 316

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - తిత్తియ త్రావకుడు

శ్లో॥ అవజ్ఞే వజ్జమత్తిన్, వజ్జేహ వజ్జ దస్సిన్ ।

మిచ్చాదిట్టి సమాదానా, సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం ॥

తా॥ దోషరహిత విషయములందు దోషబుద్ధినుంచువాడు,
దోషపూరిత విషయములందు దోషరహిత బుద్ధినుంచు వాడు సగు
మిథ్యా దృష్టిగల ప్రాణి దుర్గతిని పొందును 317

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - నిగిందనాథ పుత్రుడు

శ్లో॥ అభయే భయ దస్సిన్, భయేభాభయ దస్సిన్ ।

మిచ్చా దిట్టి సమాదానా, సత్తా గచ్ఛన్తి దుగ్గతిం ॥

తా॥ భయపడ దగని విషయము లందు భయపడుట
భయపడ వలసిన విషయములందు భయపడని మిథ్యా దృష్టిగ
ప్రాణి దుర్గతిని పొందును 318

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - తిథియ శ్రావకుడు

శ్లో॥ వజ్రంచ వజ్రతో జత్వా, అవజ్రంచ అవజ్రతో ।

సమ్మాదిట్టి సమాదానా, సత్తా గచ్ఛంతి సుగ్గతిం ॥ 14

తా॥ దోషమును దోషమని, అదోషమును అదోషమని
తెలిసిన సమ్యక్ దర్శులగు ప్రాణులు సద్గతిని పొందుదురు 810

23. నాగవగ్గో తేవీసతిమో

నాగ వర్గము ఇరువది మూడవ అధ్యాయము

స్థానము - కాళాంబి

వ్యక్తి - ఆనంద భేదుడు

శ్లో॥ అహం నాగో వ సంగమో, చాపతో పతితం సరం :

అతివాక్యం తితిక్ష్ణస్సం, దుస్సీరో హి బహుజ్ఞానో ॥

తా॥ ఏనుగు సంగ్రామ రంగమున ధనుర్నిర్ముక్తమగు
అమ్మల నోర్చునట్లు నేను కటు వాక్యముల సహింతును లోకములో
దుశ్శీలురే అధికముగా కలరు 820

శ్లో॥ దంతం నయన్తి సమితిం, దంతం రాజాభిరూహతి ।

దంతో నెట్టో మనుస్సేసు, యో తి వాక్యం తితిక్ష్ణతి ॥

తా॥ శిక్షణ పొందిన ఏనుగును యుద్ధ రంగమునకు కొని
పోవుదురు వశీకృతమగు ఏనుగును రాజు అధిరోహించును
మనుష్యులలో తన్నుతాను వశపరచుకొనినవాడే శ్రేష్ఠుడు వాడు
కటు వాక్యముల సహించును 811

శ్లో॥ వరమస్సతర దంతా, ఆజానీయాచ సింధవా ।

కుంజరాచ మహానాగా, అ త్రదంతో తతోవరం ॥

తా॥ శిక్షణ పొందిన కంచరగాడిద, సింధూ దేశపు ఉత్తమా
శర్పము మరియు శ్రేష్టమగు మహాగజము ఉత్తమమైనవి కాని
ఆత్మనిగ్రహము కలవాడు వాటి కన్నను శ్రేష్ఠుడు 922

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - హత్థాదారియ భిక్షు

శ్లో॥ నహి ఎతేహి యానేహి, గచ్ఛేయ్యి అగతం దిసం ।
యథాత్తనా సుద నేన, దన్తో ద నేత గచ్ఛతి ॥

తా॥ పై వాహనముల నధిరోహించి పోరాని దిశయగు
నిర్వాణమునకు పోలేరు కాని సంయమి యగు నరుడు తన్ను
కక్కగా నిగ్రహింపకొనుట వలన అక్కడికి పోగలడు 923

స్థానము - శ్రావస్థి వ్యక్తి - పరిజ్ఞాన బ్రాహ్మణపుత్రుడు

శ్లో॥ ధనపాలో నామ కుంజరో, కటుప్పభేదనోదున్వి వారమో ।
బద్ధోఽవలం న భుజ్జతి, సుమరతి నాగవనస్స కుంజరో ॥

తా॥ ధనపామను పేరుగల మత్తమాతంగము బంధింప
బడినచో గడ్డి మేయదు ఏనుగుల అరణ్యమునే స్మరించును 924

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - కోసలరాజు ప్రసేనజిత్తు

శ్లో॥ మిద్దియదా హోతి మహగ్గ సోచ,
నిద్దాయితా సమ్మరి వత్తసాయీ ।

మహావరాహావ నివాప పుట్టో,
పునర్పునం గమ్మ ముపేతి మందో ॥

తా॥ నరుడు సోమరి, నిద్రాతువు, తిండి పోతు అయినచో
తిని తిని పండి వలె బలిసి పోవును అట్టి మందబుద్ధి యాటి మాటికి
పునర్జన్మము నెత్తును 325

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సాను శ్రామణేరుడు

శ్లో॥ ఇదం పురే చిత్తమచారి చారికం, యేనిచ్చకం
యత్థానం యథా సుఖం ।
తదజ్ఞహ నిగ్గహేస్యామి యోనిసో,
హత్తిప్పభిన్నం వియ అకుసగ్గహో

తా॥ యీ చిత్తము మొదట తన ఇచ్ఛానుసారము, కామచాను
సారము సుఖము వెంట చంచలముగా పరుగెత్తునది మావటిడు
మదగజమును వశమొనరించు నట్లు నేడు నేను దానిని మూలముతో
సహవశమొనరించు కొందును 326

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - కోసల రాజస్య పావేయ్యకహత్తి

శ్లో॥ అప్పమాద రతా హోథ, సచిత్తమను రక్తథ ।
దుగ్గ ఉద్ధరథత్తానం, పంకే నత్తే వ కుంజరో ॥

తా॥ అప్రమత్తతయం దానందించుము! చిత్తమును వశము
నందుంచుకొనుము ఏనుగు బురద నుండి తన్నుపైకి లాగుకొను
నట్లు యీ సంసార దుర్గము నుండి నిన్ను నీవు ఉద్ధరించు
కొనుము 827

స్థానము - పారిశ్రేయకము వ్యక్తి - సంభాషణల భిక్షు

శ్లో॥ ఎకస్య చరితం సెయ్యో,
నాత్థిఖాలో సహాయతా ।
ఏతో చరే న చ పాపాని కయిరా,
అప్పోస్సుకో మాతంగరజ్ఞో వ నాగో॥

తా॥ ఒంటరిగా విహరించుటే శ్రేష్ఠము మూర్ఖుని సహాయము
మంచిది కాదు పాపములు చేయకుండా మాతంగారణ్యము నందలి
ఏనుగు వలె ఒంటరిగా విహరించుటే ఉత్తమము 828

శ్లో॥ సచే లభేథ నిపక సహాయం,
సద్ధిం చర సాధువిహరేధీరం ।
అభిభుయ్య సజ్జాని పరిస్సయాని,
చరెయ్య తేన త్ర మనోసతీమా ।

తా॥ సాధుత్వముతో విహరించు వాడు, ధైర్యశాలి, పరి
పక్వ బుద్ధి గలవాడు సహాయకుడుగా లభించు యెడల ఇతర అశ్ర

యము లన్నిటిని వదలి స్మృతిమంతుడు, విశ్వాసవిత్తుడై
ఆట్టి వానితో విచరించుచే ఉత్తమము 929

శ్లో॥ నోచే లభేథ నిపకం సహాయ,
సద్ధి చరం సాధువిహారి ధీరం ॥
రాజావ రట్ట విజిత పహాయ,
ఎకోచరే మాతంగ రజ్ఞోవనాగో ॥

తా॥ పరిపక్వ బుద్ధిగిలవాడు, సాధుత్వముతో విహరించు
వాడు, దైర్య శాలియు నగు సహాయకుడు లభింపనిచో, రాజ్యమును
కోల్పోయిన రాజువలె, మాతంగారణ్యము నందలి ఏనుగు వలె
ఏకాకియై విహరించుచే ఉత్తమము 930

స్థానము - అరణ్యకుటీరము (హిమవత్ప్రదేశము) మారుడు

శ్లో॥ అథహ్ని జాతహ్ని సుఖా సహాయా,
తుట్థి సుఖాయా ఇతరేతరేన ।
పుష్పం సుఖం జీవిత సంభయహ్ని,
సబ్బస్స దుక్ఖస్స సుఖం పహోణం ॥

తా॥ కోరిక కలిగినప్పుడు భార్య సుఖము నిచ్చును
తృప్తినిచ్చు వస్తువులన్నియు సుఖదాయకమైనవే జీవితాంతమున
పుణ్యము సుఖము నిచ్చును సర్వ దుఃఖనాశనము సుఖము
నిచ్చును 931

శ్లో॥ సుఖా మ త్రైయ్యతా లోకే, అథో పే త్రైయ్యతా సుఖా ।
సుఖా సామజ్ఞతా లోకే, అథో బ్రాహ్మజ్ఞతా సుఖా ॥

తా॥ లోకమున మాతా-పితరుల సేవ సుఖకారిణి సర్వ
జీవుల పట్ల సమభావము సుఖకారిణి బ్రాహ్మజ్ఞ్యము కూడా సుఖ
ప్రదాయని 982

శ్లో॥ సుఖం యావ జరా సింఘం, సుఖా సద్ధా పతిజ్ఞితా ।
సుఖో పజ్ఞాయ పటిలాభో, పాపానం అకరణం సుఖం॥ 14

తా॥ వృద్ధుడగు వరకు శింఘమును పాటించుట సుఖము
నిచ్చును స్థిరమైన శ్రద్ధ సుఖము నిచ్చును ప్రజ్ఞా లాభము సుఖము
నిచ్చును పాపమును చేయక పోవుట వలన సుఖము కలుగును 983

24 తణ్ణానగ్గో చతువీసతి మో

తృష్ణా వర్గము - ఇరువది నాలుగవ అధ్యాయము

స్థానము - కేతవనము

వృత్తి - కపిలమచ్చ

శ్లో॥ మనుజుస్స పమ త్తదారిణో, తణ్ణా వడ్డతి మాలువా విఁయా ।
సోప్లవతి హరాహరం, ఫలమిచ్చం వ వనస్మి వానరో ॥

తా॥ ప్రమత్తుడై (ఏమరుపాటు గలవాడై) మెలగు మానవుని
యొక్క తృప్త మాలువా లత వలె పెరుగును అట్టివాడు అడవిలో
పండ్ల కొరకు తిరుగు కోతి వలె చంచలుడై యుండును 334

శ్లో॥ యం ఎసా సహతే జమ్మీ, తణ్ణాలోకే విసత్తికా ।
సోకా తస్సపవడ్డంతి, అభివడ్డం వీరణం ॥

తా॥ యీ విషమయ భయంకర తృప్త ఆవరించిన వాని
శోకము, వీరణ మనుగడ్డి వలె పెరుగు చుండును 335

శ్లో॥ యో చేతం సహతే జమ్మీ, తణ్ణాలోకే దురచ్ఛయం ।
సోకా తహ్నా పపత్తన్తి, ఉదబిందు 'వ' పోక్ఖరా ॥

తా॥ ఈ భయంకర దుస్త్రాజ్య తృష్టను జయించిన వారి
శోకము కమలము నుండి నీటి బిందువు జారిపోవు నట్లుగా తొలగి
పోవును 996

శ్లో॥ తం వో వదామి భద్రం, వో యావన్తేత సమాగతా ।
తజ్ఞాయ మూలంబణభ, ఉసీరత్తో వ పీరణ ।
మా యో నల వ సోతో వ, మారో భజ్జం పునపునం ॥

తా॥ అందువలన నీకు ఇక్కడికి వచ్చిన వారందరికి, మీ
క్షేమము కోరి చెప్పుచున్నాను వట్టివేరు కావలసిన వారు 'పీరణ'
చెట్టును సమూలముగా త్రవ్వు నట్లు తృష్టా వృక్షమును త్రవ్వి
వేయుము అప్పుడు ఇలము కర్ర దుంగను ముంపజాల నట్లుగా
మారుడు నిన్ను చలింప జేయ జాలడు 997

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - గూఢసూకర పోలిక

శ్లో॥ యథాపి మూలే అనుపద్దవే,
దల్నే చిన్నోపి రుక్తో పునరేవదూహతి ,
ఎవ పి తజ్ఞానుసయే అనూహతో నిబృతత్రో
దుక్ఖమిదం పునపునం ॥

తా॥ దృఢముగా పెరిగిన వృక్షమును నరికి వేసినచో తిరిగి
విగురించునట్లు తృష్టా క్రోధముల సమూలముగా నశింప జేయనిచో
యీ శోకము మరల మరల తిరిగి వచ్చును 998

శ్లో॥ యస్య ఛ త్రింసతిస్రోతా, మనావస్సవనాభుసా ।

బాహో వహంతి దుద్దిట్ఠిం, సంకప్పరనిస్సితా ॥

తా॥ ఎవని ముప్పదియారు స్రోతములు మనః ప్రేయములగు పదార్థములందు మిక్కిలి ప్రవృత్తములై యుండునో, అట్టి వానిని రాగ యుక్తమగు సంకల్పము ప్రవాహము వలె కొనిపోవును 338

ముప్పది యారు స్రోతములు - 1) చక్షువు 2) శ్రోత్రము 3) జిహ్వ 4) చర్మము 5) ఘ్రాణము 6) మనస్సు ఇవి అభ్యంతరమైనవి 7) శబ్దము 8) స్పర్శము 9) రూపము 10) రసము 11) గంధము 12) ధర్మము ఈ ఆరు బాహ్యములు కామత్పన్న రూపత్పన్న, అరూప తృప్త అను మూడు భేదములే అవి ముప్పదియారు

శ్లో॥ సవన్తి సబృధి స్రోతా, లతా ఉబ్బిజ్జ తిట్ఠతి ।

తం చ దిస్యా లతిం జాటం, మూలం పజ్జాయ చిన్దథ ॥

తా॥ పైన చెప్పబడిన ముప్పది యారు స్రోతములు అన్ని దిక్కులకు ప్రవహించును యీ విధముగా యీ స్రోతములీగ అల్లు కొనును ఆ తీగవలను గమనించి ప్రజ్ఞతో దాని మొదలును నరికి వేయవలెను 340

శ్లో॥ సరితాని సినేహ తాని చ, సోమనస్సాని భవన్తి జంతు నో,

తే సాత సితా సుభేసి నో, తేవే జాతి జరూపహ నరా ॥

తా॥ పై ముప్పది యారు నదులు స్నిగ్ధములై ప్రాణుల
చిత్తమును ప్రసన్న పరచును సుఖాశ్లేషణ చేయువాడు యీ నదీ
ప్రవాహము లిండు చిక్కి జనన మరణములను పొందుచున్నాడు

శ్లో॥ తసిజాయ పురక్షతా పజా, పరిసప్పన్తి ససో'వ' బంధితో ।
సంయోజన సంసత్తకా, దుక్ఖముపేన్తి పునపునం చిరాయ ॥

తా॥ తృష్ణావర్తులై జీవించువారు బంధింప బడిన కుండేలు
వలె ఇటు నటు పరుగెత్తుదురు బంధనములో చిక్కిన వారు
బహుకాలము దుఃఖమునొందుదురు 342

శ్లో॥ తసిజాయ పురక్షతా పజా, పరిసప్పన్తి ససో'వ' బంధితో ।
తస్మా తసిణం వినోదయే, అకంకభీ విరాగ మత్తనో ॥

తా॥ తృష్ణావర్తులై జీవించు వారు బంధింప బడిన కుండేలు
వలె ఇటు నటు పరుగెత్తుదురు అందు వలన వైరాగ్యమును
కోరువారు అపృష్టను దూరమొనరింప వలెను 343

స్థానము - వేణుచనము వ్యక్తి - విభంతక భిక్షు

శ్లో॥ య నిబ్బనథో వనాధిముత్తో, వనముత్తో వనమేవ ధావతి ।
తం పుగ్గలమేవ పస్సథ ముత్తో, బంధనమేవ ధావతి ॥

తా॥ వనము నుండి (కామేచ్ఛల నుండి) ముక్తుడై తిరిగి
నమువైపు పరుగెత్తు ఆ పుద్గలుని చూడుము ముక్తుడయినను
రిగి ఆతడు బంధనము వేపు పరుగెత్తు చున్నాడు 344

24-తృప్తా వర్ణము

స్థానము - జేతవనము

బంధనాగార విషయము

శ్లో॥ నతం దలూహ బంధన మాహుధీరా,
యయదాసం దారుణ బబ్బుజంచ ।
సారత్త రత్తా మణికుండలేసు,
పు త్రేసు దారేసు చ యా అపేక్షా ॥

తా॥ ధైర్యశాలి ఇనుప లేదా కర్ర సంకెళ్ళను గ
త్రాళ్ళనుగాని బంధనములని తలంచడు వాస్తవమున మణికుం
ములయందు, దారాపుత్రాదుల యందు గల అపేక్షయే బంధనము

స్థానము - రాజగృహము

వ్యక్తి - క్షేమ

శ్లో॥ యే రాగ రత్తాను పతన్తి సోతం,
సమంతత మక్కటకో వ జాలం
ఎతం పి ఛేత్వాన వజన్తి ధీరా
అనపేక్షినో సబ్బ దుఃఖం పహాయ ॥

తా॥ సాలెపురుగు తాను నిర్మించుకున్న వలలో తానే
నట్లు, రాగము నందసురక్తులగువారు, తృప్తా రూప ప్రవా
నందు పడిపోవుదురు నిరపేక్షితుడు, ధైర్యశాలియునగు
దీనిని కూడా కోసివేసి సర్వ దుఃఖముల వదలి
పోవును

స్థానము - వేణువనము

వ్యక్తి - ఉగ్రసేన శ్రేష్ఠి

శ్లో॥ ముజ్జపురే ముజ్జ పర్వాతో, మద్భే ముజ్జ భవస్సపారగూః
సబ్బత్థ విముత్తా మానసో, న పునం జాతి జరం ఉపహేసి ॥

తా॥ వెనక ముందు మరియు మధ్య యందును తృప్తను
వదలి భవమును తరింపుము సకల విధముల ముక్తుడవగు నీవు
తిరిగి జన్మ జరలను పొందవు వెనకనుండు నది సంచిత కర్మము
(భూతము) ముందుండునది ఆగామి కర్మము (భవిష్యత్తు) మధ్య
యుండునది ప్రారబ్ధ కర్మము (వర్తమానము)

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - చుల్ల ధనుగ్గహ పండితుడు

శ్లో॥ వితక్కుమథితస్స జంతునో, తిబ్బరాగస్స సఖానుపస్సినో,
మియ్యో తజ్ఞా పవడ్ధతి ఎస ఖో దలాహం కిరోతి బంధనం ॥

తా॥ సందేహముతో తీవ్రమైన రాగము కలవారియొక్కయు
మరియు లోక మునంతయు సుందరము సుఖమయమని తలంచు
వారి యొక్కయు తృప్తి పెరుగుచుండును ఇట్టివారు నిశ్చయముగా
తమ బంధమును గట్టి పరచు కొందురు 349

శ్లో॥ వితక్కుప సమేచ యోరతో, అసుభం ఖావయ తె సదా సతో
ఎస ఖో వ్యన్తి కాహితి, ఎస చేచ్చతి మార బంధనం ॥

తా॥ సంశయమును ఉపశమింప జేయువారు, స్మృతి మంతులు సంసారము నందలి అశుభమును గమనించు వారు నిశ్చయముగా మారబంధనముల నరికి నష్టమొనరింతురు 850

స్థానము - జేతవనము

వృత్తి - మారుడు

శ్లో॥ నిట్టంగితో అసంతాసీ, వీత తజ్ఞో అనన్తనో ।

అచ్ఛిన్ది భవసల్లాని, అంతిమోయం సముస్సయే ॥

శ్రద్ధా పరులు, భయరహితులు, తృప్తా శూన్యులు మరియు నిరంజనులు నగు వారు సంసార శల్యములను నరికి వేయుదురు వారికి ఇదే చివరి జన్మము 851

శ్లో॥ వీత తజ్ఞో అనాదానో, నిరుత్తి పదకోవిదో ।

అక్షరానం సన్నిపాతం, జిజ్ఞోషుత్వా పరానిచ ।

సవే అన్తిమ సారిరో, మహాపజ్ఞో మహాపురిరోపి ఉచ్ఛతి ॥

తా॥ తృప్తారహితులు, అపరిగ్రహులు, శబ్దము నిర్వచన భాషయందు పండితులు (నిరుత్త పండితులు) అక్షరముల పూర్వార్థ సన్నిపాతమును తెలిసిన వారు నిశ్చయముగా అంతిమ శరీరధారులు మహాప్రాజ్ఞులు, మహాపురుషులు అనబడుదురు 852

స్థానము - అంతరామ గయ వృత్తి - ఉపక ఆతీవరుడు విన్నది

శ్లో॥ సబ్బ భిక్షూ సబ్బ విదూహమస్మి,

సబ్బేసు ధమ్మేసు అనూపలిత్తో ।

సబ్బజ్ఞాహో తణ్ణాకయే విముత్తో ।

సయం అభిజ్ఞాయ సముద్ధి సెయ్యం ॥

తా॥ నేను సర్వవిభుడను, సర్వజ్ఞుడను, ఏ ధర్మము నంటని వాడను, సర్వస్వమును పరిత్యజించిన వాడను తృప్తాక్షయము సిద్ధించుట వలన ముక్తుడను ఇట్టి నాకు (గురువుగా) ఎవరిని చెప్ప గలను ? 3153

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - దేవరాజు శక్రకుడు

శ్లో॥ సబ్బదానం ధమ్మదానం జినాతి, సబ్బరసం ధమ్మరసోజినాతి
సబ్బరతిం ధమ్మరతిం జినాతి, తణ్ణాకయో సబ్బదుక్ఖం జినాతి

తా॥ ధర్మము యొక్క దానము దానములందు మిన్న రసములందు ధర్మరసము మిన్న ధర్మానురక్తి సకల రాగముల జయించును తృప్తాక్షయము సకల దుఃఖముల జయించును 3154

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అపుత్రక శ్రేష్ఠి

శ్లో॥ హనన్తి భోగాదుమ్మేధం, నో చే పారగవేసినో ।

భోగ తణ్ణాయ దుమ్మేధో, హన్తి అజ్ఞేభ అత్తనం ॥

తా॥ సంసారమును తరించి పోవలెనని ఇచ్చయించని దుర్బుద్ధి యొక్క భోగములు క్షీణించి పోవును అయినను, భోగములందలి తృప్తచే ఆ దుర్బుద్ధి తనను ఇతర విధముల చంపు కొనును, 3155

స్థానము - పాండు కంబలశిల

వృత్తి - అంకురుడు

శ్లో॥ తిణ దోసాని ఖేత్రాని, రాగ దోసా అయం పజా ।

తస్మాహి వీతరాగేసు, దిన్నం హోతి మహాఫలం ॥

తా॥ గడ్డి పంట చేల యొక్క దోషము యీ ప్రజల
దోషము రాగము అందువలన వీతరాగుల (భిక్షువులకు) ఇచ్చు
దానము మహా ఫల దాయకము 856

శ్లో॥ తిణదోసాని ఖేత్రాని, దోస దోసా అయం పజా ।

తస్మాహి వీత దోసేసు, దిన్నం హోతి మహాఫలం ॥

తా॥ గడ్డి పంట చేల యొక్క దోషము యీ ప్రజల
దోషము ద్వేషము అందువలన వీతద్వేషులకు ఇచ్చు దానము
మహా ఫలవంత మగును 857

శ్లో॥ తిణదోసాని ఖేత్రాని, మోహ దోసా అయం పజా ।

తస్మాహి వీతమోహేసు, దిన్నం హోతి మహాఫలం ॥

తా॥ గడ్డి పంట చేల యొక్క దోషము యీ ప్రజల
యొక్క దోషము మోహము అందువలన వీత మోహులకు ఇచ్చు
దానము మహా ఫల దాయకము 858

శ్లో॥ తిణ దోసాని ఖేత్రాని, ఇచ్ఛాదోస అయం పజా ।

తస్మాహి విగతిచ్ఛేసు, దిన్నం హోతి మహాఫలం ॥28॥

తా|| ాడ్డి తోటల యొక్క దోషము వాంఛ యీ ప్రజల
 దోషము అందువలన వాంఛా రహితులగు భిక్షువులకిప్పు దానము
 మహా ఫలవంతమైనది

ఋఋ

25. భిక్షువగ్గో పంచపీసతిమో

భిక్షు వర్గము ఇరువది యైదవ అధ్యాయము

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - పజ్జభిక్షు

శ్లో॥ చక్షునా సంవరో సాధు, సాధు సోలేన సంవరో ।
ఘానేన సంవరో సాధు, సాధు జిహ్వాయ సంవరో ॥

తా॥ నేత్రేంద్రియ నిగ్రహము మంచిది శ్రోత్రేంద్రియ
నిగ్రహము మంచిది ఘ్రాణేంద్రియ నిగ్రహము మంచిది జిహ్వాయ
ంద్రియ నిగ్రహము ఉత్తమమైనది 900

శ్లో॥ కాయేన సంవరో సాధు, సాధు వాచాయ సంవరో ।
మనసా సంవరో సాధు, సాధు సబ్బత్తం సంవరో ॥

తా॥ కాయ నిగ్రహము మంచిది వచో నిగ్రహము ఉత్తమ
మైనది మనో నిగ్రహము మంచిది సర్వేంద్రియ నిగ్రహము
ఉత్తమమైనది 901

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - హంస ఘాతకుడు

శ్లో॥ హత్థ సంయతో వాచాయ, సంయతో సంయ తు త్తమో ।
అర్హురతో సమాహితోఽకో, సంతుసినో తమాహు భికుం ॥

తా॥ చెలులతో సంయమము, పాదములతో సంయమము
మాటలతో సంయమము ఉత్తమమైన సంయమము అధ్యాత్మ
యందు ఏకగమగు నిష్ఠగలవాడు, ఏకాంగుడు సంతుష్టుడునగు
వాడ, భిక్షువనబడెను 362

స్థానము - జేతవనము

కోకాలిరుడు

శ్లో॥ వో ముఖసంయతో భిక్షు, మస్తభాణి అనుద్ధతో ।
అత్థం ధమ్మంచ దీపోతి, మధురం తస్స భాసితం ॥

తా॥ వాక్కును నిగ్రహించు భిక్షువు ఆలోచించి మాటాడును
అనుద్ధతుడై ధర్మార్థముల ప్రకటించును అతని సంభాషణ
మధురముగా నుండును 363

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - ధర్మారామ భేరుడు.

శ్లో॥ ధమ్మారామో ధమ్మరతో, ధమ్మం అనువిచితయం ।
ధమ్మం అనుస్సరం భిక్షు, సుద్ధమ్మా న పరిహాయతి ॥

తా॥ ధర్మము నందానందించువాడు ధర్మరతుడునగు
భిక్షువు ధర్మచింతనము చేయుచూ సద్ధర్మము నుండి ఎన్నడూ
పరిసము చెందడు 364

స్థానము - వేణువనము

వ్యక్తి - విపక్ష సేవకుడు.

శ్లో॥ సూత్రం నాతి మజ్జేయ్య, నాజ్ఞేసం పిహాయం చ గే ।
అజ్ఞేసం పిహాయం భిక్షు, సమాధినాధి గచ్ఛతి ॥

తా॥ తన లాభమును హేళన చేయకుము ఇతరుల యెడల
యీర్ష్య గలిగి యుండకుము పరుల పట్ల ఈర్ష్య గలవాడు
సమాధిని పొందకాలడు 305

శ్లో॥ అప్ప లాభోపి చే భిక్షు, సలాభం నాతిమజ్జతి ।
తం వే దేవా పసంసన్తి, సుద్ధాజ్ఞోలిం ఆతన్దితం ॥

తా॥ తన లాభము కొంచెమైనను దానిని అవహేళన చేయ
గూడదు పరిశుద్ధ జీవనుడు, నిరాలంబనుడు అగు ఆర్జి వానిని
దేవతలు ప్రశంసించుదు 306

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి పంచగ్గ దాయక బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ సబ్బసో నామారూపస్మిం, యస్సనాత్థి మమాయితం ।
ఆసతాచ నసోచలి, స వే భిక్షూం తి వుచ్చతి ॥

తా॥ నామ రూపము లందెవనికి మమత లేదో, నాకేమియ
లేదని ఎవడు చింతించడో, వాడు నిశ్చయముగా భిక్షువన బడును

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సంబాహుల భిక్షువు

శ్లో॥ మేత్తా విహరీ యో భిక్షూ, దసన్నో బుద్ధాసాసనో ।
అధిగచ్ఛేపదం సంతం, సంభారూపసమ సుఖం ।

తా॥ మైత్రీ పూర్వకముగా విహరింపు భిక్షువు, బుద్ధశాసన
మందు ప్రసన్నుడై యుండు వాడు, సంస్కారముల శాంతింపజేసి
శాంతమును, సుఖదము నగు పరివిని పొందును 368

శ్లో॥ సింహ భిక్షా ఇరుం నావం, సిద్ధా తే లహమేస్సతి ।
భేత్వా రాగంక డోసంచ, తతో నిర్వాణ మేహసి ॥

తా॥ ఓ భిక్షూ ! యీ శరీరరూప నావను భారీ చేయుము
(రాగాది మలమును తొలగింపుము) భారీ చేయబడిన నావ తేలిక
అగును అప్పుడు నీవు రాగ ద్వేషముల భేదించి నిర్వాణమును
పొందుదువు 369

శ్లో॥ పంచ ఛింఛే పంచజహే, పంచ చ త్తరి ధావయే ।
పంచ సజ్జతికో భిక్షూ, ఓఘ తిజ్ఞో 'తి' వుచ్చతి ॥

తా॥ అయిదింటిని నరచుము ¹అయిదింటిని వదలుము
ఎదవ ²అయిదింటిని భావించుము ³అయిదింటి సంపంకము
కుండి వేరుగా నుండు భిక్షువు ఓఘతీర్ణుడు అరగా కామము, భవము
ఆవిద్య మొదలగు నదులను తరించినవాడన బడును 370

-
- 1) రూపము 2) రాగము 3) మానము 4) బౌద్ధత్యము 5) ఆవిద్య
2) 1) సంశయము 2) అహంకారము 3) సుఖము 4) కష్ట
వృత్తము 5) హింస
3) 1) శ్రద్ధ 2) శక్తి 3) స్మృతి 4) సమాధి 5) వ్రజ్జ
4) 1) ద్వేషము 2) రాగము 3) లోభము 4) కామము
5) మోహము

శ్లో॥ జాయ భిక్షు మా పరమాత్మో,

మా తే కామగుణే రమేస్సు చిత్తం ।

మా లోహ గులంగిలీ పమత్తో,

మా కన్తి మిక్ష్మాతి డ్యు మాకో ॥

తా॥ ఓ భిక్షూ ! పౌరపాటు లేకుండా ధ్యానము చేయుము
నీ చిత్తము కామగుణమున రమింప గూడదు ప్రపత్తుతనై త్సరించే
లోహ గోళమును తాకకుము సంసారాగ్నిలో జ్వలిస్తూ బాధగా
నున్నదని ఆకరించింపకుము

871

శ్లో॥ నాత్థి ఝానం అపజ్ఞస్స, పజ్ఞా నాత్థి అర్హుయిహో ।

యస్మి ఝానంచ పజ్ఞంచ, సవే నిర్వాణ సన్నితే ॥

తా॥ ప్రజ్ఞ లేనిదే ధ్యానము కొన సాగదు ధ్యానము చేయు
నిచో ప్రజ్ఞ నింపదు ఎవనిలో ధ్యాన ప్రజ్ఞ లున్నవోవాడు నిర్వాణ
మునకు సమీపములో నున్నాడు

872

శ్లో॥ సుజ్ఞాగారం పవిత్రస్స, సత్ర చిత్తస్స భిక్షవో ।

అమానుసి రతి హాతి, సమ్మా ధమ్మం వివస్సతో ॥

తా॥ జ్ఞానాగారమున (సకాంతమున) ప్రవిష్టుడై, శాంత
చిత్తుడై, సమ్యక్ ధర్మమును దర్శించు భిక్షువు యొక్క ఆనందము
అమానుషమైనది (తోకో తరమైనది.)

873

శ్లో॥ యతోయతో సమ్మస్సతి, ఖంధానం ఉదయబ్బయం ।
లభతి పీతి పామోక్షం, అవితం తం విజానతం ॥

తా॥ స్కంధముల యొక్క ఉత్పత్తి-వినాశముల గూర్చిన
అలోచన పెరుగు కొంది, అతనికి జ్ఞాను అదరము, అమృతానందము
ప్రాప్తించును 874

శ్లో॥ తత్రాయ మాది భవతి, ఇథ పజ్జస్స భిక్కునో ।
ఇంద్రియ గుత్తి సంతుట్టి, పాతి మోక్షేవ సంవరో ॥

తా॥ ఇంద్రియ నిగ్రహము, సంతుష్టి, మరియు ప్రాతిమోక్ష
నియమ పాలనమును వీటి వలన ప్రాప్తమగు భిక్షు తీవ్రతము
ఆరంభమగుచున్నది 875

శ్లో॥ మిత్తే భజస్సు కల్యాణే, సుద్ధా జీవే అతన్దిరే ।
పటిసంధారపు త్రస్స, ఆహరకుసలోసియా ।
తతో పామోక్ష బహులో, దుక్ఖస్సంతం కరిస్సతి ॥

తా॥ విశుద్ధ జీవనులు, ఆలస్యరహితులు, శుభంకరులునగు
మిత్రులతో చరింపుము సేవా సత్కారాదుల నొనరించు చూ,
సదాచారమును పాటించుచూ, దుఃఖమును నశింప చేయగలవు 876

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - పంచశత భిక్షు

శ్లో॥ వస్సికా వియపుప్పాని, మద్ధవాని పముచ్చతి ।
ఏవం రాగంచ ధోసంచ, విప్పముచ్చేథ భిక్షవో ॥

తా॥ మల్లె చెట్టు వాడిన పూలను రాల్చివేయు నట్లుగా, ఓ
భిక్షువులారా ! రాగ ద్వేషముల వదలి వేయండి । 877

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - శాంతకాయ ధేరుడు

శ్లో॥ సన్తకాయో సన్తవావో, సన్తవా సుసమాహితో ।

వన్తతోకామిసో భిక్షు, ఉపసన్తో తి వుచ్చతి ॥

తా॥ శాంత శరీరుడు, శాంత పచస్కుడు, శాంత చిత్తుడు,
చక్కని ఏకాగ్రత కల్గినవాడు, సంసార భోగ వస్తువుల త్యజింపు
వాడు నగు భిక్షువు ఉపశాంతు డనబడును 878

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - నంగల కుల ధేరుడు

శ్లో॥ అత్రనా చోదయత్తానం, పటివాసో అత్రమత్త నా ।

సో అత్ర గుత్తో సతిమా, సుఖం భిక్షు విహహాసీ ॥

తా॥ తన్ను తానే ప్రేరేపించు కొనవలెను తనకు తానే
ధ్యాన మగుగుడు కావలెను తన్ను చక్కగా రక్షించు కొను స్పృతి
మంతుడగు అట్టి భిక్షువు సుఖ పూర్వకముగా విహరించును 879

శ్లో॥ అత్తాహి అత్తనో నాథో, అత్తాహి అత్తనో మతి ।

తస్మా సంయమయత్తానం, అస్సం భద్రం వ వణిణో ॥

తా॥ తనకు తానే యజమానుడు తానే తనకు శరణ్యుడు
అందువలన వ్యాపారి ఉత్తమాశ్వమును కాపాడుకొను నట్లు తన్ను
చక్కగా నిగ్రహించు కొనవలెను 880

స్థానము - జేతవనము వృత్తి - వక్రలి ఖేరుడు

శ్లో॥ సామాజ్ఞబహులీ భిక్కు, పసన్నో బుద్ధ సాసనో ।
అధిగచ్ఛే పదం సంతం, సంకారూప సమం సుఖం ॥

తా॥ అధిక ప్రమోదమును పొందువాడు, బుద్ధశాసన'మందు
ప్రసన్నుడై యుండు వాడు, సంస్కారముల శమింప జేయువాడు,
సుఖకరమును, శాంతమునగు పదవిని (నిర్వాణమును) పొందును

స్థానము , - పూర్వరామము వృత్తి - సుమన శ్రామజేరుడు

శ్లో॥ యో హవే దహరో భిక్కు, యజ్ఞతి బుద్ధ సాసనో ।
సో ఇమం లోకం పఞ్చానేతి, అహ్వాముత్తే 'వ' చన్దిభా ॥ 23

తా॥ యువకుడగు భిక్షువు బుద్ధ శాసనమందు నిమగ్ను
డగుచో, వేళు ముత్తడగు చంద్రుని వలె లోకమును వెల్గించును 232

26. బ్రాహ్మణ వర్గో చర్చిసతిమో

బ్రాహ్మణ వర్గము ఇరువది యారవ అధ్యాయము

స్థానము - జేరవనము వ్యక్తి - పసాద బహుల బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ చిన్త సోత పరక్కమ్మ, కామే పనుద బ్రాహ్మణ ।

సంభారానాం ఖయం జిత్వా, అతతజ్ఞాసి బ్రాహ్మణ ॥

తా॥ ఓ బ్రాహ్మణుడా! పరాక్రమముతో తృప్తై స్రోతస్సును
భిన్నాభిన్నము చేయుము సంస్కారక్షయమును తెలిసి
ఓ బ్రాహ్మణుడా! నిర్వాణమును పొందువాడ వగుదువు ३౪౩

స్థానము - జేరవనము వ్యక్తి - సంభాహుల భిక్షు,

శ్లో॥ యదాధ్యయేన ధమ్మేసు, పారగూ హోతి బ్రాహ్మణో ।

అథస్స సబ్బే సంయోగా, అత్తం గచ్ఛన్తి జానతో ॥

తా॥ బ్రాహ్మణుడు నిగ్రహము, ద్యానము అను రెండు
ధర్మముల పారంగతుడై నప్పుడు సకల సంయోజన బంధనముల
నష్టమొగరించును ३౪౪

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - మారుడు

శ్లో॥ యస్స పారం అపారంవా, పారాపారం న విజ్ఞతి ।
 బీతద్దరం విసంయు త్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవనికి పారము మరియు అపారము గాని, పారాపార
 ములు గాని లేవో అట్టి భయరహిత అనాసత్తునే నేను బ్రాహ్మణు
 డందును 885

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అజ్ఞతర బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ ఝాయం విరజహాసీనం, కత కిచ్చ మనాసవం ।
 ఉత్తమత్తమనుప్పత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ధ్యాన శీలుడు, మలరహితుడు, స్థిరుడు, కృతకృత్యుడు
 చి త్రమలముల శూన్యమొనరించి ఉత్తమార్థమగు సత్యమును పొందిన
 వాడునగు వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 886

స్థానము - మృగారమాత ప్రాసాదము

వ్యక్తి - ఆనందభేరుడు

శ్లో॥ దివా తపతి ఆదిచ్ఛో, రత్తిమా ఖాతి చన్దిమా ।
 సన్నద్ధ ఖత్తియో తపతి, ఝాయో తపతి బ్రాహ్మణో ।
 అథ సబ్బ మహోరతిం, బుద్ధో తపతి తేజసా ॥

తా॥ పగలు సూర్యుడు ప్రకాశించును రాత్రి చంద్రుడు
 వెలుగును యుద్ధ సన్నద్ధ క్షత్రియుడు, ధ్యానశీల బ్రాహ్మణుడు

ప్రకాశించురు వీరందరిని మించి బుద్ధుడు తన పంచవీధ తేజములతో
దివారాత్రములు ప్రకాశించును 387

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అజ్ఞతర బ్రాహ్మణుడు,

శ్లో॥ బాహిత పాపాతి బ్రాహ్మణో,
సమ కరియా సమణోతి వుచ్చతి ।
పబ్బాజయమత్తనో మలం,
తస్మా పబ్బజితాతి వుచ్చతి ॥

తా॥ పాపమును పారద్రోలిన వాడు బ్రాహ్మణుడన బడును
సమతాచరణ కలవాడు శ్రమణుడన బడును తన మలినములను
తొలగించు కొనిన వాడు ప్రవ్రజితు డన బడును 388

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సారిపుత్ర భేరుడు

శ్లో॥ న బ్రాహ్మణస్స పహరెయ్య, నాస్సముజ్జేధ బ్రాహ్మణో ।
ధీ బ్రాహ్మణస్స హంతారం, తతోధీ యస్స ముచ్చతి ॥

తా॥ బ్రాహ్మణుని కొట్టగూడదు కొట్టిన వానిపై బ్రాహ్మణుడు
కోపింపగూడదు బ్రాహ్మణుని కొట్టు వాడు, కొట్టువానిని కోపించు
బ్రాహ్మణుడు ధిక్కార యోగ్యులు 389

శ్లో॥ న బ్రాహ్మణ స్తే తదకించ సెయ్యో,
యదా నిసేధో మనసో పియేహి ।

యతో యతో హింస మనో నివత్తతి,
తతో తతో సమ్మతిమేవ దుక్ఖం ॥

తా॥ బ్రాహ్మ-మనికై యీ కర్మ శ్రేయస్కరమైనది కాదు
అతడు ప్రియ పరార్థముల నుండి మనస్సును నిరోధించును హింసా
పూరిత కర్మలనుండి మనస్సు వెనుదిరిగిన కొలది దుఃఖము
శాంతించును 390

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - మహాప్రజాపతి గౌతమి

శ్లో॥ యస్య కామేన వాచాయ, మరసా నాత్తి దుక్ఖతం ।
సంవృతం తిహి రానేహి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణమ్ ॥

తా॥ మనోక్యామములచే ఎవడు దుష్కర్మలు చేయడో,
ప్రతిరణ శుద్ధి గలవాడెవడో వానినే నేను బ్రాహ్మణుడందును 391

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సారిపుత్ర భేరుడు

శ్లో॥ యష్ట ధమ్మం వి- నెయ్య, సమ్మా సంబుద్ధ దేసితం ।
సక్కచ్చం తం నస్స సెయ్య, అగ్గి హంతం వ బ్రాహ్మణో ॥

తా॥ బ్రాహ్మణుడు అగ్ని హోత్రమునకు సమస్కరించు
నట్లు సమ్యక్ సంబుద్ధుని శిష్యునికి సమస్కరింపుము 392

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - జటి బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ నజటాహి న గోత్రేన, న జచ్చాహోతి బ్రాహ్మణో ।
యస్మి సచ్చంద ధమ్మోచ, సో సుఖీ సోచ బ్రాహ్మణో ॥

తా॥ జటాధారణమున గాని, జన్మ గోత్రములచే గాని
ఎవడును బ్రాహ్మణుడు కాజాలడు ఎవనిలో సత్య ధర్మములున్న
వో, వాడే సుఖి మరియు బ్రాహ్మణుడు 398

స్థానము - కూటాగారశాల వ్యక్తి - వగ్గులివత్తి కుహరబ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ కిం తే జటాహి దుష్మేధ, కింతే అజిన సాటియా ।

అబ్బంతరం తే గహనం, బాహిరం పరిమృజసి ॥

తా॥ ఓరి చుచ్చుదీ! నీ జడలేమన్నవి? నీ మృగ చర్మాం
బర మేమన్నది? నీహృదయము గహనముగా నున్నది బయట
కడిగి లాభమేమి? 399

స్థానము - గృధ్ర కూటము

వ్యక్తి - కృశ గోతమి

శ్లో॥ పంసుకూలధరం జంతుం, కిసం ధమనిసన్తత ।

ఏక వనస్మి ఝాయంతం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ పాంసుకూలధరుడు, ధమనులు వల వలె కన్నడు
నంతగా కృశించినవాడు, వనములో ఏకాంతమున ధ్యానమొనరించు
వాడు నగు వానినే నేను బ్రాహ్మణుడందును 395

పాంసు కూలము - పాతగుడ్డల పీలికలతో కుట్టిన వస్త్రము

స్థానము - జేతననము

వ్యక్తి - ఏక బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ న చాహం బ్రాహ్మణ బ్రూమి, యోనిజ మత్తి సంభవ ।

భోవాదీ నామ సో హోతి, సచే హోతి సకీర్తనో ।

అకించనం అనాదానం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ బ్రాహ్మణ వంశమున జన్మించి నంతనే, ఒకనిని నేను
బ్రాహ్మణుడనను వాడు అహంకారి మరియు సంగ్రహ బుద్ధి
యగును ఎవడు అకించనుడో, అపరిగ్రహుడో వానినే నేను
బ్రాహ్మణుడందును ॥ ౪౪౬

స్థానము - వేణునము వ్యక్తి - ఉగ్రసేన శ్రేష్టిపుత్రుడు

శ్లో॥ సబ్ధ సంయోజనం ఛేత్వా, యోవే న పరితస్సతి ।

సజ్జతికం విసంయుతం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ సకల బంధనముల ఛేదించి నిర్భయుడైన వాడు,
సంగము, ఆసక్తి వదలిన వానినే నేను బ్రాహ్మణుడందును ॥ ౪౪౭

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - ద్వేష్టాబ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ ఛేత్వానందిం వరత్తంచ, సందానం సహనుక్కుమం ।

అక్లిత పలఘిం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ లౌకిక ఆనందమును, రాగరూప రజ్జువును, మోహ
రూప జాలమును ఛేదించి అవిద్యా రూపమునున్న కేటాబుమును
తొలగించు వానినే నేను బ్రాహ్మణుడందును ॥ ౪౪౮

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - అక్కోసక భారద్వాజుడు

శ్లో॥ అక్కోమం బధబంధంచ, అదుట్టోయో తిత్తికతి ।
భస్త్రీవల బలాసీకం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవడు దుష్టుడు కాడో, దూషణమును వధను ఎవడు
సహించునో, క్షమయే బలముగా, సైన్యముగా కలవాడెవడో వానినే
నేను బ్రాహ్మణుడందును 399

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - సారిపుత్ర థేరుడు

శ్లో॥ అక్కోధనం వతవంతం, సీలవంతం అనుస్సరం ।
దస్తం అంతిమ సారీరం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ క్రోధము లేనివాడు, నిష్టాపరుడు, అనుశ్రుతుడు,
దాంతుడు మరియు అంతిమ శరీరధారియగు వానినే నేను బ్రాహ్మణు
డందును 400

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - ఉత్పలవర్ణ థేరి

శ్లో॥ వారి పోక్తర పత్రే వ, అరగ్గోరివ సాసపో ।
యో న తివ్యతి కామేసు, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ పద్మ పత్రమున నీరు, సూదిమొనయందు ఆవలు
నిలువ జాలనట్లు ఎవడు కామములను అండ్రిడో, వానిని నేను
బ్రాహ్మణు డందును 401

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అజ్ఞతర బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ యో దుక్ఖస్స పజానాతి, ఇధేవ ఖయమత్తనో ।

పన్నభారం వినయ్యత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవడు తన దుఃఖము నశించినదని తెలిసి కొనుచో,
అవిద్యా రూప భారమును ఆ లగించు కొనుచో, మరియు అనాసక్తుడో
వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును

402

స్థానము - గృధ్ర కూచ పర్వతము

వ్యక్తి - జేమా భిక్షుణి

శ్లో॥ గంభీర పజ్జం మేధావిం, మగ్గామగ్గస్స కోవిదిం ।

ఉత్తమత్థం అనుప్పత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ గంభీర ప్రజ్ఞకలవాడు, మేధావి, మార్గామార్గ కోవిదు య
ఉత్తమార్థమును పొందిన వాడునగు వానినే నేను బ్రాహ్మణు
డందును

403

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - పభార నివాసి తిష్యభేరుడు

శ్లో॥ అసంసృట్ట గహత్తేహి, అనాగారేద్ధిచూభయం ।

అనోకసారిం అప్పిచ్చిం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ గృహస్థుడు, గృహరహితుడు అగు యీ రెండు విధ
ముల నంటని వాడు, స్థిరనివాసము లేకుండా చరించువాడు.

20-బ్రాహ్మణ వర్గము

||౬౪||

స్త్రుల్పమగు కోరికలు కలవాడు నగు వానినే నేను బ్రాహ్మణు
డందును 404

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - అజ్ఞతర భిక్షు

శ్లో|| నిధాయ దిణ్డం భూరేసు, ధనేసు థావారేసు చ ।

యో న హన్తి న ఘాతేతి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా|| ఎవడు చరాచర ప్రాణులపై దండమును ప్రయోగించ
డో, కొట్టడో, కొట్టటను ప్రేరేపించడో, వానినే నేను బ్రాహ్మణు
డందును 405

స్థానము - జేతవనము

చత్తారో శ్రామణేరుడు,

శ్లో|| అవిరుద్ధం విరుద్ధేసు, అత్తదందేసు నిబ్బుతం ।

సాదానేసు అనాదాన, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా|| విరోధుల మధ్య అవిరోధియు, రండధరుల మధ్య
దండనివృత్తుడు, సంగ్రహ పరుల మధ్య అసంగ్రహియగు వానినే
నేను బ్రాహ్మణు డందును 406

స్థానము - వేణువనము

వ్యక్తి - మహావంధక ధేరుడు

శ్లో|| యస్య రాగో చ దోషోచ, మానో మక్థోచ పాతిలో ।

సాసప్రోదివ ఔరగ్గా, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవని రాగ ద్వేషములు, అభిమాన దంధములు సూది
మొనపై నుండి ఆవాల వలె జారి పోయినవో, వానినే నేను
బ్రాహ్మణుడందును 407

స్థానము - వేణువనము పిలింద వచ్చు ధేరుడు

శ్లో॥ అక్కసం విజ్ఞాపనిం, గిర సచ్చముదీరయే ।
యావ నాభి సజేకజ్జ, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం॥

తా॥ ఎవని వాక్కు కోమలము, జ్ఞాన వర్ధకము, సత్య
యతమునై యుండునో, ఇతరులకు బాధ కల్గింపడో వానినే నేను
బ్రాహ్మణుడందును 408

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అజ్ఞతర ధేరుడు

శ్లో॥ యో ధర్మోఽపి వ రస్సవా, అణుధూలం సుఖాసుభం ।
లోకే అదిన్నం నాదియతి, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం॥

తా॥ యీ లోకమున చిన్నదిగాని పెద్దదిగాని, స్థూలముగాని
సూక్ష్మము గాని శుభము గాని, అశుభము గాని, ఏ వస్తువునైనను
ఈయనినే ఎవడు గ్రహింపడో వానినే నేను బ్రాహ్మణుడందును

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సారిపుత్ర ధేరుడు

శ్లో॥ ఆసాయస్య న విజ్ఞన్తి, అస్మిం లోకే పరస్మి చ ।
నిరాసయ వినయోత్తం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఇహ-పరిము లందును ఎవడు నిరాశకుడో, ఆశారహితుడు నిరాశకుడునగు అట్టి వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 410

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - మహామొగ్గలాన భేరుడు

శ్లో॥ యస్సాలయా న విజ్ఞప్తి, అజ్ఞాయ అకరణ్య-భీ ।
అమతో గధం అనుప్పరం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవడు తృప్తారహితుడో, ఇంతకు ముందు చెప్పబడని హృదయ అనుభవము ద్వారా గ్రహించి చెప్పనో, అగాధమగు అమృతత్వమును అనుభూత మొనరించు కొనెనో వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 411

స్థానము - పూర్వారామము వ్యక్తి - రేవత భేరుడు

శ్లో॥ యోధ పుష్కంచ పాపంచ, ఉభోసజ్గ మపచ్ఛగా ।
అశోకం విరటం సుదృఢం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవడి లోకమున పుణ్య పాప సంగమును వదలెనో, శోకరహితుడు, నిర్మలుడు, శుద్ధుడై యున్నవాడెవడో వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 412

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - చన్దామ భేరుడు

శ్లో॥ చందం వ విమలం సుదృఢం, విప్ససన్న మనావిలం ।
నస్థిభవ పరిక్లిణం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ సాంసారిక అనందము పూర్ణముగా నష్టమైనవాడును,
చంద్రుని వలె విమలుడు, శుద్ధుడు, ప్రసన్నుడు మరియు నిష్క-
ళంకుడునగు వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 413

స్థానము - కుండధానవనము వ్యక్తి - సీవలిథేరు డు

శ్లో॥ యో ఇమం పరిపథం, దుగ్గం సంసార మోహమచ్చగా ।
త్రిష్టో పారగతో ఝాయా, అనేకో అకతస్కథీ ।
అనుపాదాయ నిబ్బుతో, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ యీ దుగ్గమ సంసార మోహపూర్ణ మార్గము నెవడు
తరించెనో, ఎవడి భవసాగరమును దాటి ఆవలి తీరమును చేరెనో,
ధ్యాన శీలుడు, నిర్భయుడు, సత్యభాషి, మరియు అనాసక్తుడు,
నివృత్తుడునగు వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 414

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - సుందర సముద్ద థేరుడు

శ్లో॥ యోధ కామే పహత్వాన, అనాగారే పరిబ్బజే ।
కామధవ పరిక్లిణం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ।

తా॥ ఎవడిక్కడి కోరికలను వదలి, గృహమును త్యజించి
పరివ్రాజకు డగునో, ఎవని కామనలు, మరియు జన్మము నశించినవో
వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 415

స్థానము - వేణువనము

వ్యక్తి - జోతిక ధేరుడు

శ్లో॥ యోధ తజ్ఞాం పహత్యాన, అనాగారే పరిబృజే ।

తజ్ఞా భవ పరిక్లిణం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవడిక్కడ తృష్ణను వదలి గృహమును త్యజించి
పరివ్రాజకుడగునో, ఎవని భవ తృష్ణలు నశించినవో వానినే నేను
బ్రాహ్మణుడందును 416

స్థానము - వేణువనము

వ్యక్తి - ఏకనాట పుత్రుడు

శ్లో॥ హిత్యామానుసికం యోగం, దిబ్బం యోగం ఉపచ్ఛగా ।

సబ్బయోః, వినయం త్రం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ మానసియము, దివ్యమునగు భోగములనేగాక సకల
భోగముల వదలిన వానినే నేను బ్రాహ్మణుడందును 417

శ్లో॥ హిత్యా రతించ అరతించ, సోతి భూతం నిరూపఘం ।

సబ్బలోక బిభుం పీరం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ రాగ విరాగముల వదలిన వాడును, శాంతుడు, క్షేళ
రహితుడు మరియు సకలలోకముల జయించు పీరుడు నగు వానినే
నేను బ్రాహ్మణుడందును 418

స్థానము - జేతవనము

వ్యక్తి - వగసి ధేరుడు

శ్లో॥ చుతిం యో వేదిసత్తానం, ఉప్పత్తించ సబ్బసో ।

అసతం సుగతం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవడు సత్వముల యొక్క ఉదయ - వ్యయములను
అన్ని విధముల చక్కగా తెలిసెనో, ఎవడు నిరాసక్తుడు, మరియు
బుద్ధుడో వానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 419

శ్లో॥ యస్య గతిం న జానంతి, దేవా గంధర్వా మానుసా ।
భీణాసవం అరహంతం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ఎవని గతి దేవ గంధర్వ మానవులకు తెలియ శక్యము
గాదో, భీణాస్రవుడు, అర్హతుడునగు అట్టి వానినే నేను బ్రాహ్మణు
డందును 420

స్థానము - వేణువనము వ్యక్తి - ధర్మ దిన్న భిక్షుణి

శ్లో॥ యస్య పురే చ పబ్బా చ, మధ్మే నాత్థి కిచ్చనం ।
అకించనం అనాదానం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం ॥

తా॥ ఎవనికి వెనకా ముందు మరియు మధ్య ఏమీయులేదో,
అకించనుడు, అపరిగ్రహుడు నగు అట్టి వానినే నేను బ్రాహ్మణు
డందును 421

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - అంగుళిమాల ధేరుడు

శ్లో॥ ఉసభం పవిరం వీరం, మహేసం విజితావినం ।
అనేజం పహితకం బుద్ధం, తమహం బ్రూమి బ్రాహ్మణం॥

తా॥ ఎవడు వృషభుడో (శ్రేష్ఠుడు) ప్రవరుడు, వీరుడు,
మహర్షి, విజేత, నిర్భీకుడు, స్నాతకుడు మరియు బుద్ధుడో వానినే
నేను బ్రాహ్మణు డందును 422

స్థానము - జేతవనము వ్యక్తి - దేవాంగక బ్రాహ్మణుడు

శ్లో॥ పుట్టి నివాసం యో వేది, సగ్గా పాయంచ పస్సతి ।
అథోజాతికయ పత్తో, అభిజ్ఞా వోసితో ముని ।
సత్త్వవోసిత వోసానం, తమగం బ్రూమి బ్రాహ్మణం॥41

తా॥ ఎవనికి పూర్వజన్మము తెలియునో, స్వర్గనరకముల
నెవడు వీక్షించెనో, అభిజ్ఞాపూర్ణుడు, ముని, సకలపూర్ణత్వము
నొందినవాడు నగువానినే నేను బ్రాహ్మణు డందును 423

ధమ్మపదే వగ్గాన ముద్దానం

శ్లో॥ యమకప్పమాదో చిత్తం, పుప్పుం బాలేన పణ్ణితో
అరహంతో సహస్సంచ, పాపందజ్ఞేన తే దన ॥

శ్లో॥ జరా అత్తాచ లోకేచ, బుద్ధోసుఖం పియేనచ ।
కోధోమలం చ ధమ్మట్టో మగ్గవగ్గేన వీసతి ॥

శ్లో॥ పాకిణ్ణం నిరయో నాగో, తజ్ఞా భిక్షుచ బ్రాహ్మణో ।
ఎతే ఛబ్బీసతి వగ్గ, దేసితాదివృబంధునా ॥

తా॥ యమక, అప్రమాద, చిత్త, పుప్పు, బాల, పణ్ణిత,
అరహంత, సహస్ర, పాప, దండ వర్గములు పది

జర, ఆత్మ, లోక, బుద్ధ, సుఖ, ప్రియ, క్రోధ, మల,
ధర్మస్థ, మార్గ వర్గములు ఇరువది

ప్రకీర్ణక, నిరయ, నాగ, తృష్ణా, భిక్షు, బ్రాహ్మణ వర్గ
ములు మొత్తము ఇరువది యారు బుద్ధుని అనుయాయులచే
ఉపదేశింపబడినవి

సమాప్తం

P R E M I E R P R E S S

4 4 65, Gunj Bazar, Secunderabad

Phone 74306
